

Raporti i Anketës Publike

NJOHURITË MBI SFIDAT, NEVOJAT DHE QËNDRIMET E KOMUNITETIT SERB TË KOSOVËS

2025

Raporti i Anketës Publike

**NJOHURITË MBI SFIDAT,
NEVOJAT DHE QËNDRIMET
E KOMUNITETIT SERB
TË KOSOVËS**

Titulli: "Njohuritë mbi sfidat, nevojat dhe qëndrimet e komunitetit serb të Kosovës"

Botuesi: OJQ CASA

Autorët:

Aleksandar Šljuka, "Qasja e serbëve të Kosovës në shërbimet publike në nivel lokal"

Sanja Vuković, "Qasja e serbëve të Kosovës në shërbimet publike në nivelin qendror"

Milena Lazarević, "Dukuria e migrimit masiv nga Kosova"

Miodrag Marinković, "Pjesëmarrja institucionale e serbëve të Kosovës"

Analiza statistikore: Senka Kostić

Dizajni: Bojan Marinković

Të printuara (kopje): 90

Ky publikim është krijuar si pjesë e projektit "Nga integrimi drejt një kontrate të re sociale për një Kosovë të vërtetë multietnike". implementuar nga organizata joqeveritare Qendra për Veprime Afirmative Sociale - CASA në partnerit me Hapësirat për ndryshim shoqëror - Spaces, me mbështetjen financiare nga Ambasada e Mbretërisë së Holandës në Prishtinë. Pikëpamjet e shprehura në këtë botim janë vetëm të autorëve dhe nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht pikëpamjet e Ambasadës së Mbretërisë së Holandës.

Viti i botimit: 2025

PËRMBAJTJA

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE.....	3
HYRJE.....	4
METODOLOGJIA	7
Përshkrimi dhe analiza e mostrës kërkimore.....	8
KAPITULLI Pyetjet e përgjithshme I.....	19
KAPITULLI II Qasja e Serbëve të Kosovës në shërbimet publike në nivel lokale.....	26
Hyrje.....	27
Pikëpamjet e qytetarëve – rezultatet e anketës publike	30
Marrëveshja e Regjistrit Civil	35
Institucionet e përkohshme të administruara nga Serbia.....	37
Konkluzioni	40
KAPITULLI III Qasja e Serbëve të Kosovës në shërbimet publike në nivel qendror. 42	42
Hyrje.....	43
Pikëpamjet e qytetarëve – rezultatet e anketës publike	43
Konkluzioni	57
KAPITULLI IV Dukuria e migrimit masiv nga Kosova.....	58
Hyrje.....	59
Pikëpamjet e qytetarëve – rezultatet e anketës publike	62
Konkluzioni	71
KAPITULLI V Pjesëmarrja institucionale e serbëve të Kosovës.....	72
Hyrje.....	73
Pasojat.....	74
Pikëpamjet e qytetarëve – rezultatet e anketës publike	76
Konkluzioni	84
REKOMANDIMET	86
QASJA E SERBËVE TË KOSOVËS NË SHËRBIMET PUBLIKE NË NIVEL LOKAL.....	86
QASJA E SERBËVE TË KOSOVËS NË SHËRBIMET PUBLIKE NË NIVEL QENDROR.....	87
DUKURIA E MIGRIMIT MASIV NGA KOSOVA.....	88
PJESËMARRJA INSTITUCIONALE E SERBËVE TË KOSOVËS.....	90

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Dokumenti i politikave ofron një analizë të thellë të sfidave, nevojave dhe qëndrimeve të komunitetit serb të Kosovës, duke theksuar vështirësitë e rëndësishme me të cilat është përballur ky grup në vitet e fundit për shkak të tensioneve politike, incidenteve të sigurisë dhe vështirësive socio-ekonomike. Ky dokument thekson se këto sfida janë të rrënjosura në konfliktet historike, jostabilitetin e vazhdueshëm politik dhe tensionet etnike, të komplikuar më tej nga ndryshimi i modeleve të migrimit në mesin e komunitetit serb. Përkundër kornizës ligjore të Kosovës që garanton të drejtat për komunitetet joshumicë, në praktikë, realizimi i këtyre të drejtave shpeshherë mbetet i papërbushur, duke çuar në ndjenjën e përjashtimit dhe marginalizimit tek serbët e Kosovës. Metodologjia e përdorur në studim kombinoi qasjet sasimore dhe cilësore, duke siguruar një kuptim gjithëpërfshirës të përvojave të komunitetit përmes anketave dhe analizave të ekspertëve. Gjetjet tregojnë se shumica e të anketuarve (80.6%) mendojnë se pozita e komunitetit të tyre është përkeqësuar gjatë tre viteve të fundit, duke përmendur shqetësimet për papunësinë dhe sigurinë. Qasja në shërbimet publike si në nivel lokal ashtu edhe në atë qendror është e mbushur me pengesa, duke përfshirë pengesat gjuhësore dhe diskriminimin e perceptuar, që përkeqëson ndjenjën e pasigurisë brenda komunitetit. Dokumenti vë në dukje një trend shqetësues të migrimit në mesin e serbëve të Kosovës, i nxitur nga vështirësitë ekonomike dhe jostabiliteti politike, që tregon një eksod të heshtur që kërcënon praninë në të ardhmën të komunitetit në Kosovë.

Dokumenti i politikave trajton gjithashtu bojkotin e institucioneve të Kosovës nga liderët politikë serbë dhe pjesëtarët e komunitetit, i cili u iniciua në nëntor 2022 si përgjigje ndaj padrejtësive të perceptuara. Megjithatë, hulumtimi tregon se kjo tërheqje nuk ka marrë mbështetje të konsiderueshme nga komuniteti më i gjerë, pasi shumë serbë të Kosovës besojnë se riangazhimi në institucionet vendore është thelbësor për adresimin e nevojave të tyre dhe përmirësimin e pozitës së tyre socio-politike.

Rekomandimet fokusohen në përmirësimin e qasjes në shërbimet publike, nxitjen e besimit, adresimin e diskriminimit dhe rritjen e pjesëmarrjes politike. Raporti avokon zbatimin më të mirë të dispozitave ligjore ekzistuese dhe bën thirrje për vullnet politik për të siguruar që institucionet e Kosovës t'u shërbejnë në mënyrë adekuate nevojave të komunitetit serb, duke promovuar kështu stabilitetin dhe bashkëjetesën në rajon.

Në tre vitet e fundit, komuniteti serb në Kosovë është përballur me sfida të mëdha, të shënuara me tensione politike, incidente të sigurisë dhe vështirësi socio-ekonomike. Këto ngjarje i kanë komplikuar edhe më shumë marrëdhëniet komplekse ndërmjet komunitetit serb, institucioneve të Kosovës dhe marrëdhëniet ndërmjet Kosovës dhe Serbisë. Komuniteti serb në Kosovë nuk është homogjen, me pjesëtarë që përballen me sfida të ndryshme në varësi të vendndodhjes së tyre gjeografike dhe kontekstit social. Pjesa veriore e Kosovës, ku komuniteti serb përbën shumicën dhe ka gëzuar shtrirje më të afërt të Serbisë me kalimin e kohës dhe ka ndërtuar kohezion më të fortë politik. Kjo përkthehet në një mjedis të ndryshëm socio-politik, pra nevoja të ndryshme në krahasim me zonat në jug të lumit Ibër, ku komuniteti është në pakicë dhe shpesh i izoluar dhe i lënë pas dore nga politikëbërësit. Sfidat e komunitetit serb të Kosovës rrjedhin nga konfliktet historike, jostabiliteti politik, tensionet etnike dhe çështjet socio-ekonomike, të përkeqësuar më tej nga migrimet e shpeshta, veçanërisht në mesin e komuniteteve jo-shumicë.

Kosova, si shoqëri multietnike, përballlet me sfida të shumta lidhur me statusin e komuniteteve joshumicë dhe realizimin e të drejtave të tyre. Këto sfida ndryshojnë në varësi të konteksteve gjeografike dhe politike, por janë të bashkuara nga çështje të përbashkëta si diskriminimi, marginalizimi dhe vështirësitë në realizimin e të drejtave - duke filluar nga gjuha deri tek të drejtat pronësore. Përderisa korniza ligjore e Kosovës garanton një sërë drejtash për komunitetet joshumicë, zbatimi praktik shpesh nuk përmbush këto premtime.

Me ndryshimin e qasjeve për zgjidhjen e çështjes së Kosovës, modelet e migrimit në mesin e komunitetit serb kanë ndryshuar. Në vend të migriimeve të detyruara të parë para shpalljes së pavarësisë së Kosovës, periudha pas kësaj është shënuar nga një formë më delikate e migrimit, e karakterizuar nga mungesa e të dhënave dhe supozimeve konkrete të bazuara në informacionin e disponueshëm. Pjesëtarët e komunitetit serb po largohen nga Kosova në dy drejtime: migrimi jashtë Kosovës dhe migrimi i brendshëm për shkak të kushteve të pafavorshme të jetës në zonat me shumicë shqiptare.

Që nga shpallja e pavarësisë në vitin 2008, trendi i emigrimit ka vazhduar, madje disa raporte sugjerojnë se ai është rritur. Disa hulumtime tregojnë se një nga faktorët kryesorë që ka ndikuar në trendet e migrimit të jashtëm në komunitetin serb të Kosovës në dekadën e fundit ishte situata jostabile politike dhe e sigurisë si dhe praktikrat e

qeverisjes së brendshme të liderëve politikë serbë të Kosovës bazuar në favorizimin politik, korrupsionin dhe nepotizmin në politikat e punësimit. Ky trend është ndikuar veçanërisht nga situata e vështirë në veri në dy vitet e fundit dhe vendimet e marra nga institucionet e Kosovës që kanë shkelur të drejtat e komuniteteve joshumicë. Për shembull, tensionet e gjata ndërmjet Beogradit dhe përfaqësuesve politikë serbë në Kosovë nga njëra anë dhe qeverisë në Prishtinë nga ana tjetër kulmuan pas vendimit të qeverisë së Kosovës për reregjistrimin e obligueshëm të veturave në targa RKS që shkaktoi trazira politike, duke përfshirë tërheqjen e serbëve nga policia dhe gjyqësori i Kosovës, dorëheqjet e kryetarëve të komunave serb në veri të Kosovës si dhe protestet dhe përleshjet me Policinë e Kosovës dhe KFOR-in. Komisioni Evropian gjithashtu ka theksuar se disa masa të qeverisë, siç është vendimi i Bankës Qendrore të Kosovës për heqjen e dinarit si mjet pagese, ka penguar edhe më shumë qasjen e komunitetit serb në paga, pensione dhe asistencë sociale, duke ndikuar kështu në mënyre negative në jetën e përditshme.

Situata është e komplikuar nga një kërcënim i përditshëm për lirinë e lëvizjes, veçanërisht ndërmjet komunave serbe në veri, siç theksohet nga Freedom House në raportet e saj. Ky trajtim i komunitetit serb nga institucionet e Kosovës është kritikuar si "terror shqiptar" nga Presidenti i Serbisë, me 11% të serbëve të Kosovës që janë larguar nga Kosova që nga viti 2021. Në fillim të vitit 2024, Këshilli i Sigurimit i OKB-së raportoi se 14% e serbëve të Kosovës ishin larguar brenda një viti, me rreth 100,000 serbë të mbetur në Kosovë. Megjithatë, numri i vërtetë mbetet i paqartë për shkak të parregullsive në punën e Agjencisë së Statistikave dhe bojkotimit të regjistrimit nga disa segmente të popullsisë, veçanërisht në komunat veriore.

Kushtet ekonomike, si papunësia dhe standardi i dobët i jetesës, prekin të gjitha komunitetet në Kosovë dhe të dhënat e Bankës Botërore tregojnë se Kosova është shoqëria më e varfër në rajon dhe në Evropë. Kjo vështirësi ekonomike, e kombinuar me sfidat politike dhe të sigurisë me të cilat përballet komuniteti serb, krijon një skenar shqetësues për mbijetesën e ardhshme të serbëve në Kosovë.

E drejta për qasje në shërbimet publike si në nivel lokal ashtu edhe në atë qendror është një parim themelor i një shoqërie demokratike dhe një aspekt kyç i shtetit të së drejtës. Qasja në shërbimet publike nuk është vetëm një çështje administrative, por edhe një pasqyrim i kontekstit më të gjerë socio-politik. Megjithatë, për pjesëtarët e komunitetit serb, qasja në këto shërbime është një proces kompleks dhe shpesh frustrues. Për shkak të sistemeve paralele administrative, jostabilitetit politik, mospërputhjeve në zbatimin e kornizës përkatëse ligjore dhe pengesave të tjera, madje edhe në shërbimet bazë si

lëshimi i dokumenteve, regjistrimi i pronës dhe qasja në beneficione sociale janë shpesh të vështira për t'u siguruar për pjesëtarët e komunitetit serb të Kosovës. Ky përjashtim nga shërbimet thëllon ndjenjën e pasigurisë dhe marginalizimit të qytetarëve të komunitetit serb në Kosovë, si në veri ashtu edhe në jug të lumit Ibër.

METODOLOGJIA

Metodologjia për hartimin e dokumentit të politikave është bazuar në një qasje të metodave të përziera, duke kombinuar mbledhjen sasiore të të dhënave përmes një ankete publike me analizën kontekstuale dhe cilësore nga ekspertë vendas.

1. Dizajni i anketës dhe mbledhja e të dhënave

Metoda kryesore e mbledhjes së të dhënave ishte një **anketë publike e kryer ndërmjet 11 dhe 25 nëntor 2024**, si pjesë e projektit "**Nga 'Integrimi' në një kontratë të re sociale për një Kosovë të vërtetë multietnike.**" Anketa targetoj **802 të anketuar** nga komuniteti serb në **15 komuna** anembanë Kosovës, duke siguruar diversitet në kuptim të **gjinisë, moshës, prejardhjes arsimore dhe statuseve sociale dhe profesionale**. Të anketuarit janë përzgjedhur nga zonat **si në veri ashtu edhe në jug të lumit Ibër** për të përfshirë një gamë gjithëpërfshirëse të këndvështrimeve.

Pyetësi përbëhej nga **39 pyetje** duke mbuluar katër tema kryesore: **1. Qasjen në të drejta dhe shërbime në nivel lokal; 2. Qasjen në të drejta dhe shërbime në nivel qendror; 3. Dukuria e largimit masiv të serbëve të Kosovës nga Kosova; dhe 4. Kthimi i serbëve në institucionet e Kosovës në veri.** Fillimisht është planifikuar të përmbajë **24 pyetje**, anketa më tej u zgjerua në **39 pyetje** për shkak të një **përshkallëzimi** të rëndësishëm të **situatës politike dhe të sigurisë** veri të Kosovës, duke kërkuar hetime shtesë për të kapur shqetësimet e shfaqura.

2. Ngritja e kapaciteteve dhe zbatimi i punës në terren

Anketa ka shërbyer gjithashtu si një **mjet për ngritjen e kapaciteteve** për anëtarët e një platforme joformale të **organizatave të shoqërisë civile të serbëve të Kosovës**. Gjithsej **22 anëtarë të platformës janë** përfshirë drejtpërdrejt në aktivitetet e anketimit, duke marrë role si në vijim:

- **4 autorë kontribues** përgjegjës për analizën dhe kontekstualizimin e të dhënave,
- **4 koordinatorë për** mbikëqyrjen e punës në terren dhe sigurimin e saktësisë së mbledhjes së të dhënave, dhe
- **14 anketues që** kryejn intervista ballë për ballë në terren.

Pjesëmarrja e tyre ishte pjesë e një përpjekjeje më të gjerë për të **përmirësuar aftësitë analitike dhe interpretuese** të përfaqësuesve vendorë të shoqërisë civile.

3. Analiza dhe kontekstualizimi i të dhënave

Pas mbledhjes së të dhënave, rezultatet e anketës iu nënshtruan **përpunimit statistikor** për të nxjerrë tendencat dhe njohuritë kryesore. Të **katër autorë kontribues** -pjesëtarë të platformës joformale të shoqërisë civile - luajtën një rol qendror në **kontekstualizimin e gjetjeve**. Analiza e tyre siguroi një kuptim më të thellë të të dhënave duke intergruar njohurit **lokale dhe kontekstin socio-politik**. Kjo qasje siguroi që gjetjet të ishin jo vetëm të qëndrueshme në kuptim statistikor, por edhe **kontekstualisht relevante dhe reflektuese të realiteteve komplekse** me të cilat përballet komuniteti serb në Kosovë.

4. Integrimi i njohurive sasiore dhe cilësore

Forca e metodologjisë qëndron në aftësinë e saj për të **kombinuar të dhënat sasiore** nga anketat me **njohuri cilësore** që rrjedhin nga ekspertiza e kontribuesve vendas. Kjo **qasje me metoda të përziera** mundësoi një kuptim më të nuancuar të sfidave dhe perspektivave të komunitetit serb në Kosovë, duke formuar një bazë gjithëpërfshirëse për rekomandimet e dokumentit të politikave.

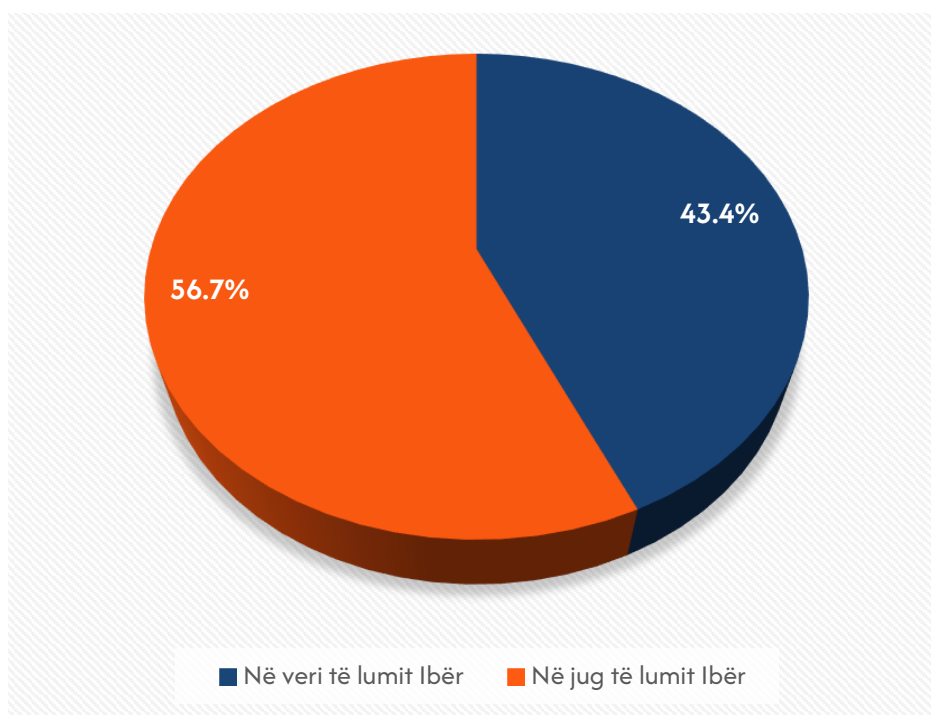
Në përmbledhje, metodologjia është krijuar për të siguruar një **analizë të ekuilibruar dhe të rrumbullakosur mirë** duke përdorur **mbledhjen e strukturuar të të dhënave** dhe **ekspertizën kontekstuale**, duke siguruar kështu që dokumenti i politikave të adreson me saktësi nevojat dhe përvojat e komunitetit serb në Kosovë.

Përshkrimi dhe analiza e mostrës kërkimore

Komuniteti serb në Kosovë nuk është homogjen dhe pjesëtarët e tij përballen me sfida të ndryshme në varësi të vendndodhjes së tyre gjeografike dhe kontekstit social. Pjesa veriore e Kosovës, ku komuniteti serb është shumicë, ka nevoja të ndryshme në krahasim me zonat në jug të lumit Ibër, ku komuniteti serb është pakicë dhe shpesh i izoluar. Prandaj, mostra ishte strukturuar me kujdes për të pasqyruar dallimet rajonale dhe nevojat specifike të komunitetit serb - 455 të anketuar janë nga zona në jug të lbrt, ndërsa 347 të anketuar ishin nga pjesa veriore e Kosovës. Përfaqësueshmëria e mostrës nuk mund të përcaktohet përfundimisht, pasi nuk ka të dhëna të sakta demografike për komunitetin serb në Kosovë. Kjo është për shkak të mospjesëmarrjes ose pjesëmarrjes së tyre të pjesshme në regjistrimet zyrtare të popullsisë të vitit 2011 dhe 2024, duke e bërë të vështirë vlerësimin e besueshëm të strukturës së popullsisë.

Kjo shpërndarje¹, në mungesë të të dhënave për krijimin e një mostre përfaqësuese, pasqyron më së miri situatën aktuale në terren dhe lejon një kuptim të plotë të sfidave të ndryshme me të cilat përballen serbët si në komunitetet shumicë ashtu edhe në pakicë, duke ofruar një bazë të balancuar për zhvillimin e politikave dhe iniciativave gjithëpërfshirëse.

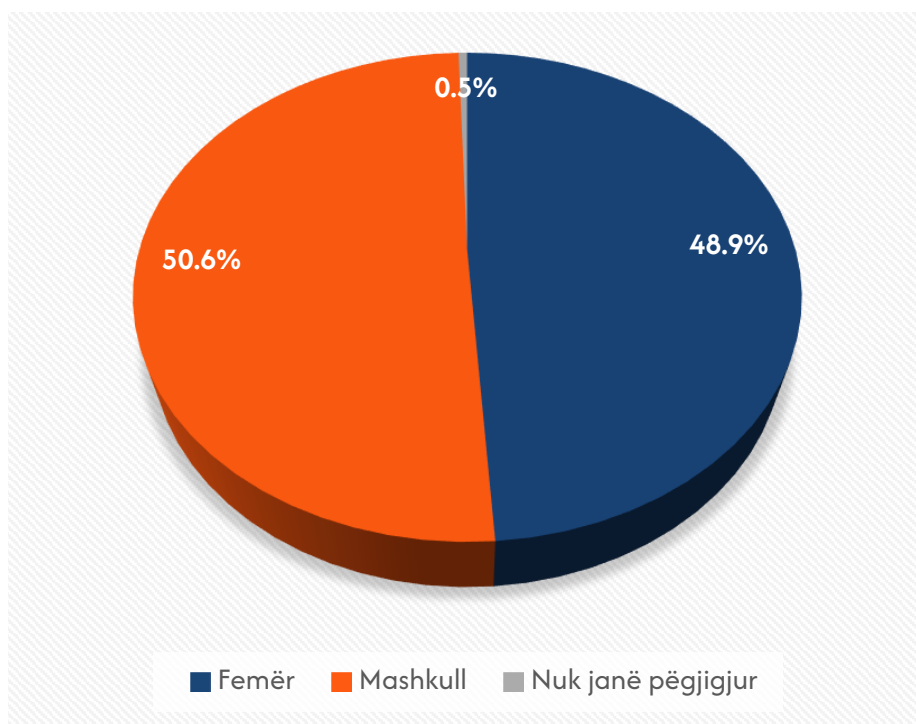
Struktura gjinore e të anketuarve tregon se 50.6% e mostrës ishin meshkuj, ndërsa femrat përbënin 48.9%. Pjesa e mbetur prej 0.5% e të anketuarve nuk iu përgjigj pyetjes për gjininë. Struktura e mostrës është përfaqësuese dhe pasqyron balancën gjinore, duke ofruar kështu njohuri më të sakta dhe gjithëpërfshirëse për nevojat dhe prioritetet e komunitetit serb në Kosovë.

Struktura gjinore e mostrës

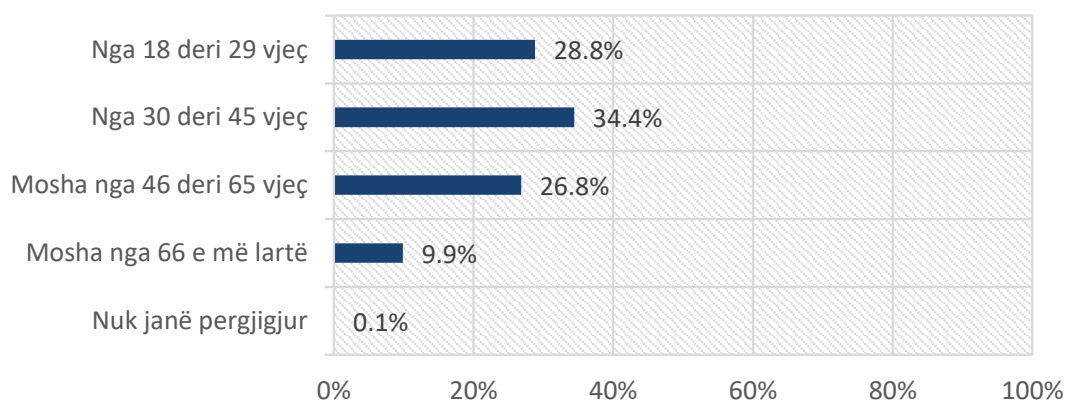
---

¹ Përfaqësueshmëria e mostrës nuk mund të përcaktohet përfundimisht, pasi nuk ka të dhëna të sakta demografike për komunitetin serb në Kosovë. Komuniteti serb bojkotoi regjistrimin e vitit 2011 - tërësisht në pjesën veriore të Kosovës dhe me mospjesëmarrje të konsiderueshme në zonat në jug të Ibrit. Regjistrimi i vitit 2024 regjistroi pjesëmarrje të pjesshme si në veri ashtu edhe në jug të Ibrit, gjë që ende e ndërlikon një vlerësim të besueshëm të strukturës së tij demografike.

Shpërndarja e të anketuarve bazuar në vendndodhjen gjeografike

Struktura e moshës së mostrës në studim ofron një pasqyrë të rëndësishme në profilin demografik të komunitetit serb në Kosovë dhe mundëson analizën e nevojave të gjeneratave të ndryshme. Prania e të gjitha grupmoshave, me një përqindje minimale të mospërgjigjeve (0.1%), siguron gjithëpërfshirjen e të dhënave dhe kontribuon në krijimin e politikave që adresojnë nevojat e brezave të ndryshëm.

Struktura e mostrës sipas gjinisë

Pjesa më e madhe e mostrës përbëhet nga individë ndërmjet moshës 30 dhe 45 vjeç (34.4%) dhe atyre ndërmjet 18 dhe 29 vjeç (28.8%). Së bashku, këto dy grupe përbëjnë mbi 63% të të anketuarve, duke sugjeruar se vëmendja e veçantë në hulumtim është

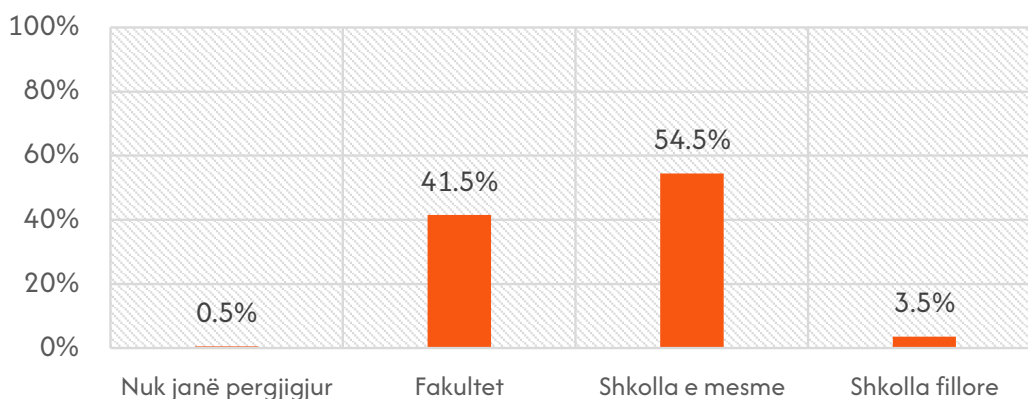
përqendruar te popullsia në moshë pune dhe ajo aktive. Perspektiva e tyre është thelbësore për të kuptuar mundësitë ekonomike, punësimin dhe nevojat arsimore. Të anketuarit e moshës 46 deri në 65 vjeç përbëjnë 26.8%, ndërsa individët e moshës 66 vjeç e lart përfaqësojnë 9.9% të mostrës. Kjo shpërndarje siguron që zërat e brezave të rinj, të moshës së mesme dhe të vjetër të përfaqësohen në mënyrë adekuate, duke kontribuar në rekomandimet më të sakta dhe më reale të nxjerra nga studimi.

Struktura sipas nivelit arsimor ofron një kuptim më të thellë të faktorëve socialë dhe ekonomikë, identifikimin e pengesave për zhvillimin profesional, analizën e pabarazive në qasje në arsim dhe mundësitë e punësimit, si dhe sugjerimin e politikave që mund të përmirësojnë lëvizshmërinë dhe integrimin social.

Struktura e mostrës sipas nivelit arsimor tregon se, nga numri i përgjithshëm i të anketuarve, përqindja më e lartë kanë përfunduar shkollën e mesme (54.5%), që tregon se arsimi i mesëm është niveli më i zakonshëm i arsimit brenda këtij grupi. Një pjesë e konsiderueshme e të anketuarve (41.5%) kanë diplomë universitare, gjë që sugjeron një nivel të lartë të kualifikimit arsimor dhe potencial për punë të specializuar dhe profesional, ndërsa vetëm një përqindje e vogël (3.5%) kanë përfunduar vetëm shkollën fillore.

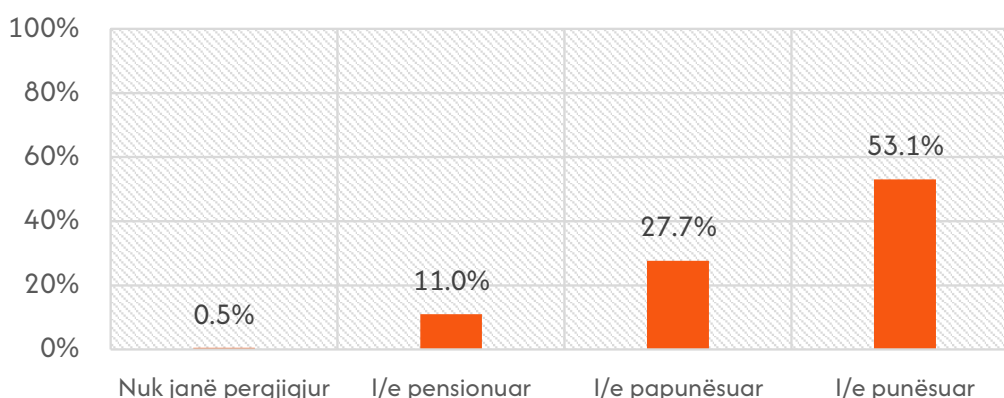
Përqindja e të anketuarve me diplomë universitare ka mundësi të jetë më e lartë se përqindja aktuale e individëve me arsim të lartë në komunitetin serb në Kosovë dhe mund të tregojë një gatishmëri më të madhe në mesin e individëve me arsim të lartë për të marrë pjesë në studim. Kjo mund të jetë për shkak të ngritjes së vetëdijes të tyre për rëndësinë e një kërkimi të tillë dhe gatishmërisë së tyre për të marrë pjesë aktive në proceset që formësojnë politika të rëndësishme për jetën e tyre.

Një numër i vogël i të anketuarve (0.5%) nuk iu përgjigjën kësaj pyetjeje, që mund të jetë për arsye të ndryshme, si mosvetëdija për nivelin e tyre arsimor ose dëshira për të mos dhënë një përgjigje për arsye të privatësisë ose arsye të tjera personale.

Struktura e mostrës sipas nivelit arsimor

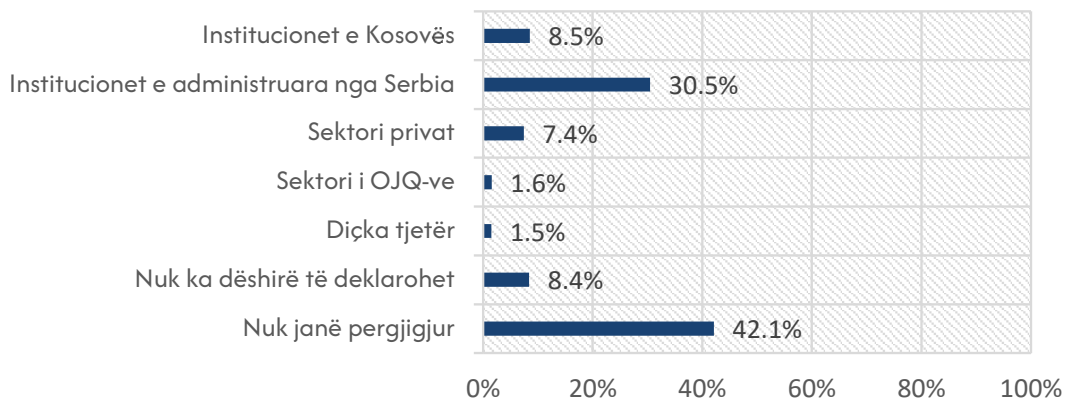
Për serbët në Kosovë, niveli i arsimit është vendimtar për mobilitetin personal dhe profesional, por shumë prej tyre përballen me sfida specifike që pengojnë shfrytëzimin e plotë të këtyre kualifikimeve në kontekstin e faktorëve politikë, socialë dhe ekonomikë të veçantë për këtë rajon. Kjo lidhet kryesisht me qasjen në punësim, dmth., tregun e punës, që mund të vërehet përmes analizës së strukturës së mostrës sipas statusit të punësimit.

Struktura e mostrës sipas statusit të punësimit

Individët e punësuar përbëjnë grupin më të madh në mesin e të anketuarve, me 53.1%, krahasuar me kategoritë e tjera - të papunë 27.7%, studentët 7.7%, dhe pensionistët 11%, ndërsa 0.5% nuk kanë dashur të bëjnë të ditur statusin e tyre.

Të dhënat për sektorët në të cilët punojnë serbët e punësuar në Kosovë ofrojnë njohuri mbi shpërndarjen e punësimit nëpër sektorë, si dhe ndikimin e mjedisit politik dhe social në fuqinë punëtore. Në mostrën e përgjithshme, të dhënat janë si në vijim:

Struktura e mostrës sipas vendit të punës

Duke marrë parasysh se në pyetjen për vendin e punësimit janë përgjigjur vetëm të punësuarit, të dhënat statistikore tregojnë se, nga numri i përgjithshëm i individëve të punësuar, përqindja më e madhe (52.8%) punojnë në institucionet që funksionojnë në kuadër të sistemit serb. Kjo tregon një nivel të lartë të mbështetjes në institucionet serbe si burimin kryesor të punësimit për serbët në Kosovë.

Edhe pse dukshëm më e vogël, përqindja e të punësuarve në institucionet e Kosovës është 14.7%, që, kur kombinohet me të dhënat e mëparshme, e sjell totalin në 67.5% të anketuarve që punojnë në sektorin publik. Ndërkohë, përqindja e të punësuarve në sektorin privat është 12.7%. Përveç kësaj, 2.8% janë të punësuar në OJQ/sectorë civilë dhe 2.6% e të anketuarve kanë treguar "tjetër" si përgjigje e tyre, që mund të përfshijë vetëpunësim, punë të përkohshme ose punë jashtë Kosovës.

Dominimi i sektorit publik tregon varësinë e komunitetit serb nga institucionet publike dhe mungesën e një ekonomie të fortë private. Ky model punësimi mund të jetë i paqëndrueshëm në terma afatgjatë, pasi nuk nxit zhvillimin e një tregu konkurrues ose pavarësinë ekonomike. Një pjesë e të anketuarve, 14.4%, nuk kanë dashur të bëjnë të ditur statusin e tyre të punësimit, gjë që mund të sugjerojë ndjeshmërinë politike të temës së punësimit në sisteme të ndryshme. Mund të pasqyrojë gjithashtu një pjesë të të anketuarve të punësuar që punojnë në njërin apo edhe në të dyja sistemet, por për shkak të ndjeshmërisë politike të çështjes, ata hezitojnë të zbulojnë statusin e tyre të punësimit.

Kur analizohen të dhënat statistikore për pjesën veriore të Kosovës dhe komunitetin në jug të lbrit që kanë të bëjnë me punësimin në sektorin publik, dmth. institucionet në sistemin e Serbisë dhe Kosovës, statistikat për të anketuarit nga veriu i Kosovës tregojnë se, nga

347 të anketuar, 39.5% janë të punësuar në institucionet nën sistemin serb, përkundër mundësive që nuk përgjigjen në Kosovë (nën sistemin e Kosovës, vetëm 1.2%. 10.1% e të anketuarve kanë zgjedhur), aq sa 34.9% e të anketuarve nuk kanë dhënë fare përgjigje.

Kur bëhet fjalë për të dhënat për të anketuarit nga komunat në jug të Ibrit, ato tregojn se, nga 455 të anketuar, 23.7% janë të punësuar në institucionet nën sistemin serb, 14.1% në institucionet nën sistemin e Kosovës, dhe përkundër opsionit për të mos zbuluar statusin e tyre (të cilin 7% e të anketuarve e kanë zgjedhur), po aq sa 47.7% e të anketuarve nuk kanë dhënë asnjë përgjigje.

Struktura e punësimit të serbëve në pjesën veriore të Kosovës në sektorin publik tregon qartë varësinë dhe dominimin e sistemit serb, ndërsa përqindja jashtëzakonisht e ulët e atyre që raportuan se punojnë në institucionet nën sistemin e Kosovës tregon mungesën e integritit të komunitetit serb në sistemin e Kosovës në veri të Kosovës. Kjo sugjeron se nevojitet besimi i rëndësishëm institucional dhe social për të sjellë ndryshimin e situatës. Të dhënat e punësimit për serbët në komunat në jug të Ibrit nxjerrin në pah dallime domethënëse në krahasim me veriun e Kosovës, veçanërisht sa i përket nivelit të integritit në institucionet e sistemit të Kosovës dhe numrit të të anketuarve që nuk janë përgjigjur në pyetjen për punësimin.

Përqindja dukshëm më e lartë e të punësuarve në institucionet nën sistemin e Kosovës nënkupton se serbët në jug të Ibrit janë më të pranueshëm për punësim në institucionet e Kosovës. Ky mund të jetë rezultat i ekspozimit më të gjatë ndaj sistemit të Kosovës, qasjes së kufizuar në institucionet serbe dhe një realiteti të ndryshëm politik dhe ekonomik në ato zona.

Përqindja e lartë e të anketuarve që nuk i janë përgjigjur kësaj pyetjeje mund të lidhet edhe me (mos)besimin institucional dhe social, si dhe me kombinimin e frikës nga pasojat e mundshme, ndjeshmërinë politike të temës dhe pasigurinë në lidhje me mbrojtjen e anonimitetit në hulumtim, si në veri ashtu edhe në komunat në jug të Ibrit. Kjo mungesë reagimi nuk tregon domosdoshmërisht papunësinë mes të anketuarve, por mund të tregojë pasigurinë e tyre për deklarimin e hapur të statusit të tyre të punësimit, veçanërisht në një mjedis ku puna në një sistem ose në një tjetër mund të ketë implikime politike ose sociale.

Beneficionet sociale luajnë një rol vendimtar në kontekstin e komunitetit serb në Kosovë, veçanërisht kur merret parasysh në lidhje me nivelin arsimor, punësimin dhe sfidat

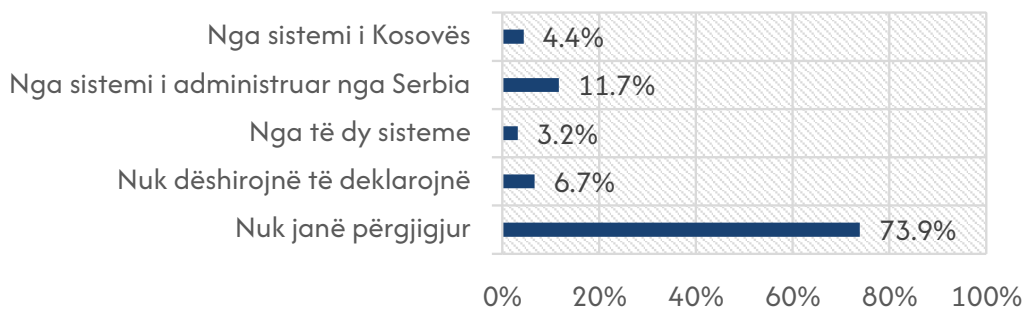
ekonomike. Duke pasur parasysh rrethanat specifike politike, ekonomike dhe sociale në Kosovë, beneficinet sociale mund të ofrojnë mbështetje jetike për shumë individë dhe familje, duke zbuluar gjithashtu gjerësinë e çështjeve ekonomike me të cilat përballet komuniteti.

Të dhënat për marrjen e ndihmës sociale të siguruara gjatë hulumtimit ndriçojnë më tej pasqyrën dhe dinamikën ekonomike në mesin e të anketuarve, veçanërisht në kontekstin e sigurimeve shoqërore dhe varësisë nga programet shtetërore dhe ndërkombëtare. Në mostrën e përgjithshme të të anketuarve, 75.6% nuk marrin ndihmë sociale. Këto të dhëna sugjerojnë se shumica e të anketuarve nuk janë të varur drejtpërdrejt nga beneficinet sociale, gjë që mund të tregojë se ata janë të punësuar ose kanë burime të tjera të të ardhurave që u ofrojnë stabilitet bazë ekonomik, megjithëse kjo nuk përjashton ekzistencën e sfidave të thella ekonomike. Nga ana tjetër, 16.6% e atyre që marrin ndihmë sociale tregojnë se një pjesë e komunitetit ende mbështetet në beneficinet sociale. Kjo përqindje përfshin 11% të pensionistëve, pasi disa beneficione sociale, si shtesat e fëmijëve dhe pensionet, luajnë një rol kyç në ruajtjen e standardit bazë të jetesës për grupe të veçanta brenda komunitetit, veçanërisht për familjet me fëmijë dhe individë të moshuar. Një pjesë e të anketuarve, konkretisht 6.9%, zgjedhën që të mos bëjnë të ditur nëse marrin ndihmë sociale, gjë që mund të tregojë ndjeshmërinë politike të temës së ndihmës sociale apo frikën e stigmatizimit të mundshëm. Për më tepër, 1% e jo të anketuarve mund të tregojnë arsye teknike, siç janë pasiguria në lidhje me pyetjen ose hezitimi për t'iu përgjigjur pyetjeve që lidhen me çështjet financiare personale ose familjare.

Duke analizuar të dhënat veçmas për pjesën veriore të Kosovës dhe komunat në jug të Ibrit, 80.4% e të anketuarve nga veriu raportuan se nuk marrin asistencë sociale, ndërsa përqindja në jug është 71.9%. Përqindja e të anketuarve që marrin ndihmë sociale në veri është 11.2%, ndërsa në jug, ky numër është gati dy herë më i lartë - 20.7%, që nënkupton qëndrueshmëri më të dobët ekonomike të komunitetit serb në këto komuna, mundësi të kufizuara të punësimit dhe një varësi më të madhe nga beneficinet sociale, qoftë nga sistemi serb apo kosovar. Këto të dhëna mund të tregojnë gjithashtu dallime në disponueshmërinë dhe kriteret për marrjen e ndihmës sociale në të dy sistemet, si dhe faktin se kushtet ekonomike në jug të Ibrit ofrojnë më pak mundësi për vetë-mjaftueshmëri, duke çuar në një numër më të lartë të njerëzve që kërkojnë mbështetje institucionale.

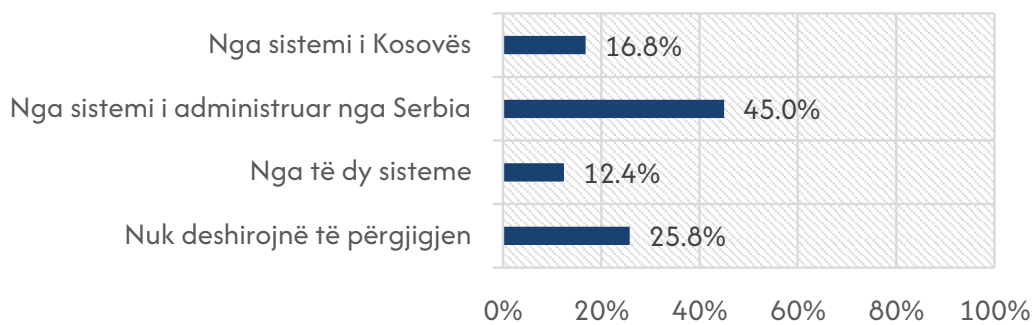
Kur diskutohet për **sistemet**, serbe dhe kosovare, **nga të cilat të anketuarit marrin ndihmë sociale**, në mostrën e përgjithshme, 73.9% e të anketuarve nuk janë përgjigjur, dhe 6.7% kanë zgjedhur të mos e bëjnë publike përgjigjen e tyre, që përputhet me

përqindjen e të anketuarve që kanë deklaruar se nuk marrin ndihmë sociale ose preferojnë të mos e bëjnë publike atë. Nga mostra e përgjithshme, 11.7% e të anketuarve marrin ndihmë sociale nga sistemi serb, 4.4% nga sistemi i Kosovës, ndërsa 3.2% marrin ndihmë sociale nga të dy sistemet.

Struktura e mostrës sipas sistemit nga i cili merren beneficionet sociale

Megjithatë, kur analizohen vetëm ata të anketuar që deklaruan se janë përfitues të ndihmës sociale, që përfaqësojnë 26.1% të mostrës, të dhënat tregojnë se 45% e këtyre të anketuarve marrin ndihmë sociale nga institucionet e sistemit serb, 16.8% nga institucionet e sistemit të Kosovës dhe 12.4% marrin ndihmë nga të dy sistemet. Më shumë se një e katërta e atyre që marrin ndihmë sociale nuk kanë dashur të bëjnë të ditur se nga cili sistem iu vjen ndihma.

Struktura e mostrës vetëm sipas përfituesve të beneficioneve sociale

Të dhënat për burimet e ndihmës sociale për të anketuarit tregojnë nivele të ndryshme të varësisë nga sistemet sociale, duke theksuar rrethanat specifike ekonomike dhe politike me të cilat ballafaqohen serbët në Kosovë. Burimi dominues i ndihmës për një numër të madh të të anketuarve, 45%, vjen nga sistemi serb. Kjo është domethënëse sepse vë në dukje lidhjen e komunitetit me institucionet serbe në aspektin e shërbimeve sociale dhe të mbrojtjes, veçanërisht duke pasur parasysh se shumë institucione serbe në Kosovë, të financuara apo të mbështetura nga Serbia, janë mbyllur nga viti 2022

deri në vitin 2025 me vendime të qeverisë së Kosovës, përmes aksioneve të ndryshme policore. Një përqindje më e vogël, por ende e konsiderueshme - 16.8%, marrin ndihmë sociale nga sistemi i Kosovës, ndërsa 12.4% marrin ndihmë nga të dy sistemet, që tregojnë kompleksitetin e statusit social të serbëve të Kosovës, ku individët gjenden në një pozitë dhe situatë ligjore që të kenë qasje në burimet nga të dy sistemet.

Një përqindje e lartë e të anketuarve, 25.8%, të cilët zgjedhën të mos zbulojnë marrjen e ndihmës sociale, thekson ndjeshmërinë e temës dhe implikimet e mundshme politike të përgjigjeve të tilla. Kur analizohen të dhënat statistikore veçmas për veriun e Kosovës dhe komunitat në jug të Ibrit në lidhje me burimet e ndihmës sociale nga sistemi i Serbisë dhe Kosovës, të dhënat për të anketuarit nga veriu tregojnë se, nga 347 të anketuar, 78.1% nuk i janë përgjigjur fare kësaj pyetjeje, edhe pse 7.2% kanë deklaruar se preferojnë qëndrimin e tyre. Burimi dominues i ndihmës sociale në veri vjen nga sistemi serb, ku 11.8% e të anketuarve marrin ndihmë, ndërsa vetëm 2.3% marrin ndihmë nga sistemi i Kosovës. Për më tepër, 6% e të anketuarve nga veriu marrin ndihmë nga të dy sistemet.

Kur bëhet fjalë për të dhënat për komunitat në jug të Ibrit, nga 455 të anketuar, 70.8% zgjedhën të mos i përgjigjen fare kësaj pyetjeje, përkundër opsionit për të treguar se preferonin që të mos zbulonin, të cilin e përzgjedhën 6.4% e të anketuarve. Burimi dominues i ndihmës sociale është nga sistemi serb, me 11.8% të të anketuarve që marrin ndihmë, që është përafërsisht e njëjta përqindje si në veri. Megjithatë, 5.9% e të anketuarve marrin ndihmë nga sistemi i Kosovës, që është rreth 2.5 herë më e lartë se në veri. Për më tepër, 5.3% e të anketuarve marrin ndihmë nga të dy sistemet.

Të dhënat tregojnë se 73.9% e të anketuarve në mostrën e përgjithshme nuk i janë përgjigjur pyetjes për marrjen e ndihmës sociale, me një shtesë prej 6.7% që kanë deklaruar në mënyrë eksplicite se nuk dëshirojnë të shpalosin këtë informatë. Kur të dhënat zbërthehen sipas rajoneve, shohim se mospërgjigja është edhe më e përhapur në pjesën veriore të Kosovës, ku 78.1% e të anketuarve nuk janë përgjigjur, ndërsa është disi më e ulët në komunitat në jug të Ibrit me 70.8%. Përqindja e lartë e të anketuarve që nuk iu përgjigjën pyetjes për ndihmën sociale reflekton një kombinim të frikës, ndjeshmërisë politike të temës dhe pasigurisë në lidhje me konfidencialitetin e të dhënave. Kjo dukuri është veçanërisht e theksuar në veri të Kosovës, ku dominojnë institucionet serbe, por edhe ku presioni nga autoritetet kosovare është në rritje. Krahas faktorëve politikë, në nivelin e lartë të mospërgjigjes kontribuojnë edhe prania e të ardhurave informale dhe strategjive pragmatike të mbijetesës. Është gjithashtu e rëndësishme të theksohet se përqindja e atyre që nuk janë përgjigjur korrespondon me

përqindjen e të anketuarve që kanë deklaruar se nuk marrin ndihmë sociale ose nuk dëshirojnë ta bëjnë publike atë, gjë që mund të tregojë dy tendenca: ose një numër i madh i njerëzve nuk marrin vërtet asnjë ndihmë sociale, ose disa të anketuar shmangin përgjigjen nga frika se mos e humbasin ndihmën ose të përballen me pasoja të tjera. Bazuar në të dhënat e analizuara në këtë kapitull, arrijmë në përfundimin se një pjesë e madhe e komunitetit serb në Kosovë, qofshin ata përfitues të ndihmës sociale, pensionistë, të punësuar në institucionet e financuara nga Serbia apo kategori të tjera, varen dukshëm nga buxheti i Republikës së Serbisë. Kjo varësi është veçanërisht e theksuar në mesin e serbëve në veri të Kosovës, ku institucionet serbe janë dominuese, dhe siguria ekonomike e shumë familjeve është e lidhur ngushtë me transfertat financiare nga Serbia.

Në veri të Kosovës, një numër i madh i serbëve marrin ndihmë sociale, paga ose pensione nga buxheti i Serbisë, ndërsa një situatë e ngjashme vlen edhe për të punësuarit në institucionet që funksionojnë brenda sistemit serb, si punëtorët e shkollave, mjekët, personeli administrativ, etj. Për shumë individë, institucionet serbe përfaqësojnë burimin kryesor të të ardhurave, pasi qasja në punësim në institucionet e Kosovës shpesh pengohet nga pengesat administrative, politike dhe kulturore.

Edhe pse ekziston një numër i caktuar i njerëzve që marrin ndihmë sociale nga institucionet e Kosovës, në një kontekst më të gjerë, shumica e komunitetit serb në Kosovë mbështetet në buxhetin serb. Kjo varësi ekonomike nuk kufizohet vetëm në ndihmë sociale, por përfshin edhe punonjësit në institucionet serbe, si dhe pensionistët dhe përfituesit e tjerë të ndihmës financiare nga Serbia. Ky model tregon një politizim të thellë të çështjeve ekonomike, pasi mbështetja në buxhetin e Serbisë shoqërohet shpesh me besnikëri politike ndaj institucioneve serbe.

Përqindja e lartë e serbëve të varur nga buxheti i Serbisë nxjerr në pah rolin vendimtar të institucioneve serbe në jetën e përditshme dhe ekonominë e serbëve në Kosovë. Kjo varësi kontribuon në ruajtjen e një realiteti specifik politik në veri të Kosovës dhe në zonat tjera me një popullsi të konsiderueshme serbe. Në të njëjtën kohë, mosbesimi ndaj institucioneve të Kosovës formëson dukshëm qëndrimet ndaj integritit në sistemin e Kosovës, duke e komplikuar edhe më tej situatën ekonomike dhe politike në Kosovë.

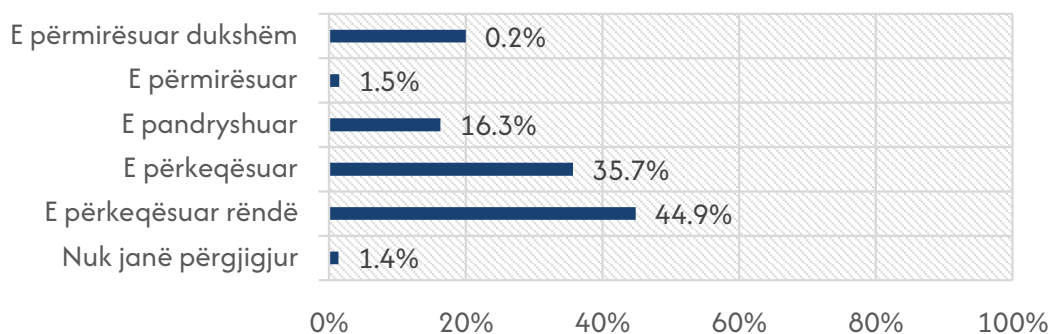
KAPITULLI I

Pyetjet e përgjithshme

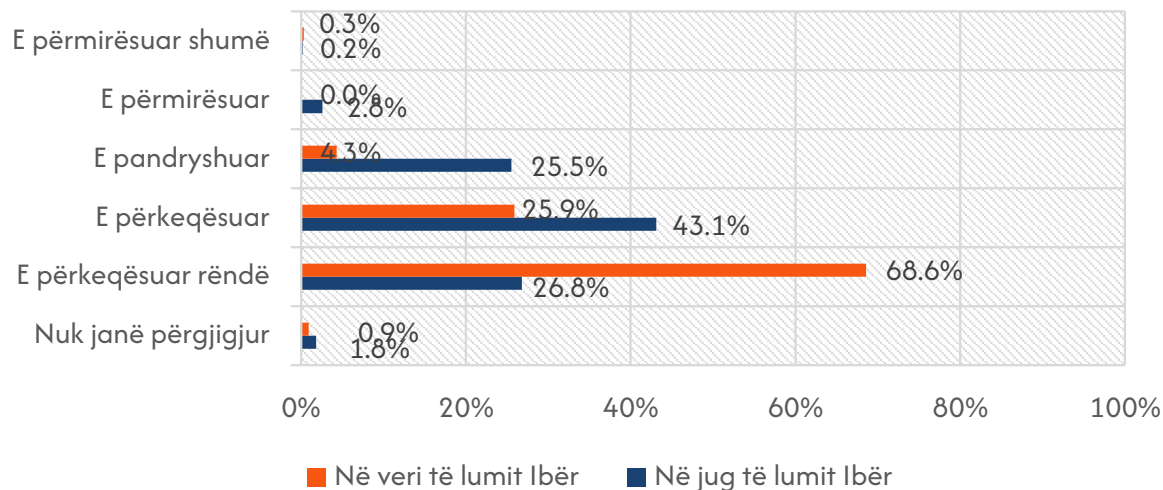
Në tre vitet e fundit, komuniteti serb në Kosovë është përballur me sfida të mëdha, të shënuara me tensione politike, incidente të sigurisë dhe vështirësi socio-ekonomike. Këto ngjarje kanë komplikuar edhe më shumë marrëdhëniet tashmë komplekse ndërmjet komunitetit serb dhe institucioneve të Kosovës, si dhe marrëdhëniet ndërmjet Kosovës dhe Serbisë. Të dhënat e marra nga hulumtimi i kryer nxjerrin në pah një ndjenjë të fortë të pakënaqësisë në lidhje me pozitën e komunitetit serb gjatë tre viteve të fundit.

Si e perceptoni pozitën e komunitetit serb në Kosovë në tre vitet e fundit?

Pozita e komunitetit serb është përkeqësuar gjatë tre viteve të fundit, kështu që 80.6% e të anketuarve nga mostra e përgjithshme i përgjigjen kësaj pyetjeje. Nga kjo, 44.9% e të anketuarve mendojnë se pozita është përkeqësuar rëndë, ndërsa 35.7% konsiderojnë se është përkeqësuar. 16.3% e të anketuarve mendonin se situata mbeti e pandryshuar, ndërsa vetëm 1.5% thanë se ishte përmirësuar dhe 0.2% deklaruan se ishte përmirësuar ndjeshëm. 1.4% e të anketuarve nuk kanë dhënë përgjigje për këtë pyetje.

Një përqindje e konsiderueshme e të anketuarve që besojnë se situata është përkeqësuar sugjerojnë se vendimet politike, reagimi institucional ndaj komunitetit serb dhe ndryshimet ekonomike kanë kontribuar më tej në ndjenjën e pasigurisë dhe marginalizimit. Veçanërisht shqetësues është fakti se vetëm një përqindje e vogël e të anketuarve vërejnë ndonjë përmirësim, duke theksuar nevojën për masa gjithëpërfshirëse për të nxitur një integrim më të mirë dhe për të rritur besimin tek institucionet. Është veçanërisht e rëndësishme të theksohen dallimet në perceptime në mesin e të anketuarve nga veriu i Kosovës, ku të dhënat janë edhe më alarmante.

Të ballafaquar me sfida të mëdha gjatë tre viteve të fundit, të anketuarit nga veriu i Kosovës e perceptojnë pozitën e komunitetit serb në një dritë shumë negative. Rreth 91.7% e të anketuarve besojnë se pozita e komunitetit serb është përkeqësuar gjatë tre viteve të fundit, ku 68.6% e tyre konsiderojnë se është përkeqësuar shumë, dhe 25.9% thonë se është përkeqësuar. 4.3% e të anketuarve mendojnë që gjendja ka mbetur e pandryshuar dhe 0.3% besojnë se është përmirësuar dukshëm, ndërsa 0.9% e të anketuarve nga veriu nuk kanë dhënë përgjigje për këtë pyetje.

Në anën tjetër, perceptimi i të anketuarve nga jugu i lumit Ibër tregon një model paksa të ndryshëm. Kur është bërë e njëjta pyetje, 26.8% e të anketuarve janë përgjigjur se pozita është përkeqësuar ndjeshëm, 43.1% mendojnë se është përkeqësuar, 25.5% besojnë se ka mbetur e pandryshuar dhe 2.6% e shohin situatën të përmirësuar. Vetëm 0.2% e të anketuarve nga jugu e konsiderojnë situatën shumë më të mirë, ndërsa 1.8% nuk kanë dhënë përgjigje.

Këto të dhëna tregojnë qartë se banorët e veriut të Kosovës i ndjejnë më shumë pasojat e përkeqësimit të pozitës së komunitetit serb sesa ata nga jugu, dhe kështu e perceptojnë situatën në menyrë shumë më negative. Ndërsa pothuajse të gjithë të anketuarit në veri e vlerësuan situatën si të përkeqësuar, një përqindje më e madhe e atyre në jug besojnë se situata ka mbetur e pandryshuar apo edhe është përmirësuar. Ky dallim mund të shpjegohet me rrethana të ndryshme politike dhe ekonomike - ndërsa serbët në veri janë të prekur drejtpërdrejt nga krizat politike, masat administrative dhe sanksionet ekonomike, serbët në jug të lbrit janë më të integruar në sistemin e Kosovës, gjë që mund të kontribuojë në një perceptim më të butë të ndryshimeve.

Cilat janë problemet më të mëdha me të cilat ballafaqohet komuniteti serb në Kosovë?

Komuniteti serb në Kosovë përballlet me një sërë sfida politike, ekonomike dhe sociale që ndikojnë në jetën e tyre të përditshme dhe të ardhmen. Në mostren e përgjithshme, të anketuarit anembanë Kosovës identifikuan mungesën e mundësive të punësimit si problemin më të madh me të cilin përballlet komuniteti serb, ku 24.8% e të anketuarve e kanë shënuar atë si zgjedhjen e tyre të parë, 12.2% si zgjedhjen e dytë dhe 9.5% si zgjedhjen e tretë. Kjo nxjerr në pah vështirësi të konsiderueshme ekonomike dhe mundësi të kufizuara për zhvillim ekonomik brenda komunitetit.

Krahas pasigurisë ekonomike, rreziqet e sigurisë renditen gjithashtu shumë ndër shqetësimet kryesore. Rreziqet e sigurisë perceptohen si problemi më i madh për komunitetin serb, ku 18% e të anketuarve e kanë shënuar si zgjedhjen e tyre të parë, ndërsa 15.2% e kanë zgjedhur atë si të dytën dhe 13.8% si zgjedhjen e tretë.

Jostabiliteti politik e ndërlikon më tej pozitën e komunitetit serb, ku një numër i konsiderueshëm i të anketuarve i shohin tensionet ndërmjet Beogradit dhe Prishtinës, si dhe qasjen e kufizuar në institucione, si faktorë që ndikojnë drejtpërdrejt në të ardhmen e tyre. Tensionet politike shihen si problemi më i madh nga 15.3% e të anketuarve si zgjedhja e tyre e parë, 18.5% si e dyta dhe 15% si zgjedhja e tretë. Vendimet që prekin statusin e institucioneve serbe, veçanërisht mbyllja e tyre, njihen gjithashtu si një sfidë e rëndësishme, duke treguar nevojën për zgjidhje afatgjata për të garantuar stabilitet dhe vazhdimësi në ofrimin e shërbimeve. 15.1% e të anketuarve e shohin mbylljen e institucioneve të përkohshme serbe si problemin më të madh, duke e shënuar atë si zgjedhjen e tyre të parë, 13.2% si të dytën dhe 15% si zgjedhjen e tretë. Situata e përgjithshme ekonomike shihet si problemi më i madh nga 7.5% e të anketuarve si zgjedhja e tyre e parë, dhe 10.3% dhe 11.2% si zgjedhja e dytë dhe e tretë, përkatësisht.

Edhe pse migrimi dhe tensionet ndëretnike nuk janë ndër çështjet kryesore të përmendura më shpesh, prania e tyre në anketë tregon se ato mbeten një faktor i rëndësishëm në jetën e përditshme të komunitetit. Migrimi dhe tensionet ndëretnike konsiderohen si problemi më i madh nga 6.7% dhe 6.1% e të anketuarve si zgjedhje e parë, ndërsa këto çështje janë zgjedhje e dytë për 8.7% dhe 15.5% të të anketuarve dhe zgjedhje e tretë për 14.5% dhe 15%. Shqetësimet për cilësinë e dobët të arsimit dhe shërbimeve shëndetësore shprehen nga 6% e të anketuarve si zgjedhje e parë, 2,6% si zgjedhja e dytë dhe 5,4% si zgjedhja e tretë.

Të dhënat e nxjerra për të anketuarit nga veriu i Kosovës tregojnë se çështjet prioritare në këtë rajon janë specifike dhe ndryshojnë nga modeli i përgjithshëm i vërejtur brenda komunitetit serb në Kosovë. Sfidat kryesore në veri përfshijnë rreziqet e sigurisë, mbylljen e institucioneve të përkohshme serbe dhe vështirësitë ekonomike, megjithëse me një prioritet të ndryshëm në krahasim me pjesën tjetër të komunitetit.

Për 26.8% të të anketuarve nga veriu i Kosovës, sfidat e sigurisë janë çështja parësore, ndërsa 17.9% shtesë i shohin ato si të dytin më të rëndësishëm dhe 13.8% si të tretin. Këto të dhëna tregojnë një ndjenjë të fortë të pasigurisë në këtë rajon, i cili është i prirur për kriza të shpeshta politike dhe institucionale. Mbyllja e institucioneve të përkohshme serbe gjithashtu paraqet një shqetësim të madh për të anketuarit në veri, duke u renditur i pari për 21% të tyre, ndërsa një përqindje e konsiderueshme e konsiderojnë gjithashtu sfidën e dytë (16.4%) dhe të tretë (13.8%) më të rëndësishme. Këto gjetje konfirmojnë se ndryshimet institucionale, veçanërisht mbyllja e strukturave administrative serbe, ka pasur një ndikim të thellë në jetën e përditshme të komunitetit në veri, duke e lënë popullatën të pasigurt për vazhdimin e funksionimit të shërbimeve thelbësore dhe procedurave administrative.

Ndryshe nga pjesa tjetër e Kosovës, ku papunësia kryeson listën e shqetësimeve, në Kosovën veriore ajo renditet vetëm e treta për nga rëndësia, me 15.6% të të anketuarve që e identifikojnë atë si sfidën më të madhe. Kjo çështje mbetet e rëndësishme, por ekziston një perceptim i qartë se sfidat institucionale dhe të sigurisë janë më urgjente. Në anën tjetër, gjendja e përgjithshme ekonomike renditet edhe më poshtë, ku vetëm 4.6% e të anketuarve e konsiderojnë atë si problemin kryesor, duke sugjeruar se vështirësitë ekonomike janë të pranishme por jo aq të theksuara sa në pjesët tjera të Kosovës.

Tensionet politike janë një shqetësim i rëndësishëm, por renditen më poshtë krahasuar me sigurinë dhe institucionet (11.2% si zgjedhja e parë, 16.4% si e dyta dhe 18.2% si e treta). Tensionet ndëretnike, megjithatë, vlerësohen lart, me 10.4% si zgjedhje e parë, 18.2% si e dyta dhe 13.3% si e treta, duke treguar një ndjenjë mbizotëruese të mosbesimit dhe tensionit në marrëdhëniet me komunitetin shqiptar dhe institucionet e Kosovës.

Megjithëse migrimi i popullsisë nuk është një çështje dominuese, të dhënat tregojnë rëndësinë e tij në rritje. Për 8.9% të të anketuarve, migrimi është shqetësimi parësor, por një përqindje e dukshme e konsideron atë si sfidën e dytë (11.2%) ose të tretë (16.7%) më të rëndësishme. Kjo sugjeron se emigrimi i njerëzve nga veriu i Kosovës po njihet

gjithnjë e më shumë si një trend serioz që mund të rrezikojë qëndrueshmërinë afatgjatë të komunitetit.

Cilësia e dobët e arsimit dhe shërbimeve shëndetësore është çështja më pak shqetësuese për të anketuarit nga veriu, ku vetëm 1.4% e konsiderojnë atë si problem parësor, dhe përqindje edhe më të ulëta për zgjedhjen e dytë dhe të tretë. Këto rezultate sugjerojnë se banorët e veriut të Kosovës ose përballen me më pak pengesa në qasje në këto shërbime në krahasim me pjesët jugore, ose thjesht i perceptojnë si më pak urgjente në raport me sfidat e tjera.

Ndryshe nga veriu i Kosovës, ku dominojnë çështjet e sigurisë dhe pasiguria institucionale, komuniteti serb në jug të Ibrit i identifikon problemet ekonomike si sfidën kryesore.

Shumica dërrmuese e të anketuarve (31.9%) identifikuan mungesën e mundësive të punësimit si problemin kryesor, me 13.2% shtesë që e renditin atë si problemin e dytë dhe 9.2% si problemin e tretë më të rëndësishëm.

Tensionet politike janë çështja e dytë më e rëndësishme për të anketuarit nga jugu i Kosovës, me 18% që e identifikojnë atë si sfidën kryesore, 20% e renditin atë të dytën dhe 12.5% e renditin atë të tretën.

Ndjenja e pasigurisë është gjithashtu e pranishme tek serbët në jug të Ibrit, edhe pse në një masë më të vogël se në veri. Rreziqet e sigurisë shihen si problem primar nga 11.4% e të anketuarve, me një shtesë prej 13.2% dhe 13.8% që e renditin atë si sfidën e dytë dhe të tretë, respektivisht. Edhe pse incidentet po ndodhin ende, hulumtimi tregon se çështjet ekzistenciale (si ekonomia dhe situata politike) janë më shqetësuese sesa siguria personale.

Mbyllja e institucioneve të përkohshme serbe shihet si çështja më e rëndësishme nga 10.5% e të anketuarve, me një numër të shtuar prej 10.8% dhe 16.7% që e renditin atë në vendin e dytë dhe të tretë. Këto shifra sugjerojnë se, përderisa jostabiliteti institucional është një çështje kyçe, ai nuk është aq dominues sa në veri të Kosovës. Nga ana tjetër, gjendja e përgjithshme ekonomike është shqetësuese për 9.7% të të anketuarve, gjë që tregon një kontekst më të gjerë ekonomik në të cilin operon komuniteti serb.

Edhe pse jo ndër çështjet më dominuese, migrimi i popullsisë është shqetësues për 5.1% të të anketuarve si problem parësor, me një numër të shtuar prej 6.8% dhe 12.7% që e

renditin atë si sfidën e dytë dhe të tretë. Ky trend tregon se pasojat afatgjata të pasigurisë ekonomike dhe paqëndrueshmërisë politike janë tashmë të pranishme dhe përbëjnë një kërcënim për qëndrueshmërinë e komunitetit.

Për dallim nga veriu, ku shërbimet arsimore dhe shëndetësore perceptohen si më pak shqetësuese, 9.5% e të anketuarve në jug të Kosovës e kanë identifikuar këtë çështje si primare, me 4.4% dhe 6.6% që e renditin atë në vendin e dytë dhe të tretë. Këto shifra sugjerojnë se komuniteti serb në jug të lbrit përballlet me vështirësi të caktuara në qasjen në shërbime cilësore shëndetësore dhe arsimore.

Tensionet etnike nuk janë problem dominues - vetëm 3.3% e të anketuarve nga jugu i Kosovës i konsiderojnë ato si çështje parësore, ndërsa 13.4% dhe 9.2% i renditin në vendin e dytë dhe të tretë. Këto të dhëna sugjerojnë se, megjithëse marrëdhëniet ndëretnike vazhdojnë të paraqesin sfidë, ato nuk janë burimi kryesor i shqetësimit për komunitetin serb në jug të lbrit.

KAPITULLI II

**Qasja e Serbëve të Kosovës
në shërbimet publike
në nivel lokale**

Hyrje

Qasja në shërbimet institucionale lokale është një e drejtë themelore e njeriut dhe një faktor kyç në stabilitetin social dhe ekonomik. Megjithatë, për pjesëtarët e komunitetit serb në Kosovë, realizimi i kësaj të drejte është një proces kompleks dhe shpeshherë sfidues. Një kombinim i sistemeve paralele administrative, një situatë e paqëndrueshme politike dhe e sigurisë dhe mospërputhjet në kornizën ligjore kanë çuar në një situatë ku shërbimet bazë, si lëshimi i dokumenteve, regjistrimi i pronës dhe qasja në beneficione sociale, janë shpesh të vështira për t'u marrë. Pengesat me të cilat përballen çdo ditë pjesëtarët e komunitetit serb pengojnë më tej qasjen e tyre në institucione, duke krijuar një ndjenjë të përjashtimit, pasigurisë dhe marginalizimit.

Përfundimi i luftës në Kosovë shënoi fillimin e administrimit të territorit nga UNMIK-u. Zyrtarisht, sipas Rezolutës 1244, të gjitha institucionet shtetërore serbe do të shfuqizoheshin²; megjithatë, shumë vazhduan të operojnë në mënyrë joformale, veçanërisht në komunitetet serbe në veri të Kosovës dhe në jug të lumit Ibër. Kështu, që në fillim u vendos paralelizmi institucional në mes të sistemit serb dhe institucioneve të UNMIK-ut, ku qytetarët i përdornin të dyja shërbimet njëkohësisht.

Në nivel lokal, ky paralelizëm funksiononte në kontekstin e administratës lokale, duke përfshirë shërbime jetike si gjendjen civile, regjistrimin e tokës, shërbimet sociale dhe të drejtat e pensionit. Komunat me shumicë serbe vazhduan të funksionojnë sipas ligjeve serbe, duke organizuar zgjedhjet e tyre dhe duke funksionuar si pjesë e sistemit shtetëror serb. Në të njëjtën kohë, Serbia mbajti kontroll vendimtar mbi sistemet e kujdesit shëndetësor dhe arsimit. Për sa i përket shërbimeve lokale, qendrat shëndetësore dhe klinikat mbetën funksionale, ndërsa institucionet parashkollore, filllore dhe të mesme vazhduan të funksionojnë si zakonisht.

Shpallja e pavarësisë së Kosovës çoi në transferimin gradual të përgjegjësisë nga institucionet e UNMIK-ut tek institucionet e Kosovës, duke thëlluar më tej ndarjen institucionale ndërmjet komunitetit serb dhe autoriteteve të Kosovës. Qeveria e Kosovës, me mbështetjen ndërkombëtare, synoi integrimin e serbëve përmes decentralizimit dhe themelimit të komunave të reja me shumicë serbe, pas "Propozimit

---

² Këshilli i Sigurimit i Kombeve të Bashkuara, Rezoluta 1244 (1999), S/RES/1244, 10 qershor 1999.
[https://undocs.org/S/RES/1244\(1999\)](https://undocs.org/S/RES/1244(1999))

Gjithëpërfshirës për Zgjidhjen e Statusit të Kosovës” (“Plani i Ahtisaarit”).³, e cila u inkorporua në Kushtetutën e Kosovës.

Derisa serbët në veri të Kosovës i refuzuan plotësisht institucionet e sapoformuara të Kosovës, serbët në enklavat jugore e gjetën veten në një pozitë më komplekse. Ata pranuan funksionimin e disa institucioneve të Kosovës, ku më parë kishin bashkëpunuar me UNMIK-un, si administrata lokale, gjyqësori dhe Policia e Kosovës. Megjithatë, për shërbimet kyçe si kujdesi shëndetësor, arsimit dhe mbështetja administrative, ata vazhduan të mbështeten në institucionet e administruara nga Serbia.

Fillimi i dialogut nën patronazhin e Bashkimit Evropian rezultoi me një sërë marrëveshjesh që synojnë rregullimin e paralelizmit institucional dhe normativ në Kosovë, si dhe përmirësimin e bashkëpunimit ndërmjet Beogradit dhe Prishtinës për të lehtësuar jetën e përditshme të qytetarëve. Në vitin e parë të dialogut janë arritur marrëveshjet kryesore teknike, duke përfshirë ato për regjistrat civil, kadastrat, lirinë e lëvizjes dhe njohjen e diplomave. Ndonëse jo të gjitha këto marrëveshje u zbatuan plotësisht, ato përfaqësonin hapat e parë drejt krijimit të një koordinimi institucional më funksional.

Më vonë, në kuadër të dialogut në nivel politik është arritur "Marrëveshja e Parë mbi Parimet që Rregullojnë Normalizimin e Marrëdhënieve", e njohur si "Marrëveshja e Brukselit" (2013)⁴. Sipas kësaj marrëveshjeje, Beogradi u dakordua që të integrojë strukturat gjyqësore, policore dhe të tjera të sigurisë në veri në sistemin e Kosovës, si dhe që përfaqësuesit politikë serbë të marrin pjesë në zgjedhjet lokale të Kosovës. Kjo do t'i hapte rrugën themelimit të institucioneve komunale në veri sipas sistemit të Kosovës. Gradualisht, u bë integrimi i plotë i këtyre institucioneve, duke çuar në shpërbërjen e strukturave gjyqësore dhe policore brenda sistemit serb. Megjithatë, organet e pushtetit lokal nuk u shpërbënë, por iu dha statusi i "organeve të përkohshme" dhe vazhduan të ofrojnë shërbime administrative për qytetarët serbë në Kosovë. Kjo marrëveshje zgjati deri në nëntor 2022, kur, në dritën e krizës së "targave", serbët vendosën të tërhiqen nga të gjitha institucionet lokale të Kosovës në veri në të cilat ishin integruar si rezultat i "Marrëveshjes së Brukselit".

---

³ Kombet e Bashkuara, Propozimi Gjithëpërfshirës për Zgjidhjen e Statusit të Kosovës, përgatitur nga Martti Ahtisaari, Doc. S/2007/168/Add.1, 26 mars 2007. <https://undocs.org/S/2007/168/Add.1>

⁴ Bashkimi Evropian, Marrëveshja e Parë mbi Parimet që Rregullojnë Normalizimin e Marrëdhënieve, 19 Prill 2013. <https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/07/First-agreement-of-principles-governing-the-normalization-of-relations-pril-19-2013-Brussels-en.pdf>.

Për më tepër, për të shtypur praninë e Serbisë në Kosovë, qeveria e Kosovës kreu një sërë veprimesh që synonin mbylljen e institucioneve serbe në të gjithë territorin. Procesi filloi në korrik 2022 në Shtërpcë me mbylljen e "organit të përkohshëm" komunal. Në fillim të vitit pasues, masat u zgjeruan edhe në pjesën perëndimore të Kosovës, duke përfshirë mbylljen e "organeve të tjera të përkohshme", madje edhe të qendrave shëndetësore në Prishtinë. Në kuadër të vendimit të Bankës Qendrore të Kosovës (BQK) për veprimet me para të gatshme, janë mbyllur edhe institucionet financiare dhe administrative, si degët e Bankës së Kursimeve Postare, Postës së Serbisë dhe Administratës së Thesarit.

Deri në fund të gushtit, qeveria e Kosovës e ktheu vëmendjen e saj në mbylljen e zyrave që kanë të bëjnë me Zyrën e Kosovës dhe Metohisë, Fondit Krahinor të Sigurimeve Pensionale, selisë së qarkut Kosovë-Mitrovicë dhe "organeve të përkohshme" të mbetura në veri. Në fund të vitit u shfuqizuan drejtoritë e ndryshme vendore, duke përfshirë Drejtorinë për Urbanizëm, Drejtorinë për Tokë Ndërtimore Urbane, Ndërmarrjen Publike Banesore, Drejtorinë për Hapësirë Banesore dhe Afariste, Ndërmarrjen Publike. Është paralajmëruar edhe mbyllja e Qendrës për Mirëqenie Sociale në Leposaviq.

Në fillim të këtij viti u mbyllën edhe shumë institucione në jug të lumit Ibër, duke përfshirë "organet e përkohshme", Qendrën për Mirëqenie Sociale, degët e Postës së Serbisë, Shërbimin Tatimor, Dega e Sigurimeve Dunav, si dhe zyrat e Zyrës së Kosovës dhe Metohisë dhe qarkut administrativ të Kosovës. Sipas të dhënave të KoSSev, në aksionet e Policisë së Kosovës deri më sot janë mbyllur së paku 59 subjekte dhe shërbime institucionale serbe.⁵ "Mbyllja e institucioneve të përkohshme serbe" u përmend shpesh si një çështje kryesore për komunitetin serb në Kosovë, veçanërisht nga banorët në veri të Kosovës. Kjo shpesh renditej si "shqetësimi kryesor", me gjasë sepse shumica e institucioneve të mbyllura ndodheshin në veri. Për më tepër, veriu i Kosovës historikisht ka qenë më i lidhur me institucionet e administruara nga Serbia, duke bërë që mbyllja e tyre të ndihet më destabilizuese. Për më tepër, mungesa e përfaqësimit në institucionet vendore të Kosovës i ka lënë serbët në veri pa institucionet serbe dhe ato të Kosovës, duke e përkeqësuar ndjenjën e braktisjes.

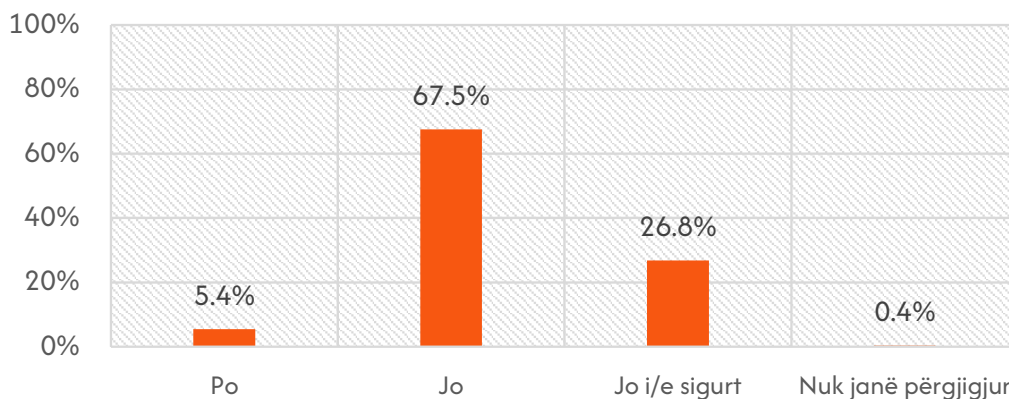
---

⁵ "Mbyllje e institucioneve serbe, mbylljen të paktën 59 shërbime", KoSSev, 10 shkurt 2025. <https://kossev.info/gasenje-srpskih-institucija-zatvoreno-najmanje-59-sluzbi/>.

Pikëpamjet e qytetarëve – rezultatet e anketës publike

A besoni se institucionet vendore në Kosovë ofrojnë qasje të drejtë dhe të barabartë në të drejta dhe shërbime për të gjithë qytetarët, përfshirë komunitetin serb?

Pjesëtarët e komunitetit serb gjerësisht i perceptojnë institucionet lokale në Kosovë si të dështuara për të siguruar qasje të drejtë dhe të barabartë në të drejta dhe shërbime për të gjithë qytetarët, përfshirë serbët. Të dhënat e anketës tregojnë se 67.5% e të anketuarve ndajnë këtë pikëpamje. Ky mosbesim - i rrënjosur në përvojat e kaluara negative, garancitë e dobëta institucionale dhe dinamikat më të gjera politike - shpesh përket në një ndjenjë diskriminimi. Këto shqetësime janë veçanërisht të theksuara në veri, ku tërheqja e përfaqësuesve serbë nga institucionet vendore, bojkotimi i zgjedhjeve të jashtëzakonshme lokale nga përfaqësuesit politikë serbë dhe formimi i administratave komunale kryesisht shqiptare kanë përforcuar perceptimin e qeverisjes së njëanshme dhe favorizimit ndaj qytetarëve shqiptarë. Kështu, pothuajse 20% më shumë të anketuar në veri kanë një pikëpamje negative për performancën e institucioneve vendore sesa ata në jug, ndërsa afër zero (0,6%) kanë një pikëpamje pozitive në krahasim me 9% të të anketuarve nga jugu.

Sa jeni të kënaqur me qasjen në të drejtat dhe shërbimet themelore (komuna, regjistri civil, kadastri, shërbimet sociale, pensionet, etj.) në nivel lokal?

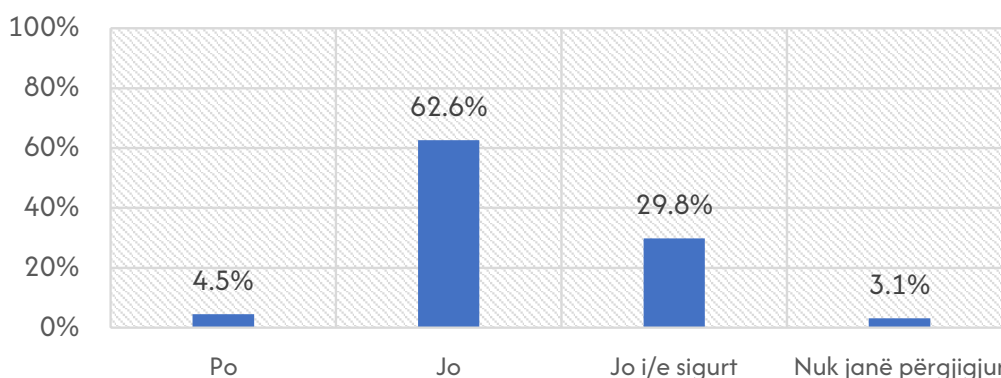
Ka pakënaqësi të konsiderueshme me qasjen në të drejtat dhe shërbimet themelore në nivel lokal. Mbi 50% e të anketuarve janë shprehur të pakënaqur (31.8% të pakënaqur, 19.8% shumë të pakënaqur), ndërsa 35% kanë mbetur neutralë ("as të kënaqur as të pakënaqur"). Pakënaqësia nuk është e shpërndarë në mënyrë të barabartë - qytetarët në veri të Kosovës janë dukshëm më të pakënaqur (77.8% kundrejt 31.6%), që përputhet me argumentet e parashtruara. Në këtë drejtim, është e rëndësishme të theksohet se, për shkak të përbërjes kryesisht shqiptare të strukturave komunale,

barriera gjuhësore është bërë më e theksuar. Kjo çështje e ndërlikon më tej qasjen në të drejta dhe shërbime, duke e bërë atë një faktor të rëndësishëm në sfidat e përditshme me të cilat përballlet komuniteti serb.

A i plotësojnë institucionet në Kosovë të gjitha nevojat e qytetarëve nga komuniteti serb?

Në pyetjen nëse institucionet në Kosovë i plotësojnë të gjitha nevojat e qytetarëve nga komuniteti serb, 62.6% e të anketuarve janë përgjigjur negativisht, ndërsa 29.8% janë përgjigjur "jo të sigurt". Vetëm 4.5% e të anketuarve kanë dhënë përgjigje pozitive.

Edhe një herë, është veçanërisht e dukshme që përgjigjet negative janë dukshëm më të shpeshta në mesin e të anketuarve nga veriu i Kosovës, ku 79% besojnë se institucionet nuk i plotësojnë nevojat e tyre, ndërsa përqindja në mesin e të anketuarve nga komunat me shumicë serbe në jug të lbrit është 50.1%. Kjo e dhënë nxjerr në pah një ndarje të thellë në perceptimin e funksionimit të institucioneve të Kosovës ndërmjet serbëve nga veriu dhe jugu i Kosovës.

Edhe pse kjo pyetje është parashtruar në mënyrë mjaft të gjerë, pasi që përfshin institucionet lokale dhe qendrore, si dhe komponentin relativisht abstrakt të "përbushjes së të gjitha nevojave të qytetarëve", përgjigjet e pjesëmarrësve në anketë mund të interpretohen si një shprehje e pakënaqësisë jo vetëm me nivelin specifik të shërbimeve të ofruara nga institucionet, por edhe me situatën e përgjithshme politike.

Cilat janë problemet e mundshme me të cilat përballeni kur i qaseni shërbimeve lokale?

Pengesa më e përmendur në përgjigjet e të anketuarve, ose "zgjedhja e parë" më e shpeshtë (35.4%), ishte "**pengesa gjuhësore**". Zbatimi jokonsistent i të drejtës së garantuar me kushtetutë për gjuhën serbe si gjuhë zyrtare në mbarë Kosovën, si dhe të

Ligjit për përdorimin e gjuhëve, është mjaft i përhapur. Kjo çështje është e pranishme në nivelin lokal, duke përfshirë edhe komunat me shumicë serbe, edhe pse në një masë më të vogël se në institucionet e nivelit qendror.

Edhe pse qeveritë lokale në komunat me shumicë serbe përgjithësisht funksionojnë në gjuhën serbe, qytetarët përballen me vështirësi në komunikim me institucionet qendrore, si dhe në situata kur administratat lokale duhet të bashkëpunojnë me ministritë e Kosovës ose organet e tjera të qeverisë qendrore. Problemet gjithashtu lindin edhe gjatë lëshimit të dokumenteve, pasi formularët e shumtë, aktet administrative dhe bazat e të dhënave janë ekskluzivisht në gjuhën shqipe. Mungesa e përkthimeve zyrtare dhe përdorimi i pamjaftueshëm i serbishtes në institucionet qendrore nënkupton që qytetarët dhe zyrtarët në komunat me shumicë serbe shpesh duhet të mbështeten në përkthime joformale, gjë që mund të çojë në pasiguri ligjore dhe gabime administrative.

Edhe kur përkthimet janë të disponueshme, saktësia dhe korrektësia e tyre ligjore shpesh janë të diskutueshme, duke e komplikuar më tej realizimin e të drejtave të komunitetit serb. Kjo situatë kontribuon në ndjenjën e neglizhencës institucionale dhe përforcon mosbesimin më të gjerë në institucionet e Kosovës.

Ndoshta në mënyrë kundërintuitive, pengesa gjuhësore si pengesë për qasjen në shërbime në nivel lokal është përmendur shumë më shpesh si "zgjedhja e parë" nga të anketuarit nga komunat me shumicë serbe në jug të Ibrit (46.6% krahasuar me 20.7%). Kjo mund të shpjegohet me faktin se, tradicionalisht, qytetarët nga komunat me shumicë serbe në jug të lumit Ibër angazhohen më shumë me institucionet e Kosovës – si ato lokale edhe ato qendrore - përmes ndërmjetësve lokalë. Si rezultat, ata janë më të ekspozuar ndaj çështjeve të mundshme që lidhen me pengesën gjuhësore.

Në mënyrë të ngjashme, kur bëhet fjalë për pengesën e dytë më të përmendur - **"diskriminimin apo favorizimin"** (29.1%), të anketuarit nga veriu e perceptojnë këtë problem shumë më shpesh (41.2% krahasuar me 19.8%). Kjo sugjeron që qytetarët në veri, më shumë se pengesa gjuhësore, e shohin marginalizimin politik dhe institucional si sfidën kryesore, e cila thëllon më tej mosbesimin ndaj autoriteteve lokale dhe komplikon qasjen në të drejtat dhe shërbimet themelore. Siç u përmend më herët, kjo mund t'i atribuohet faktit se, pas bojkotit të zgjedhjeve të prillit 2023 në veri, kryetarët e komunave, shumica e kuvendeve komunale dhe një pjesë e konsiderueshme e stafit administrativ tani janë nga komuniteti shqiptar, duke e komplikuar punën e institucioneve lokale për serbët.

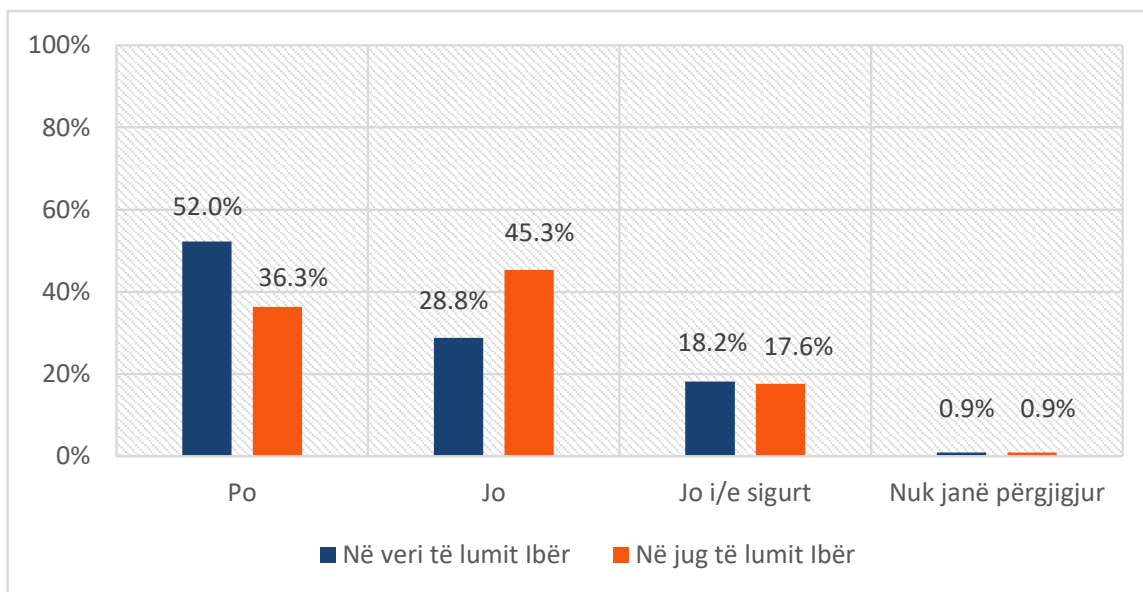
Pengesat tjera, të renditura sipas rëndësisë që janë caktuar nga të anketuarit, përfshijnë: "**mungesa e informacionit**", "**procedurat e ndërlikuara**", "**keqzbatimi i ligjeve dhe rregulloreve**", "**radhët e gjata**" dhe "**distanca/paarritshmëria e zyrave**".

A ju është dashur ndonjëherë të paguani ryshfet, të ofroni ndonjë shërbim ose të përdorni lidhje personale ose familjare për t'iu qasur më lehtë shërbimeve lokale?

Lidhur me korrupsionin në ofrimin e shërbimeve lokale, një e katërta e të gjithë të anketuarve përmenden përvojën personale, me një të pestë hezitues për të dhënë një përgjigje, duke sinjalizuar se problemi është edhe më i theksuar. Korrupsioni duket të jetë më i theksuar në veri, ku vetëm 48,1% e të anketuarve nuk kanë vërejtur përvojë personale me korrupsionin kundrejt 60,2% në jug, ndërsa në të njëjtën kohë, 10% më shumë të anketuar në veri nuk kanë dashur të japin përgjigje.

A keni hasur probleme në ushtrimin e ndonjë të drejte apo marrjen e dokumenteve për shkak të papajtueshmërisë apo mosnjohjes reciproke të sistemit të Kosovës dhe Serbisë?

Anketa ka trajtuar edhe çështjen e ushtrimit të të drejtave apo marrjes së dokumenteve për shkak të papajtueshmërisë dhe mosnjohjes reciproke të sistemeve të Kosovës dhe Serbisë. Në këtë pyetje, 43.1% e të anketuarve janë përgjigjur pozitivisht, me përqindje dukshëm më të lartë tek të anketuarit nga veriu (52.2%). Kjo nuk është për t'u habitur, duke marrë parasysh funksionimin e zgjatur të kësaj zone jashtë sistemit të Kosovës dhe intensitetin dhe natyrën e tranzicionit që ishte imponuar në periudhën paraprake. Gjithashtu, 17.8% e të anketuarve ishin të pasigurt për këtë çështje.

Ndër përgjigjet e shumta, çështjet më të shpeshta kishin të bënin me marrjen e dokumenteve personale, ku pengesat më të shpeshta ishin: **marrja e certifikatave të lindjes në Kosovë (32.1%), marrja e letërnjoftimit të Kosovës (24.9%) dhe regjistrimi i fëmijëve dhe të rriturve në sistemin e gjendjes civile të Kosovës (20.2%).**

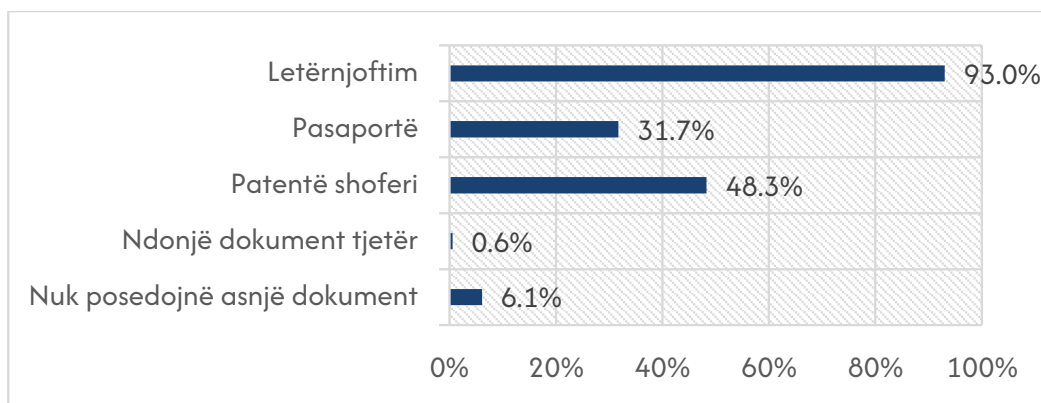
Nga ana tjetër, një përqindje e konsiderueshme e të anketuarve (32.1%) përmendën probleme në **vendkalimet administrative**, duke shfaqur vështirësi serioze me lirinë e lëvizjes, shpesh të lidhura me çështjen e marrjes së dokumenteve të caktuara.

Analizat tregojnë se problemet me marrjen e letërnjoftimit të Kosovës janë shumë më të theksuara në veri (30.4% krahasuar me 18.8%), ndërsa çështjet me marrjen e dokumenteve civile serbe janë dukshëm më të përhapura tek të anketuarit në jug të Ibrit (26.7% krahasuar me 9.4%). Përveç kësaj, problemet me marrjen e patentës së shoferit të Kosovës dhe targave të regjistrimit të automjeteve janë dukshëm më të shpeshta në veri, ku 31.5% e të anketuarve kanë raportuar vështirësi në marrjen e patentës, dhe 29.3% me regjistrimin e automjeteve, ndërsa këto përqindje ishin shumë më të ulëta në komunat në jug të Ibrit (12.1% dhe 4.2%).

Për më tepër, çështja e ushtrimit të së drejtës për beneficione sociale tregon dallime rajonale – e drejta për ndihmë sociale brenda sistemit të Kosovës është më problematike për të anketuarit në jug të Ibrit (18.2% krahasuar me 9.9%), ndërsa çështjet e pensioneve prekin kryesisht të anketuarit nga ky rajon (12.1% krahasuar me 3.9%).

A keni dokumente të Kosovës?

Një numër i madh i të anketuarve (93.0%) kanë treguar se posedojnë letërnjoftim të Kosovës, me një përqindje pak më të lartë të vërejtur në mesin e të anketuarve nga komunat me shumicë serbe në jug të lumit Ibër. Megjithatë, duke marrë parasysh specifikën tradicionale të veriut dhe faktin që ky rajon ka filluar të kalojë më vonë në sistemin e Kosovës, kjo përqindje mbetet e konsiderueshme.

Gati gjysma e të anketuarve (48.30%) kanë raportuar se kanë patentë shofer të Kosovës, me dallimin më të theksuar në komunat jugore. Në përgjithësi, disa individë si në jug ashtu edhe në veri pas heqjes së targave të Serbisë me akronime të qytetit në automjetet e Kosovës dhe reregjistrimit të obligueshëm, drejtojnë edhe automjete të cilat janë regjistruar në qytetet serbe, duke e bërë të panevojshme patentën e shoferit të Kosovës. Megjithatë, përqindja e të anketuarve nga veriu që posedojnë patentë shofer të Kosovës ishte dukshëm më e ulët para rundit të dytë të fundit të zëvendësimit të patentë shoferëve të Serbisë me atë të Kosovës, i cili u zhvillua gjatë verës së kaluar.

Numri më i vogël i të anketuarve kanë treguar se kanë pasaportë të Kosovës (31.7%), me dallimin më të madh të vërejtur ndërmjet rajonit verior dhe komunave me shumicë serbe në jug (39.3% kundrejt 21.6%). Kjo mospërputhje është kryesisht për shkak të faktit se deri vonë, as pasaporta e Kosovës dhe as pasaporta e Drejtorisë së Koordinimit të Ministrisë së Punëve të Brendshme të Serbisë për qytetarët në Kosovë nuk lejonin udhëtimin pa viza, duke i bërë ato më pak të vlefshme dhe duke kufizuar interesin për marrjen e tyre. Megjithatë, tani që të dyja pasaportat lejojnë udhëtimin pa viza, pjesëtarët e komunitetit serb mund të ndodh të zgjedhin më shpesh pasaportën serbe, gjë që mund të shpjegojë përqindjen relativisht të ulët të atyre që posedojnë pasaportë të Kosovës. Për më tepër, 6.10% e të anketuarve kanë deklaruar se nuk posedojnë asnjë dokument të Kosovës.

Marrëveshja e Regjistrimit Civil

Procesi i marrjes së dokumenteve dhe qasjes në shërbime në Kosovë fillon me sigurimin e dokumenteve personale të identifikimit. Megjithatë, shumë serbë hasin vështirësi që nga fillimi i këtij procesi. Në këtë kontekst, Marrëveshja për Regjistrimin Civil, marrëveshja e parë në kuadër të dialogut ndërmjet Beogradit dhe Prishtinës nën patronazhin e

Bashkimit Evropian, e arritur më 2 korrik 2011, përfaqësoi një moment historik në krijimin e regjistrimit të besueshëm civil në Kosovë. Gjatë vitit 1999, shumë të dhëna civile dhe dokumente personale u shkatërruan, humbën ose u zhvendosën në Serbi. Kjo marrëveshje mundësoi dixhitalizimin e kopjeve të skanuara të librave origjinalë të regjistrimit civil të ofruara nga Serbia, me EULEX-in që mbikëqyr certifikimin e tyre. Deri në mars 2014, Serbia kishte dorëzuar mbi 12,000 kopje të skanuara të librave të regjistrimit civil.

Edhe pse arritja e Marrëveshjes shënoi një hap drejt zgjidhjes së çështjes, disa sfida administrative për komunitetin serb në Kosovë ende kanë vazhduar. Një nga çështjet kryesore rrjedh nga papajtueshmëria e sistemit administrativ të Kosovës dhe atij të Serbisë, veçanërisht mosnjohja e dokumenteve të lëshuara nga autoritetet serbe. Për të marrë një letërnjoftim të Kosovës, qytetarët duhet të parashtrojnë vërtetimin e shtetësisë, të njohur si "Ekstrakt". Ky dokument lëshohet në bazë të të dhënave nga regjistrat e të lindurve dhe të dhënat e shtetësisë. Megjithatë, shumë qytetarë përballen me pengesa burokratike për shkak të mosnjohjes së ekstrakteve serbe, përfshirë ato për certifikatat e martesës dhe vdekjes.

Një sfidë shtesë rrjedh nga Marrëveshja e lartpërmendur për Regjistrin Civil, e cila kishte për qëllim të adresonte boshllëqet në regjistrin civil të Kosovës. Megjithatë, kjo marrëveshje mbulonte vetëm regjistrat nga viti 1945 deri në vitin 1999. Të dhënat mbi gjendjen civile të qytetarëve, të cilat autoritetet serbe vazhduan t'i mbanin pas vitit 1999, nuk ishin përfshirë në marrëveshje, duke krijuar një boshllëk të konsiderueshëm në të dhënat. Shumë qytetarë, veçanërisht ata nga veriu i Kosovës që refuzuan të regjistroheshin në UNMIK, nuk kanë mundur të formalizojnë statusin e tyre civil brenda sistemit të Kosovës.

Ky boshllëk administrativ çon në një situatë ku qytetarët, edhe nëse kanë lindur para vitit 1998, duhet të inicojnë procesin e aplikimit për shtetësi, i cili kërkon mbledhjen e dokumenteve shtesë. Ekstrakti i lindjes i lëshuar në raste të tilla shpesh e ka të fshirë seksionin për shtetësinë, që do të thotë se qytetarët duhet të reregjistrohen si qytetarë të Kosovës. Ky proces është shumë i ndërlikuar sepse shumë prej tyre nuk kanë qasje në ekstraktet e nevojshme apo dokumente të tjera nga regjistrat e gjendjes civile të mbajtura nga autoritetet serbe në Kosovë, duke krijuar një pengesë shtesë burokratike.

Problemet me marrjen e dokumenteve të Kosovës nuk kufizohen vetëm në veri, por ndodhin edhe në jug, veçanërisht në mesin e të kthyerve që përballen me sfida të ngjashme. Përderisa ata mund ndoshta të marrin një certifikatë lindjeje, shumë prej tyre

nuk mund të vendosin të drejtën e tyre për shtetësinë e Kosovës për shkak të mungesës së provave të vendbanimit të tyre të regjistruar, gjë që është një kërkesë kyçe për proceset e mëtejshme administrative.⁶

Këto probleme administrative nuk janë vetëm pengesa burokratike; ato ndikojnë ndjeshëm në jetën e përditshme të qytetarëve, duke penguar aftësinë e tyre për të kryer aktivitete bazë, siç është regjistrimi i martesave, vdekjeve ose qasja në të drejta të tjera themelore. Situata, ku institucionet e Kosovës nuk i njohin dokumentet e lëshuara nga autoritetet serbe, krijon përçarje të thella mes qytetarëve, duke e zgjeruar edhe më tej hendekun mes komunitetit serb dhe institucioneve të Kosovës. E gjithë kjo ndikon drejtpërdrejt në aftësinë e qytetarëve për t'iu qasur dokumenteve dhe shërbimeve të tjera të ofruara nga institucionet vendore, të cilat kërkojnë posedimin e dokumenteve themelore të Kosovës.

Një zhvillim pozitiv në këtë drejtim është vendimi i Ministrisë së Punëve të Brendshme të Kosovës (MPB) në nëntor të vitit 2024, i cili u mundëson të gjithë qytetarëve të regjistruar në regjistrat e gjendjes civile të Serbisë që të parashtrojnë kërkesa për regjistrimin e të dhënave të gjendjes së tyre civile (lindje, martesë, vdekje) në regjistrin qendror të gjendjes civile të Kosovës. Ky vendim shënon një hap të rëndësishëm drejt formalizimit të statusit civil të qytetarëve dhe harmonizimit të tij me kornizën ligjore të Kosovës. Siç është paralajmëruar, regjistrimi do të jetë i hapur nga data 1 shkurt deri më 30 prill 2025 dhe qytetarët do të duhet të dorëzojnë dokumentacionin përkatës në varësi të llojit të faktit që dëshirojnë të regjistrojnë.⁷

Institucionet e përkohshme të administruara nga Serbia

Mbyllja e lartpërmendur e institucioneve të përkohshme të administruara nga Serbia mbetet një çështje kritike në marrëdhëniet Kosovë-Serbi, duke ndikuar dukshëm në shërbimet lokale për qytetarët. Si pjesë e dialogut të lehtësuar nga BE-ja, është dakorduar që institucionet e drejtuara nga Serbia në Kosovë që nuk mbulohen nga marrëveshjet e mëparshme, siç është Marrëveshja e Brukselit, të integrohen përmes themelimit të Asociacionit të Komunave me shumicë serbe. Megjithatë, duke qenë se ky entitet ende nuk është themeluar, mbyllja e shumë prej këtyre institucioneve është dënuar gjerësisht nga aktorët ndërkombëtarë si një veprim i njëanshëm dhe provokues.

---

⁶ "Labirinti nga dokumentet serbe në ato të kosoves", Radio Evropa e Lirë/Radio Liberty, 10 shkurt 2025.

<https://www.slobodnaevropa.org/a/kosovo-dokumenti-vozila/32010969.html>.

⁷ "MPB Kosove: Në regjistrë mund të regjistrohen të gjithë qytetarët e regjistruar në strukturat serbe." Kosovo Online, 10 shkurt 2025. <https://www.kosovo-online.com/vesti/drustvo/mup-kosova-svi-gradjani-upisani-u-srpskim-strukturama-mogu-se-prijaviti-u-registar>.

Këto institucione ofronin shërbime thelbësore financiare dhe administrative për qytetarët e përkatësisë etnike serbe në Kosovë, të cilat ishin kritike për qasjen në të drejtat në dokumente dhe shërbime si në sistemin serb ashtu edhe në atë të Kosovës. Mbyllja e tyre ka sjellë pasoja të rënda për jetën e përditshme të tyre. Shumë qytetarë tani janë të detyruar të udhëtojnë jashtë Kosovës për të kryer detyrat themelore administrative, duke bërë shpenzime shtesë për karburant dhe shpenzime të tjera të nevojshme, si dhe humbin kohë dhe energji. Veçanërisht janë prekur grupet e cenushme, si të moshuarit dhe të sëmurët, të cilët nuk mund të udhëtojnë në Serbi për të ushtruar të drejtat e tyre.

Në një anketë të kryer në mesin e qytetarëve, rreth 85.8% e të anketuarve deklaruan se mungesa e tyre e kufizuar ose e plotë e qasjes në shërbimet e ofruara nga institucionet e administruara nga Serbia ndikuan ndjeshëm në jetën e tyre. Nga ky grup, 60% raportuan se ky ndikim ishte "shumë i theksuar", ndërsa 25.8% vunë re se "disi" ua vështirësonte jetën e përditshme. Vetëm 10.6% e të anketuarve nuk mund të vlerësonin ndikimin, ndërsa më pak se 3% deklaruan se ndryshimet nuk kishin efekt mbi ta. Qëndrimet negative ishin veçanërisht të theksuara në mesin e qytetarëve në veri të Kosovës, ku 68.6% e të anketuarve thanë se ndryshimet kishin "ndikuar shumë" në jetën e tyre, krahasuar me 53.4% në zonat me shumicë serbe në jug të lbrit.

Për më tepër, qytetarët janë pyetur nëse qasja e kufizuar ose mbyllja e institucioneve të drejtuara nga Serbia kishte ndikuar në aftësinë e tyre për të ushtruar ndonjë të drejtë ose për të marrë dokumente brenda sistemit serb. Më shumë se gjysma e të anketuarve, konkretisht 58%, janë përgjigjur pozitivisht, ndërsa 20.6% kanë deklaruar se nuk kanë hasur në ndonjë problem, dhe 20.9% janë të pasigurt në përgjigjet e tyre. Në këtë rast, nuk janë vërejtur dallime domethënëse në përgjigje ndërmjet të anketuarve nga veriu i Kosovës dhe atyre nga komunat në jug të lbrit.

Të drejtat dhe dokumentet më të përmendura me të cilat qytetarët kanë hasur në pengesa përfshinin marrjen e dokumenteve personale dhe qasjen në të drejtat sociale dhe administrative. Rreth 36.3% e të anketuarve kanë raportuar vështirësi në marrjen e letërnjoftimit, ndërsa 44.9% kanë pasur probleme me marrjen e ekstrakteve nga regjistrat e gjendjes civile për lindje, vdekje dhe martesë. Regjistrimi i fëmijëve dhe të rriturve ishte problem për 26,7% të të anketuarve, ndërsa 23,7% hasnin vështirësi në vërtetimin e vendbanimit. Përveç kësaj, 20.4% e të anketuarve kishin probleme me qasjen në ndihmë sociale dhe beneficione të tjera sociale, ndërsa 10.3% kishin probleme me sigurimin e të drejtave pensionale. U përmendën gjithashtu sfida të lidhura me ligjin

familjar, ku 9% e të anketuarve përballen me vështirësi në lidhje me martesën ose divorcin, dhe 2.6% raportuan probleme me kujdestarinë e fëmijëve. Madje, një numër i konsiderueshëm i qytetarëve, 23.4%, kanë raportuar probleme në pikat kufitare Kosovë-Serbi.

Të drejtat e pronësisë ishin një tjetër fushë ku u shfaqën vështirësitë, ku 19.4% e të anketuarve përmendën çështjet me regjistrimin e pronës ose fillimin e procedurave të verifikimit. Patentë shoferët ishin problematike për 29.2% të të anketuarve, ndërsa 25.4% kishin probleme me regjistrimin e automjeteve dhe lëshimin e targave. Dallimet në përqindje ndërmjet qytetarëve nga veriu i Kosovës dhe atyre nga zonat me shumicë serbe në jug të Ibrit zbuluan se disa çështje ishin më specifike për një grup apo tjetrin. Për shembull, 36.1% e të anketuarve nga veriu i Kosovës raportuan probleme në pikat kufitare, krahasuar me vetëm 21.3% në zonat me shumicë serbe në jug të Ibrit. Problemet me marrjen e dokumenteve personale ishin më të zakonshme në mesin e të anketuarve nga jugu i Kosovës, ku 41.3% kishin vështirësi në marrjen e letërnjoftimit, ndërsa në veri, përqindja ishte disi më e ulët në 30.3%.

Këto të dhëna tregojnë qartë se mbyllja e institucioneve të administruara nga Serbia nuk është thjesht një çështje politike, por ndikon drejtpërdrejt në jetën e përditshme të qytetarëve, duke e bërë më të vështirë për ta qasjen në të drejtat themelore dhe procedurat administrative. Kjo kontribuon më tej në ndjenjën e pasigurisë dhe të pasigurisë juridike në mesin e popullatës serbe në Kosovë.

Sipas mendimit tuaj, si mund të përmirësohet qasja në shërbimet lokale?

Të anketuarit u pyetën gjithashtu: "Si mund të përmirësohet qasja në shërbimet lokale?" Përgjigja më e zakonshme (65.1%) ishte **Respektimi i Ligjit për Gjuhët**, gjegjësisht sigurimi që të gjitha informatat dhe shërbimet të jenë në dispozicion në gjuhën serbe. Kjo nuk është për t'u habitur, duke qenë se të anketuarit e kishin identifikuar tashmë "pengesën gjuhësore" si një nga çështjet kryesore për qasje në institucionet lokale.

Pothuajse gjysma e të anketuarve (49.8%) përmendën **Informim më të mirë të qytetarëve**, ndërsa disi më pak përgjigje përzgjedhën si **Çrrënjosja e diskriminimit** (46.4%) dhe **Staf më profesional dhe i sjellshëm** (42.0%). Pas këtyre, sugjerimet e radhës më të zakonshme ishin **Çrrënjosja e korrupsionit** (37.4%), **Thjeshtimi dhe riorganizimi i procedurave** (28.9%), **Koordinimi më i mirë ndërmjet drejtorive dhe institucioneve**

komunale (28.7%), Digjitalizimi i shërbimeve (27.9%) dhe Zbatimi adekuat i ligjeve dhe rregulloreve (17.2%).

Fushat e vetme ku janë vërejtur dallime të konsiderueshme ndërmjet të anketuarve nga veriu i Kosovës dhe atyre nga komunat me shumicë serbe në jug të lbrit ishin **Çrrënjësja e diskriminimit**, e cila është përmendur veçanërisht më shpesh nga të anketuarit nga veriu (59.9% krahasuar me 36.0%), dhe **zbatimi adekuat i ligjeve dhe rregulloreve**, i cili u identifikua si prioritet nga të anketuarit nga komunat në jug të lbrit. Kjo nuk është për t'u habitur, duke qenë se vitet e fundit, politikat negative nga niveli qendror kanë shënjestruar veçanërisht rajonin verior, duke formësuar perceptimet lokale për diskriminimin dhe zbatimin e pabarabartë të ligjeve.

Konkluzioni

Si përfundim, sfidat me të cilat ballafaqohet komuniteti serb në Kosovë në qasjen në shërbimet institucionale lokale theksojnë nevojën urgjente për reforma që synojnë nxitjen e përfshirjes dhe sigurimin e të drejtave të barabarta për të gjithë qytetarët. Konteksti historik i sistemeve paralele administrative dhe implikimet e vazhdueshme të tensioneve politike kanë kontribuar në një ndjenjë të vazhdueshme të përjashtimit, pasigurisë dhe marginalizimit.

Të dhënat e anketës tregojnë një pakënaqësi të konsiderueshme me qasjen dhe cilësinë e shërbimeve të ofruara nga institucionet lokale, veçanërisht në mesin e atyre që jetojnë në veri të Kosovës. Pengesat gjuhësore, diskriminimi i perceptuar dhe kompleksiteti burokratik e ndërlikojnë më tej situatën, duke krijuar pengesa në marrjen e dokumenteve jetike dhe qasjen në shërbimet sociale. Mbyllja e institucioneve të administruara nga Serbia i ka përkeqësuar këto çështje, duke detyruar shumë qytetarë të kërkojnë shërbime jashtë Kosovës dhe duke shtuar ndjenjat e tyre të braktisjes dhe neglizhencës.

Vendimi i fundit i Ministrisë së Punëve të Brendshme për t'u lejuar qytetarëve të regjistruar në regjistrat civilë të Serbisë që të zyrtarizojnë statusin e tyre civil në Kosovë paraqet një hap shpresëdhënës drejt pajtimit. Megjithatë, përparimi i vërtetë kërkon jo vetëm zbatimin e politikave të tilla, por edhe angazhimin për respektimin e të drejtave gjuhësore, zhdukjen e diskriminimit dhe rritjen e transparencës dhe efikasitetit institucional.

Duke lëvizur përpara, është thelbësore që palët e interesuara, duke përfshirë qeverinë e Kosovës dhe partnerët ndërkombëtarë, t'i japin përparësi nismave që lidhin hendekun ndërmjet institucioneve vendore dhe komunitetit serb. Forcimi i kanaleve të komunikimit, sigurimi i përfaqësimit të drejtë dhe zbatimi i masave gjithëpërfshirëse për të adresuar sfidat e identifikuara nga komuniteti jo vetëm që do të rrisë qasjen në të drejta dhe shërbime, por gjithashtu do të kontribuojë në qëllimet më të gjera të stabilitetit dhe kohezionit social në Kosovë. Nxitja e një mjedisi ku të gjithë qytetarët ndihen të dëgjuar dhe të vlerësuar është thelbësor në ndërtimin e një shoqërie më gjithëpërfshirëse që respekton dhe mbështet të drejtat e popullatës së saj të larmishme.

KAPITULLI III

**Qasja e Serbëve të Kosovës
në shërbimet publike
në nivel qendror**

Hyrje

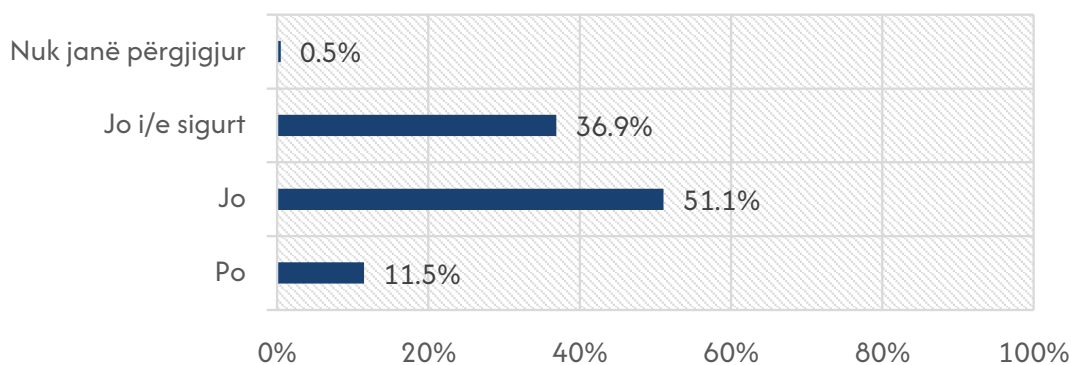
E drejta për të pasur qasje në shërbimet publike është një parim themelor i shoqërisë demokratike dhe një aspekt kyç i shtetit të së drejtës. Qasja në shërbimet publike nuk është vetëm një çështje administrative, por edhe një reflektim i kontekstit më të gjerë socio-politik. Kuptimi i perceptimeve dhe pengesave në këtë proces mundëson një analizë më gjithëpërfshirëse të gjendjes aktuale, identifikimin e kufizimeve strukturore dhe formulimin e rekomandimeve që mund të kontribuojnë në përmirësimin e sistemit. Ky kapitull do të paraqesë përvojat dhe sfidat me të cilat ballafaqohen qytetarët e komunitetit serb në Kosovë, si në veri ashtu edhe në jug të lumit Ibër, në ushtrimin e të drejtave të tyre për qasje në shërbime nga institucionet qendrore.

Pikëpamjet e qytetarëve – rezultatet e anketës publike

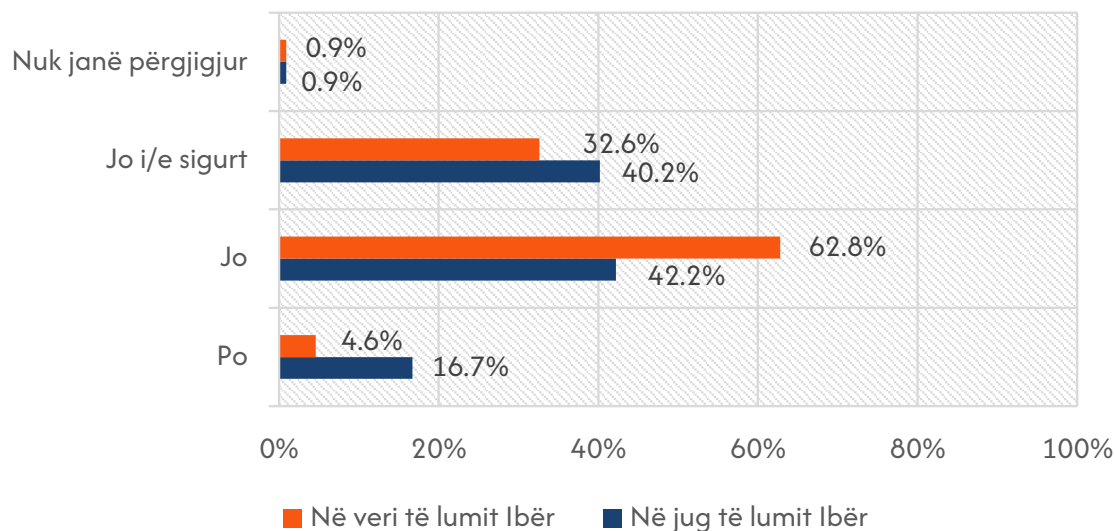
A besoni se institucionet qendrore në Kosovë janë të qasshme për qytetarët e thjeshtë?

Rezultatet e hulumtimit nxjerrin në pah një nivel të konsiderueshëm të pasigurisë dhe skepticizmit në mesin e qytetarëve në lidhje me qasjen në institucionet qendrore në Kosovë. Më shumë se gjysma e të anketuarve në mostren e përgjithshme, 51.1%, besojnë se institucionet nuk janë të qasshme për qytetarët e thjeshtë, ndërsa 36.9% të tjerë janë të pasigurt në vlerësimin e tyre. Përqindja e lartë e përgjigjeve negative dhe të pasigurta (gjithsej 88%) tregon praninë e sfidave të ndryshme në qasjen në institucionet qendrore.

Vlen veçanërisht të theksohet se vetëm 11.5% e të anketuarve besojnë se institucionet janë të qasshme, duke theksuar nivelin e ulët të besimit në mekanizmat institucionalë dhe kapacitetin e administratës për t'iu përgjigjur nevojave të qytetarëve. Gjithashtu, 0.5% e të anketuarve nuk iu përgjigjën kësaj pyetjeje.

Analizat individuale dhe krahasuese të të dhënave për veriun e Kosovës dhe komunitat në jug të lumit Ibër tregojnë një përqindje dukshëm më të lartë të të anketuarve që kanë një perceptim negativ të qasjes institucionale në veri krahasuar me ato në komunitat në jug të lbrës.

Analiza e të dhënave për veriun e Kosovës nxjerr në pah një nivel të lartë të perceptimit negativ sa i përket qasshmërisë së institucioneve qendrore, ku 62.8% e të anketuarve besojnë se ato nuk janë të qasshme, ndërsa 32.6% të tjerë janë të pasigurt në vlerësimin e tyre. Gjithsej, 95.4% e të anketuarve nuk kanë dhënë përgjigje pozitive dhe vetëm 4.6% e të anketuarve i konsiderojnë institucionet qendrore të qasshme.

Qytetarët në veri shfaqin një ndjenjë të theksuar të distancës dhe mosbesimit institucional, me institucionet qendrore që perceptohen si të pamjaftueshme, të paarritshme ose të ndërlikuara administrative për qytetarët. Një faktor i mundshëm që ndikon në këtë nivel të lartë të perceptimit negativ është një shkallë e pasigurisë ose mungesës së informacionit për funksionimin e këtyre institucioneve, gjë që thekson nevojën për përmirësimin e komunikimit institucional me qytetarët.

Rezultatet e hulumtimit për jugun e Kosovës tregojnë një skepticizëm disi më të butë, por ende të dukshëm sa i përket qasshmërisë së institucioneve qendrore në krahasim me veriun. Opinione negative ndajnë 42.2% të të anketuarve, ndërsa 40.2% të tjerë janë të pasigurt, që së bashku përbën 82.4% të të anketuarve që nuk i shohin institucionet lehtësisht të qasshme ose janë të pasigurt në vlerësimin e tyre.

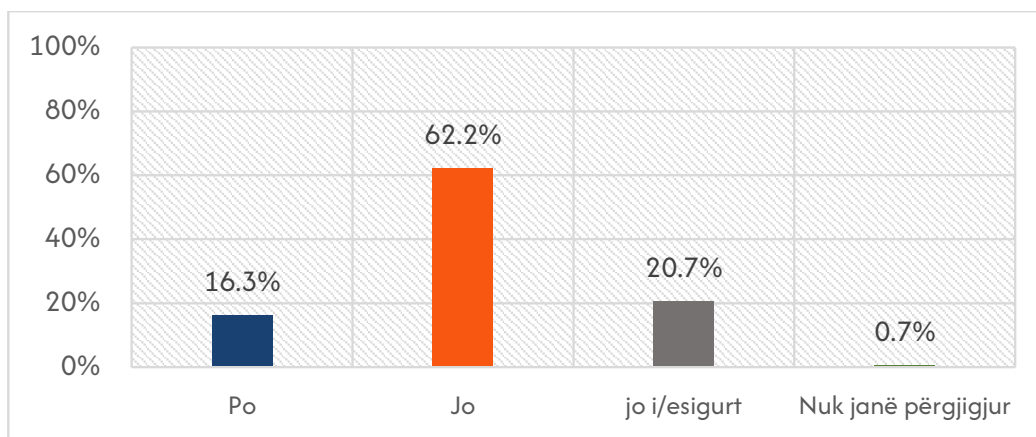
Nga ana tjetër, 16.7% e të anketuarve i konsiderojnë institucionet si të qasshme, që është një përqindje dukshëm më e lartë se në veri, por gjithsesi tregon besim të kufizuar në qasjen institucionale.

Një krahasim me të dhënat nga veriu tregon se distanca institucionale mbetet një sfidë e rëndësishme, por perceptimi i qasshmërisë është disi më e mirë në mesin e të anketuarve në jug.

A keni kontaktuar ju apo dikush nga rrethi juaj i afërt apo keni filluar ndonjë procedurë me ndonjë nga institucionet qendrore në Kosovë?

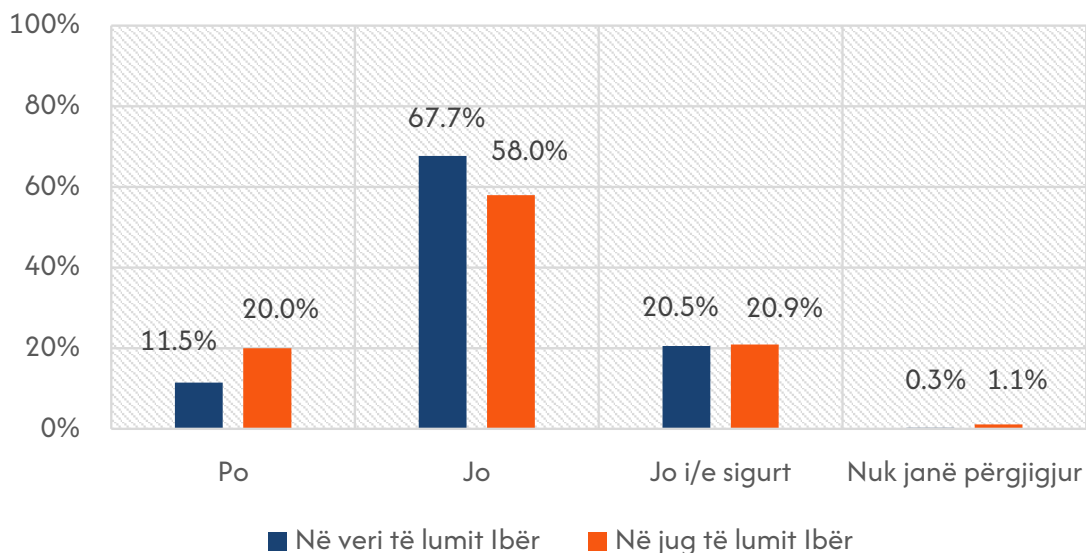
Një pasqyrë e kontaktit aktual ndërmjet qytetarëve dhe institucioneve qendrore mund të ofrojë një pasqyrë më të qartë të qasshmërisë dhe efikasitetit real të këtyre institucioneve.

Shumica e të anketuarve, 62,2% në mostrën e përgjithshme, nuk kanë pasur asnjë kontakt me institucionet qendrore, ndërsa vetëm 16,3% e të anketuarve kanë nisur një procedurë, apo dikush nga rrethi i tyre i ngushtë e ka bërë këtë. Kjo sugjeron që ndërveprimi me institucionet qendrore nuk është i shpeshtë, por ndodh në forma të caktuara. 20.7% të tjerë janë të pasigurt për këtë, gjë që mund të pasqyrojë mungesë informacioni të qartë ose pasiguri në lidhje me qasjen.

Kur bëhet fjalë për analizën specifike të të dhënave për komunitetin serb të Kosovës në veri dhe në jug të lbrit, të dhënat nxjerrin në pah dallime të rëndësishme ndërmjet veriut dhe jugut sa i përket ndërveprimit të qytetarëve me institucionet qendrore. Në veri, vetëm 11.5% e të anketuarve raportojnë se ata ose dikush nga rrethi i tyre i ngushtë ka nisur një procedurë, ndërsa 67.7% nuk kanë pasur një përvojë të tillë, gjë që konfirmon një distancë të theksuar institucionale dhe përdorim të kufizuar të shërbimeve

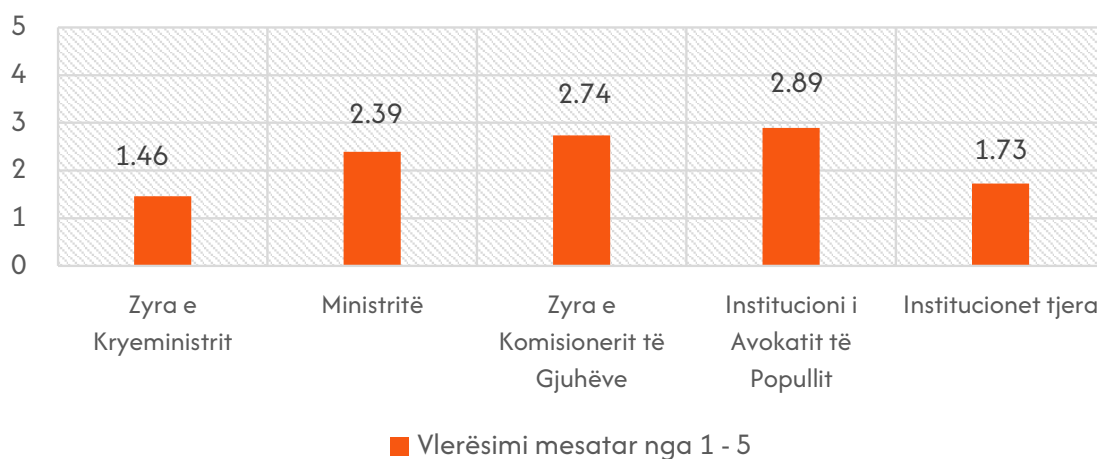
qendrore. Nga ana tjetër, në jug, një përqindje më e lartë e të anketuarve - 20% - kanë pasur kontakte me institucionet, ndërsa përgjigjet negative janë disi më të ulëta se në veri me 58%, që mund të tregojë një integrim pak më të mirë të qytetarëve në proceset administrative.

Si në veri ashtu edhe në jug, një numër i konsiderueshëm i të anketuarve, përkatësisht 20,5% dhe 20,9%, janë të pasigurt, gjë që mund të tregojë mungesë informacioni ose mungesë perceptimi të qartë në lidhje me qasjen e institucioneve, të drejtat dhe procedurat për ushtrimin e të drejtave të garantuara.

Pjesëmarrësve që iu përgjigjën pozitivisht kësaj pyetjeje iu kërkua të vlerësonin performancën e institucionit me të cilin kishin ndërvepruar, në një shkallë nga 1 deri në 5. Vlerësimet e dhëna nga të anketuarit japin një pasqyrë të rëndësishme për cilësinë e shërbimeve dhe efikasitetin e procedurave administrative.

Të anketuarit vlerësuan performancën e Zyrës së Kryeministrit/Qeverisë, ministrive, Zyrës së Komisionerit për Gjuhë, Avokatit të Popullit apo ndonjë institucioni tjetër, me opsionin për të specifikuar se për cilin institucion bëhet fjalë. Përveç këtyre institucioneve, të anketuarit kanë raportuar gjithashtu se kanë përvojë me agjenci të ndryshme nën autoritetin e ministrive, si Agjencia e Regjistrimit Civil, Agjencia e Privatizimit dhe shërbimi kadastral.

Institucioni i Avokatit të Popullit ka marrë vlerësimin më të lartë në anketë, me një notë mesatare prej 2.89. Për shkak të gamës së gjerë të kompetencave që ka ky institucion dhe efikasitetit të tij në funksionim, të anketuarit e perceptojnë atë si më të besueshmen dhe më të arritshmen në adresimin e çështjeve.

Zyra e Komisionerit të Gjuhëve gjithashtu mori një vlerësim relativisht të lartë prej 2.74. Komunikimi i vazhdueshëm i këtij institucioni me qytetarë të komuniteteve të ndryshme ka bërë që Zyra e Komisionerit të Gjuhëve të njihet me rëndësinë e mbrojtjes së të drejtave gjuhësore dhe rolit të tij në ushtrimin e të drejtave gjuhësore të qytetarëve, kryesisht përmes procesit të ankesave.

Ministritë, secili përgjegjës për fushat përkatëse, mori një vlerësim mesatar prej 2.39. Ky vlerësim tregon një kënaqësi të kufizuar të qytetarët me punën e ministrive. Perceptimi i efikasitetit të ministrisë ka të ngjarë të ndryshojë në varësi të sektorit, por rezultatet e përgjithshme sugjerojnë nevojën për përmirësim në komunikimin me qytetarët dhe forcimin e mekanizmave të transparencës dhe llogaridhënies për të rritur besimin në punën e tyre.

Disa institucione të tjera, siç u përmend më herët, u vlerësuan me 1.73, ndërsa vlerësimin më të ulët e kishte **Zyra e Kryeministrit**, gjegjësisht **Qeveria e Kosovës**, me notë 1.46. Kjo pasqyron qartë pakënaqësinë e të anketuarve me efikasitetin dhe qasjen e këtij institucioni më të lartë të nivelit qendror.

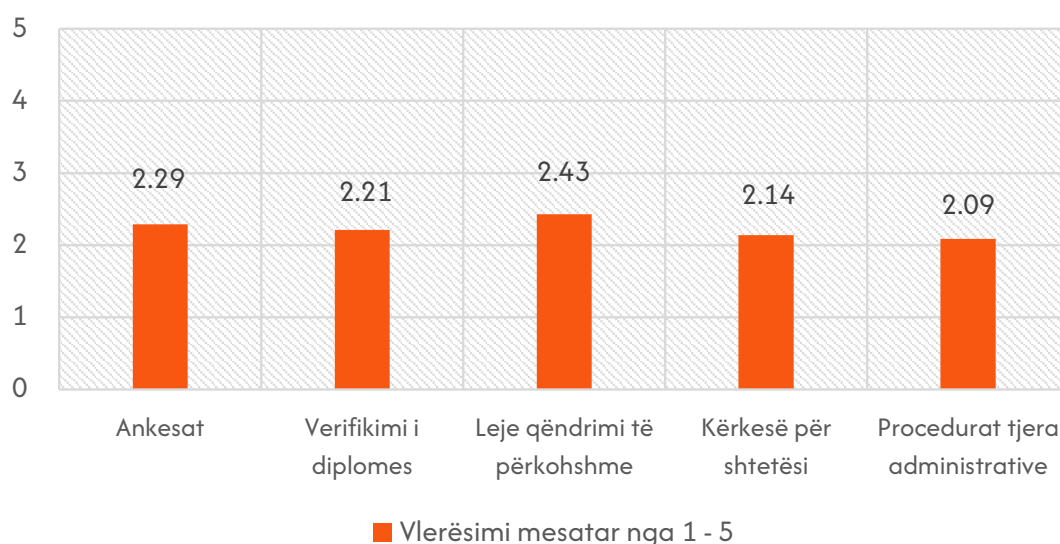
Vlerësimi veçanërisht i ulët i Qeverisë sugjeron ndjenjën e distancës nga qytetarët, ndikimin e kufizuar në zgjidhjen e problemeve të tyre dhe ndikimin e pakufizuar në shkaktimin e problemeve të tyre, veçanërisht në kontekstin e ngjarjeve të fundit në veri të Kosovës.

Vlerësimet mesatare të procedurave të kryera në institucione tregojnë një kënaqësi të kufizuar të qytetarëve me proceset administrative. Megjithëse ekzistonte një mundësi për të vlerësuar procedurën, veçanërisht efikasitetin e procesit, në një shkallë nga 1 deri në 5, asnjë nga procedurat e analizuar nuk mori një vlerësim të lartë.

Procedura më e vlerësuar ishte kërkesa për **dhënien e lejes së qëndrimit të përkohshëm**, me notën 2.43. Inicimi dhe trajtimi i **ankesave** në institucione të ndryshme relevante ka marrë vlerësimin 2.29, që mund të tregojë një shkallë të caktuar të funksionalitetit të këtij mekanizmi në praktikë. Megjithatë, duke qenë se rezultati mbetet nën vlerën neutrale, mund të konkludohet se qytetarët përballen me pengesa gjatë procesit, qoftë në formën e procedurave të gjata, kompleksiteteve administrative, apo paqasshmërisë së perceptuar të institucioneve.

Procesi i verifikimit të diplomës në Universitetin e Prishtinës me seli në Mitrovicën e Veriut është një procedurë jashtëzakonisht e rëndësishme për komunitetin serb, para së gjithash për shkak të ndikimit të saj në qasjen e pjesëtarëve të komunitetit serb të Kosovës në tregun e punës por edhe për të gjithë ata që kanë përfunduar studimet në këtë Universitet, pavarësisht nga komuniteti nga vijnë.

Të anketuarit që kishin përvojë me këtë proces e vlerësuan atë me një mesatare prej 2.21 pikësh, duke treguar nevojën për përmirësimin e këtij procesi për të lehtësuar integrimin profesional dhe akademik të të diplomuarve nga ky Universitet.

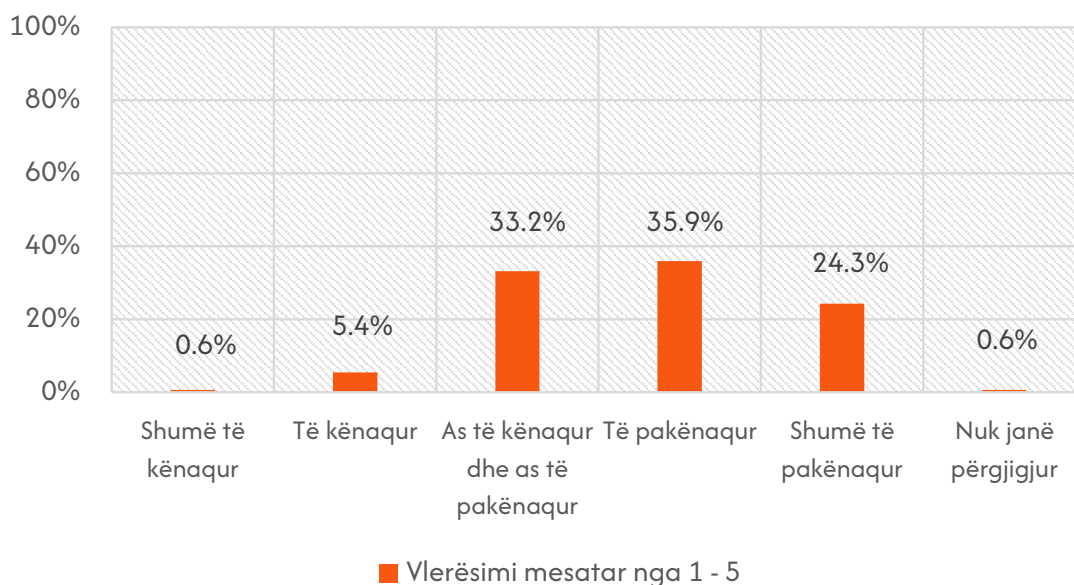

Nga ana tjetër, efikasiteti i procedurës për zgjidhjen e **kërkesave për shtetësi** është vlerësuar me notë mesatare prej 2,14, ndërsa procedurat tjera të zhvilluara para institucioneve kanë marrë notën 2,09. Këto vlerësime tregojnë se qytetarët me përvojë në këto procese janë të pakënaqur me mënyrën se si kryhen procedurat, qoftë për shkak të kompleksitetit të kornizës ligjore, kritereve të paqarta, apo paqasshmërisë së perceptuar të institucioneve.

Çështja e **sundimit të ligjit** në Kosovë dhe **zbatimi i ligjeve** dhe rregulloreve nga institucionet qendrore është shumë komplekse dhe varet nga faktorë të ndryshëm. Ndërsa institucionet janë zyrtarisht përgjegjëse për zbatimin e ligjit, në praktikë, ato shpesh përballen me sfida të tilla si ndikimi politik, mungesa e burimeve dhe kapaciteteve, si dhe vonesat në marrjen dhe zbatimin e vendimeve.

Sa jeni të kënaqur me mënyrën se si institucionet qendrore të Kosovës i zbatojnë ligjet dhe rregulloret, dhe sa i fortë është sundimi i ligjit në Kosovë?

Përgjigjet në këtë pyetje tregojnë qartë një nivel të lartë të pakënaqësisë me sundimin e ligjit dhe zbatimin e ligjeve dhe rregulloreve në mesin e të anketuarve në mostren e përgjithshme, ku 60.3% janë të pakënaqur - 24.3% janë shumë të pakënaqur, dhe 35.9% janë të pakënaqur. As të kënaqur dhe as të pakënaqur me zbatimin e ligjeve dhe rregulloreve, pra janë neutral 33.2% e të anketuarve. Një pjesë jashtëzakonisht e vogël e të anketuarve, 5.4%, janë të kënaqur me sundimin e ligjit në Kosovë, dhe vetëm 0.6% janë shumë të kënaqur, që është edhe përqindja e atyre që nuk janë përgjigjur në këtë pyetje.

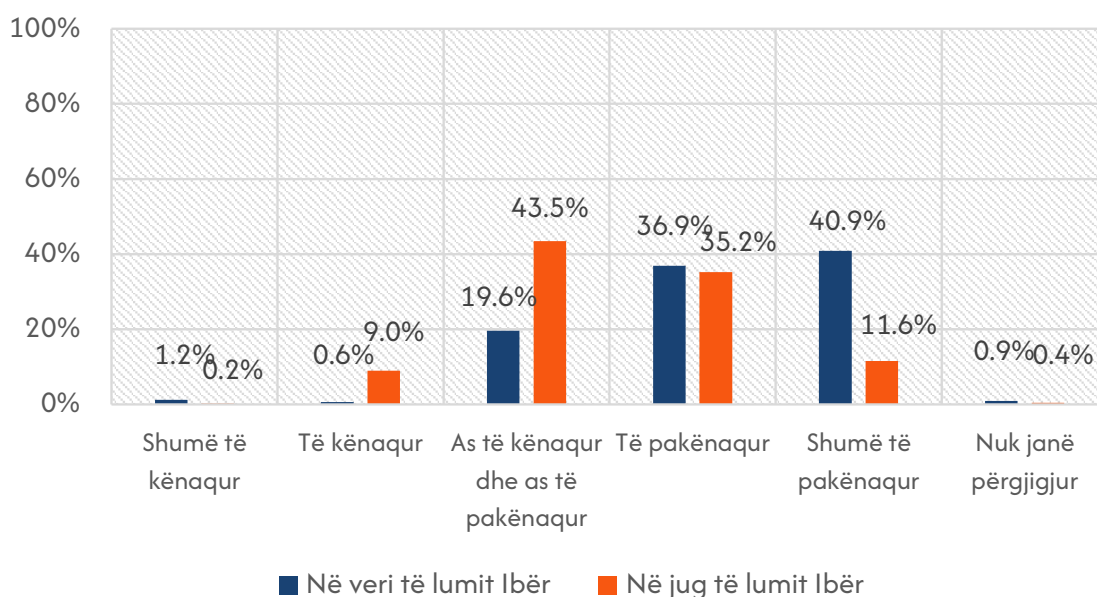

Analizat e veçanta të të dhënave për komunitetin serb në veri dhe jug të lbrit tregojnë një nivel jashtëzakonisht të lartë të pakënaqësisë me sundimin e ligjit në Kosovë. Në veri të Kosovës, shkalla e pakënaqësisë arrin në 78.8% të të anketuarve, prej të cilëve 36.9% janë të pakënaqur dhe 40.9% janë shumë të pakënaqur me sundimin e ligjit.

Pakënaqësia në mesin e të anketuarve në jug të Kosovës, edhe pse më pak e theksuar se në veri, ende vë në dukje çështje serioze në zbatimin e ligjeve dhe mbrojtjen e të drejtave të qytetarëve - 46.8% është numri i përgjithshëm i të anketuarve të pakënaqur, përfshirë 11.6% shumë të pakënaqur dhe 35.2% të pakënaqur.

Në veri të Kosovës, 19.6% e të anketuarve kanë shprehur neutralitet, që do të thotë se nuk janë as të kënaqur dhe as të pakënaqur me zbatimin e ligjeve dhe rregulloreve. Edhe pse përqindja e të anketuarve neutralë nuk është e lartë, ajo tregon një numër të konsiderueshëm të njerëzve që nuk janë plotësisht negativë, por ende nuk janë të bindur për aftësinë e institucioneve që të zbatojnë ligjin në mënyrë të drejtë.

Për dallim nga veriu, në komunitat në jug të lbrit, përqindja e të anketuarve neutralë - ata që nuk shprehin as kënaqësi e as pakënaqësi me zbatimin e ligjeve dhe rregulloreve - është 43.5%, duke sugjeruar pasivitet dhe rezervimin më të madh të qytetarëve në jug ndaj institucioneve. Edhe pse pikëpamjet e tyre janë të ngjashme me ato në veri, përqindja e lartë e të anketuarve neutralë tregon se ata janë politikisht pragmatikë dhe nuk duan të përfshihen në konfrontime të hapura politike.

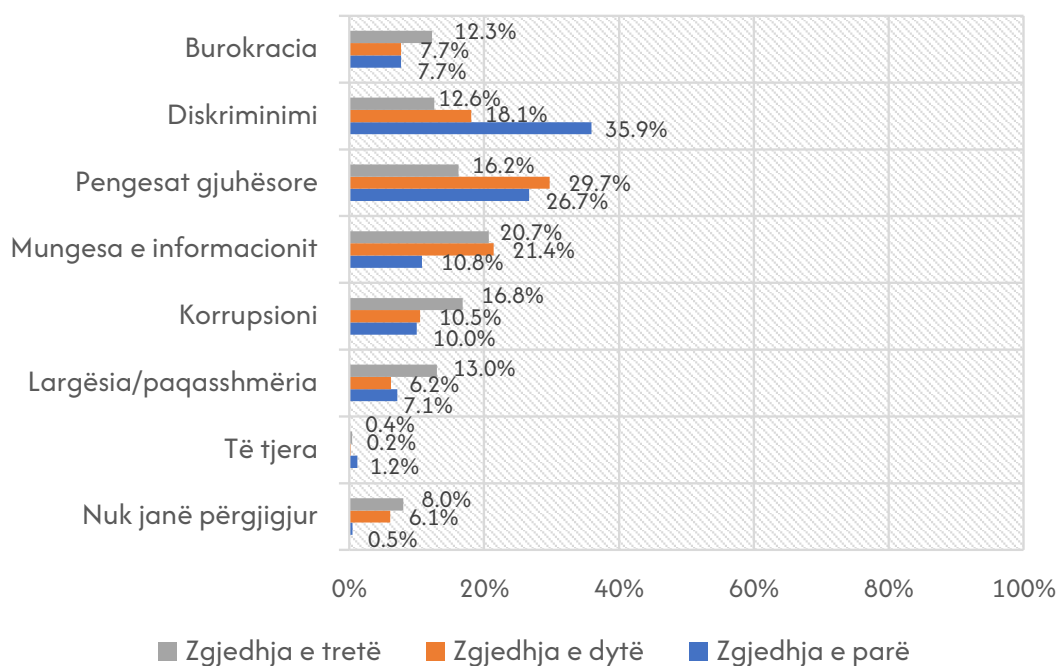

Në komunat në jug të lbrit, 9.2% e të anketuarve janë të kënaqur me sundimin e ligjit, që është dukshëm më e lartë se në veri, ku vetëm 1.8% janë të kënaqur/shumë të kënaqur. Edhe pse niveli i pakënaqësisë është më i ulët se në veri, shkalla e besimit në sundimin e ligjit mbetet e ulët.

Cila është pengesa më e madhe për qasjen në shërbime në nivel qendror?

Për të kuptuar arsyet e nivelit të lartë të pakënaqësisë, të anketuarve iu dha mundësia të tregonin drejtpërdrejt shkaqet që formojnë perceptimin e tyre për sundimin e ligjit.

Një kombinim i diskriminimit, pengesave gjuhësore, mungesës së informacionit, pengesave burokratike, korrupsionit dhe distancës gjeografike krijon sfida të rëndësishme në qasje në shërbime në nivelin qendror, veçanërisht për qytetarët e komunitetit serb.

Diskriminimi është pengesa më së shpeshti e identifikuar, ku 35.9% e të anketuarve në mostrën e përgjithshme e shënojnë atë si zgjedhjen e tyre të parë, 18.1% e vendosin atë të dytën dhe 12.6% e zgjedhin atë si zgjedhjen e tretë. Kjo paraqet një sfidë të rëndësishme dhe sistematike për qasjen në shërbime në nivel qendror. Diskriminimi etnik, politik dhe social pengon segmente të caktuara të popullsisë që të kenë qasje në

shërbimet e qeverisë qendrore në mënyrë të barabartë, gjë që nga ana tjetër çon në mosbesim tek institucionet dhe pakënaqësi me punën dhe efektivitetin e tyre.

Pengesat gjuhësore gjithashtu paraqesin një pengesë të konsiderueshme për qasjen në shërbime, veçanërisht për komunitetin serb në Kosovë. Përderisa serbishtja është gjuhë zyrtare krahas shqipes, qytetarët shpesh përballen me vështirësi në ushtrimin e të drejtës së tyre për të përdorur gjuhën, veçanërisht në marrëdhëniet me institucionet qendrore. pengesa gjuhësore nuk është vetëm një sfidë administrative, por edhe një formë diskriminimi që ndikon në qasjen e barabartë në shërbime. Kjo reflektohet në përgjigjet nga mostra e përgjithshme, ku 26.7% e kanë shënuar si zgjedhjen e tyre të parë, 29.7% si zgjedhjen e dytë dhe 16.2% si zgjedhjen e tretë.

Përveç përqindjes së lartë të të anketuarve që identifikojnë pengesën gjuhësore si sfidë, kjo nxjerr në pah edhe shqetësimet për shkeljen e të drejtës për përdorimin e gjuhës. Më tej nënvizon një numër të konsiderueshëm të qytetarëve që njohin shkeljet e të drejtave të tyre të garantuara me Kushtetutë dhe ligje.

Mungesa e informacionit në lidhje me shërbimet në dispozicion dhe mënyrën e qasjes në to është një sfidë e madhe, veçanërisht për qytetarët që nuk janë të mirëinformuar për mënyrën e përdorimit të shërbimeve të nivelit qendror ose procedurat që duhet të ndjekin për të ushtruar të drejtat e tyre. Këtë e konfirmojnë 10.8% e të anketuarve që e kanë shënuar këtë pengesë si zgjedhjen e tyre të parë, si dhe 21.4% që e kanë vendosur të dytën dhe 20.7% që e kanë zgjedhur të tretën. Për shkak të mungesës së informacionit, qytetarët mund të humbasin mundësitë për të ushtruar të drejtat e tyre ose për të naviguar procedurat administrative në mënyrë joefikase (për shembull, duke pritur shumë gjatë për të marrë shërbime ose duke u kthyer me informacion të pasaktë).

Korrupsioni identifikohet gjithashtu si një nga problemet që prek ndjeshëm qasjen e drejtë dhe të barabartë në shërbime, si dhe cilësinë e këtyre shërbimeve. Korrupsioni është zgjedhja e parë për 10% të të anketuarve, zgjedhja e dytë për 10.5% dhe zgjedhja e tretë për 16.8%, gjë që kërkon përgjigje nga institucionet e ngarkuara për parandalimin e korrupsionit.

Burokracia, ose pengesat burokratike, shpesh paraqesin një sfidë për të gjithë qytetarët, por veçanërisht për komunitetet joshumicë që përballen me procese të ngadalta dhe të ndërlikuara administrative, veçanërisht nëse ato janë të lidhura me pengesat gjuhësore ose forma të tjera diskriminimi. Procedurat komplekse dhe

kërkesat e paqarta administrative mund të pengojnë qasjen e drejtë dhe në kohë në shërbime, ku 7.7% e të anketuarve e identifikojnë atë si zgjedhjen e tyre të parë dhe si zgjedhjen e tyre të dytë, ndërsa 12.3% zgjedhën burokracinë si zgjedhjen e tyre të tretë.

Një sfidë tjetër e rëndësishme që ndikon në realizimin e të drejtave para institucioneve të nivelit qendror është **distanca/joqasshmëria e institucioneve**. Distanca gjeografike ndërmjet institucioneve qendrore, të cilat kryesisht janë të vendosura në Prishtinë/Fushë Kosovë, dhe komunave me shumicë serbe, veçanërisht në veri, paraqet një pengesë të madhe për qasje në shërbime. Qytetarët që jetojnë në zona të largëta ose të vështira për t'u arritur përballen me paarritshmëri fizike, pasi udhëtimi në institucionet qendrore mund të jetë i shtrenjtë, kërkon kohë dhe fizikisht është sfiduese. Kjo shihet si sfida e parë nga 7.1% e të anketuarve, pasi e dyta me 6.2%, dhe 13% e të anketuarve kanë shënuar distancën nga institucionet si zgjedhjen e tyre të tretë.

Në pjesën veriore të Kosovës, diskriminimi është pengesa më së shpeshti e identifikuar, me 50.4% të të anketuarve që e shënojnë atë si zgjedhjen e tyre të parë, 17.9% e vendosin atë të dytën dhe 9.8% të tretën. Kjo tregon qartë se ndjenja e diskriminimit është e rrënjësuar thellë në perceptimin e qytetarëve në veri lidhur me ndërveprimin e tyre me institucionet e nivelit qendror dhe qëndrimin e institucioneve ndaj tyre. Këto rezultate nxjerrin në pah sesi diskriminimi sistemik vazhdon të ndikojë në qasjen në shërbime dhe përforcon perceptimin e të qenit i marginalizuar ose i trajtuar në mënyrë të padrejtë nga autoritetet.

Në komunat me popullësi kryesisht serbe në jug të lbrit, diskriminimi njihet si problem nga 24.8% e të anketuarve, të cilët e kanë shënuar si zgjedhjen e tyre të parë. Kjo është gjysma e përqindjes së vërejtur në veri, ku 18.2% e vendosin atë të dytën dhe 14.7% e renditin të tretën. Kjo sugjeron që qytetarët në zonat me shumicë serbe në jug të lbrit gjithashtu përballen me sfida në ushtrimin e të drejtave të tyre dhe qasjen në shërbime, por perceptimi i tyre për diskriminim është më pak intensiv krahasuar me atë të qytetarëve në veri.

Megjithatë, çështja e barrierave gjuhësore perceptohet si një problem dukshëm më i madh për serbët në jug të lbrit kur kanë të bëjnë me institucionet e nivelit qendror sesa format e tjera të diskriminimit. Gjithsej 37.4% e të anketuarve identifikojnë pengesat gjuhësore si problemin më të madh me të cilin përballen në komunikimin me institucionet, ku 26.7% e zgjedhin atë si zgjedhjen e tyre të dytë dhe 13% e shënojnë të tretën. Në të kundërt, në veri, pengesa gjuhësore është një shqetësim kryesor për vetëm 12.7% të të anketuarve, me 33.7% që e vendosin atë të dytën dhe 20.5% e shënojnë

atë të tretën. Kjo tregon ngritjen e vetëdijës për problemin, por edhe theksimin më të madh të formave të tjera të diskriminimit tek popullata veriore.

Në komunat në jug të lbrit, qytetarët demonstrojnë një vetëdije të lartë për të drejtat e tyre gjuhësore, gjë që ndikon më tej në perceptimin e tyre për problemin. Ata janë të vetëdijshëm se ligjet garantojnë përdorimin e gjuhës serbe, por në praktikë shpesh ballafaqohen me pengesat administrative, mungesë të përkthimeve të dokumenteve dhe mungesë të zyrtarëve që komunikojnë në gjuhën serbe. Ky hendek midis garancive ligjore dhe zbatimit aktual kontribuon në ndjenjën e privimit të të drejtave, gjë që rrit më tej pakënaqësinë.

Mungesa e informacionit është identifikuar si sfidë nga të anketuarit nga veriu dhe jugu në përmasa mjaft të barabarta. Në veri, 10.4% e të anketuarve zgjedhën mungesën e informacionit si zgjedhjen e tyre të parë, krahasuar me 11.2% në jug. Për më tepër, 15.6% e të anketuarve në veri dhe 25.9% në jug e shënuan atë si zgjedhjen e tyre të dytë, ndërsa 25.4% në veri dhe 17.8% në jug e treguan atë si zgjedhjen e tyre të tretë. Kjo sugjeron që mungesa e informacionit mbetet një pengesë e rëndësishme në të dy rajonet.

Këto të dhëna sugjerojnë se qytetarët anembanë Kosovës, pavarësisht nga lokacioni i tyre gjeografik, përballen me sfida të ngjashme në qasjen në informata relevante për shërbimet që i disponojnë në nivelin qendror. Megjithatë, fakti që ky problem është më i theksuar si zgjedhja e dytë në jug, mund të tregojë mekanizma të ndryshëm të informimit të qytetarëve dhe qasjes në institucionet ndërmjet veriut dhe jugut.

Korrupsioni dhe burokracia vlerësohen gjithashtu në mënyrë të ngjashme në të dy rajonet. Korrupsioni njihet pak më shumë në jug - 13% e të anketuarve e kanë identifikuar atë si zgjedhjen e tyre të parë, 9% si të dytën dhe 17.8% si të tretën. Në të kundërt, në veri është zgjedhja e parë për 6.1%, e dyta për 12.4%, dhe e treta për 15.6%.

Nga ana tjetër, burokracia konsiderohet gjithashtu si një pengesë e rëndësishme në të dy rajonet. Në veri është zgjedhja e parë për 8.1%, e dyta për 11%, dhe e treta për 15.3%. Në jug është zgjedhja e parë për 7.5%, e dyta për 5.3%, dhe e treta për 10.1%.

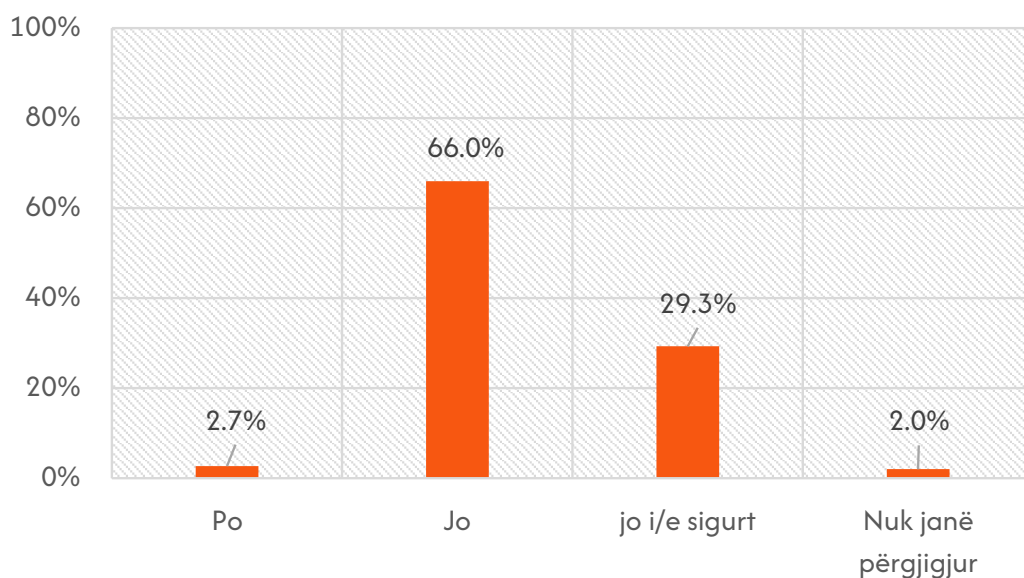
Këto të dhëna sugjerojnë se qytetarët në veri të Kosovës e perceptojnë burokracinë si një pengesë më të madhe në krahasim me ata në pjesën jugore të vendit. Kjo mund të tregojë se procedurat institucionale në veri shihen si më të ngadalta, më të komplikuar dhe më pak të qasshme, gjë që mund të jetë rezultat i një mjedisi administrativ më

kompleks ose një numri më të madh të pengesave administrative me të cilat përballen qytetarët kur ndërveprojnë me institucionet qendrore. Nga ana tjetër, përqindja më e ulët e të anketuarve në jug që e njohin burokracinë si një pengesë mund të tregojë për procedura më të përshtatura ose më pak të ngurta, si dhe për faktin se çështje të tjera, si pengesat gjuhësore dhe diskriminimi, janë më të spikatura në përvojën e tyre me institucionet.

Të dhënat e mëparshme nxjerrin në pah pengesa të rëndësishme për qasje në shërbime, duke përfshirë diskriminimin, pengesën gjuhësore, mungesën e informacionit, burokracinë dhe korrupsionin. Këto pengesa kanë një ndikim të konsiderueshëm në besimin e qytetarëve tek institucionet dhe aftësinë e tyre për të ushtruar të drejtat e tyre.

A keni vënë re për ndonjë përmirësim në qasje në të drejta dhe shërbime në nivel qendror gjatë viteve të fundit?

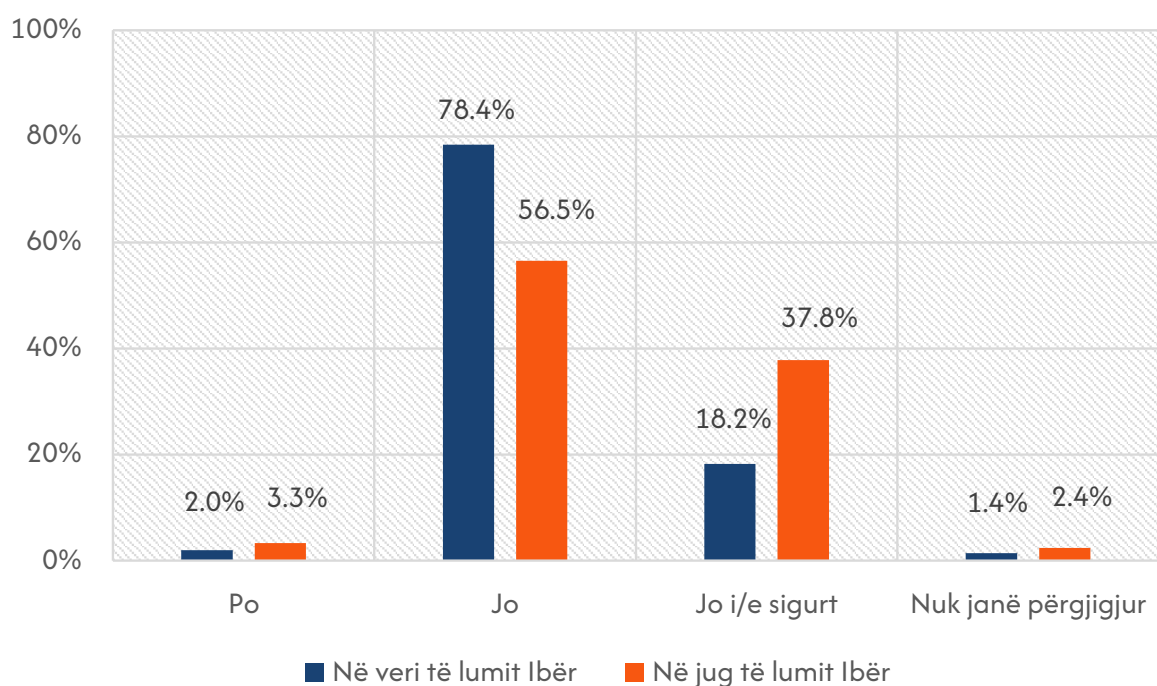
Rezultatet tregojnë qartë se qytetarët në masë të madhe nuk perceptojnë ndonjë përmirësim në qasjen në të drejta dhe shërbime në nivel qendror. Rreth 66% e të anketuarve besojnë se nuk ka pasur progres, ndërsa 29.3% janë të pavendosur, gjë që tregon një nivel të lartë të pasigurisë në lidhje me përmirësimin e qasjes në të drejta dhe shërbime në nivel qendror. Vetëm 2.7% e të anketuarve vërejnë përmirësime, ndërsa 2% nuk i janë përgjigjur pyetjes.

Rezultatet tregojnë se ekziston një perceptim dukshëm negativ në lidhje me përmirësimin e qasjes në të drejta dhe shërbime në veri të Kosovës. Se nuk ka pasur progres, besojnë 78.4% e të anketuarve, ndërsa 18.2% janë të pavendosur. Vetëm 2% e të anketuarve nga veriu vërejnë përmirësime, ndërsa 14.4% nuk janë përgjigjur në këtë pyetje.

Në anën tjetër, në komunat me popullatë serbe në jug të lbrit, edhe pse përqindja e atyre që nuk shohin përmirësime nuk është aq e lartë, ende ka një numër të konsiderueshëm të përgjigjeve negative. Se nuk ka pasur përmirësim besojnë se 56.5% e të anketuarve, dhe 37.8% janë të pasigurt. Vetëm 3.3% e të anketuarve nga jugu shohin përmirësime, ndërsa 2.4% nuk janë përgjigjur.

Këto rezultate tregojnë se ka një nivel më të lartë të pakënaqësisë dhe një perceptim të stagnimit në veri, ndërsa në jug mund të ketë një nivel pak më të lartë të pavendosmërisë në lidhje me progresin, por një qëndrim negativ ende mbizotëron.

Konkluzioni

Rezultatet e siguruara nga analiza e të dhënave në këtë kapitull të hulumtimit, që ka të bëjë me marrëdhëniet me institucionet qendrore, nxjerrin në pah sfida të rëndësishme në qasjen në të drejtat dhe shërbimet në Kosovë, me theks të qartë në perceptimin joadekuat të qytetarëve për efikasitetin institucional. Përderisa janë vërejtur disa përmirësime të vogla, shumica dërrmuese e qytetarëve, veçanërisht në veri, vazhdojnë të shprehin pakënaqësi dhe dyshime në lidhje me ndryshimet reale.

Diskriminimi, pengesat gjuhësore, burokracia, korrupsioni dhe mungesa e informacionit mbeten pengesat kryesore për realizimin e të drejtave. Në veri, çështja dominuese është perceptimi i diskriminimit, ndërsa në jug, problemet më të theksuara janë pengesat gjuhësore dhe mungesa e informacionit. Këto dallime në perceptimin midis veriut dhe jugut nxjerrin në pah sfidat specifike rajonale që kërkojnë një qasje më të synuar për zgjidhjen e çështjeve dhe ofrimin e shërbimeve.

KAPITULLIIV

**Dukuria e migrimit
masiv nga Kosova**

Hyrje

Për shkak të kompleksitetit të procesit të migrimit, nuk ka një përkufizim universal të migrimit. Në vend të kësaj, migrimi karakterizohet në dokumente të caktuara si një dukuri sociologjike⁸, me intensitetin dhe kohëzgjatjen e tij duke u ndikuar nga faktorë si atro ekonomike, politike, kulturorë e të tjerë.

Kosova është e rënduar nga konflikte të rrënjosura historikisht, paqëndrueshmëri politike, konfrontime etnike dhe faktorë të tjerë të pafavorshëm, siç janë sfidat socio-ekonomike, dhe gjithashtu paraqet një zonë të migrimit të shpeshtë, veçanërisht në mesin e pjesëtarëve të komuniteteve joshumicë. Duke analizuar situatën aktuale, është evidente se Kosova, si shoqëri multietnike, ballafaqohet me sfida të shumta lidhur me pozitën e komuniteteve joshumicë, në radhë të parë të serbëve, por edhe në raport me të drejtat e komuniteteve tjera. Problemet me të cilat ballafaqohen komunitetet joshumicë ndikohen dhe ndryshojnë sipas konteksteve gjeografike dhe politike; megjithatë, të përbashkëta për të gjitha komunitetet janë format e ndryshme të diskriminimit, marginalizimit dhe vështirësive me të cilat përballen në ushtrimin e të drejtave të tyre, duke filluar nga të drejtat gjuhësore deri tek të drejtat pronësore. Një rishikim i kornizës legjislative vendore tregon pamohueshëm se Kosova është e pasur me dispozita ligjore që rregullojnë liritë dhe të drejtat e komuniteteve joshumicë që jetojnë në Kosovë.⁹ Megjithatë, ajo që i mungon kornizës ligjore afirmative të Kosovës është zbatimi joselektiv i këtyre ligjeve në praktikë.

Qëllimi i këtij hulumtimi është që të identifikojë pikëpamjet e pjesëtarëve të komunitetit serb në Kosovë lidhur me dukurin e migrimit masiv nga Kosova dhe shkallën në të cilën ekziston synimi në mesin e këtij komuniteti për të emigruar nga rajoni në të ardhmen e afërt. Duke i lidhur faktorët gjeografikë me qëndrimet ndaj migrimit dhe kushteve aktuale të jetesës së serbëve në Kosovë, ky hulumtim ofron njohuri domethënëse në

---

⁸ Aida Halvadžija, "Migrimi, zhvillimi dhe diplomacia bashkëkohore në Evropë", Fakulteti i Shkencave Politike, Sarajevë, korrik 2019. <https://fpn.unsa.ba/b/wp-content/uploads/2021/02/MIGRACIJE-RAZVOJ-I-SAVREMENA-DIPLOMATIJA-NA-PROSTORU-EUROPE.pdf>

⁹ Disa nga këto dokumente përfshijnë Strategjinë për Mbrojtjen dhe Promovimin e të Drejtave të Komuniteteve Joshumicë dhe Pjesëtarëve të tyre 2023–2027, e cila synon të forcojë mbrojtjen e të drejtave të komuniteteve joshumicë, Ligjin për Mbrojtjen nga Diskriminimi, Ligjin për Mbrojtjen dhe Promovimin e të Drejtave të Komuniteteve, të cilat garanton efektivitetin e plotë të të drejtave të pjesëtarëve të Kosovës dhe të gjithë anëtarëve të saj dhe qytetarët, Propozimin Gjithëpërfshirës për Zgjidhjen e Statusit të Kosovës dhe Kushtetutën e Kosovës si akt më të lartë juridik.

dallimet në perceptimet e situatës aktuale ndërmjet pjesëtarëve të komunitetit serb që jetojnë në veri dhe në jug të lumit Ibër.

Periodha e migrimit më të shpesht dhe masiv të serbëve nga Kosova konsiderohet të jetë koha gjatë dhe pas operacionit të bombardimeve të Republikës Federale të Jugosllavisë nga NATO në vitin 1999. Sipas vlerësimeve të UNHCR-së, Kryqit të Kuq dhe autoriteteve ndërkombëtare, në atë kohë nga 200,000 deri në 250,000 serbë dhe joshqiptarë janë larguar nga Kosova.¹⁰ Numri i personave të zhvendosur dhe të dëbuar të regjistruar në Serbi është 212.781, ndërsa në Mal të Zi është 29.500.¹¹ Ky numër duhet të plotësohet me përafërsisht 20,000 persona të zhvendosur brenda Kosovës, të cilët janë zhvendosur nga zonat e përziera etnike në komunitetet shumicë, pothuajse mono-etnike. Si rezultat, të gjitha qytetet, përveç Mitrovicës, iu nënshtruan zhvendosjes së madhe të popullsisë në periudhën pas vitit 1999. Pas përshkallëzimit të dhunës në mars 2004, kur ndodhën 33 incidente të dhunshme, që synonin serbët dhe komunitetet e tjera joshumicë, sipas të dhënave të OSBE-së, rreth 4,000 serbë dhe pjesëtarë të tjerë joshumicë u dëbuan nga shtëpitë e tyre.¹²

Një karakteristikë e përbashkët e migrimeve të popullsisë në vitin 1999 dhe 2004 është se ato përkufizohen si lloje të migrimit "të detyruar", si rezultat i trazirave që përbënin një kërcënim të madhë për jetën, sigurinë e përgjithshme dhe tolerancën etnike për shkak të konflikteve dhe frikës nga dhuna në përgjithësi. Sipas vlerësimeve të UNHCR-së në raportin e saj të vitit 2006, rreth 270,000 persona të zhvendosur nga Kosova mbetën në Serbi.¹³ i cili shërben si tregues adekuat i pozitës dhe represionit të pafavorshëm me të cilin është përballur komuniteti serb në Kosovë gjatë asaj periudhe. Ajo gjithashtu qëndron si dëshmi se institucionet ekzistuese nuk arritën të mundësojnë funksionimin dhe ekzistencën e një shoqërie multietnike.

Në 15 vitet e fundit, krahas përpjekjeve për zgjidhjen e çështjes së Kosovës përmes një transformimi në qasje, ka pasur një ndryshim poashtu në llojin e migrimit të komunitetit serb. Në vend të migrimit të detyruar, periodha që filloi pas shpalljes së pavarësisë dhe

---

¹⁰ Željko Bošnjaković, "Serbët janë larguar për shkak të hakmarrjes së shqiptarëve dhe për shkak të politikave të këqija të Beogradit.", *Danas*, 24.03.2024. <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/iseljavanje-srba-kosovo-bombardovanje-1999/>

¹¹ "Personat e zhvendosur brenda vendit dhe të dëbuar nga Kosova dhe Metohia", Qeveria e Republikës së Serbisë. <https://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/20031>

¹² "Katër vjet më vonë: Një rishikim i rasteve në lidhje me trazirat e marsit 2004 në sistemin e drejtësisë penale të Kosovës", OSBE, qershor 2008. <https://www.osce.org/files/f/documents/c/4/32701.pdf>

¹³ "Kosova (Serbia) nuk ka kthim me forcë të pakicave në Kosovë", *Amnesty International*, maj 2007, faqe 18. <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/07/eur700042007en.pdf>

vazhdon deri më sot njihet si periudha e migrimit "të heshtur".¹⁴ të komunitetit serb. Ky lloj migrimi karakterizohet nga mungesa e të dhënave konkrete, që është një nga arsyet që nuk ka të dhëna të sakta për përqindjen e popullsisë serbe që ka migruar nga shpallja e pavarësisë e deri më sot. Megjithatë, sipas hulumtimit të kryer nga organizatat joqeveritare dhe duke krahasuar statistikën nga autoritetet arsimore, është vërejtur se në periudhën 2012-2022, numri i nxënësve nga komuniteti serb që ndjekin shkollat fillore dhe të mesme është zvogëluar për 40%.¹⁵ që paraqet një trend dukshëm negativ.

Migrimi i heshtur i popullatës serbe ka ndodhur si rezultat i pozitës së pafavorshme të këtij komuniteti, e që mund të kuptohet përmes kontekstit të politikave diskriminuese të ndërmarra nga institucionet e Kosovës, krahas mbylljes së institucioneve administrative dhe gjyqësore serbe, kushteve të këqija socio-ekonomike dhe situatës së pafavorshme të sigurisë, të reflektuara me rritjen e sulmeve gjithnjë e më të shpeshta ndaj pjesëtarëve të komunitetit serb dhe lirisë së kufizuar të lëvizjes. Kjo situatë është përkeqësuar veçanërisht në tre vitet e fundit në veri, si dhe me vendimet e marra nga institucionet e Kosovës që cenojnë të drejtat e komuniteteve joshumicë. Disa nga këto vendime, si mandati i qeverisë së Kosovës për ri-regjistrimin e obligueshëm të veturave në targa RKS, çuan në tërheqjen e serbëve nga policia dhe drejtësia e Kosovës, si dhe dorëheqjen e kryetarëve serbë në veri të Kosovës. Lidhur me këto vendime, raporti i Komisionit Evropian tregon se disa masa të qeverisë kanë rrezikuar të drejtat e komuniteteve joshumicë¹⁶ njëri prej të cilëve ishte vendimi i Bankës Qendrore të Kosovës për eliminimin e dinarit si mjet pagese.

Nga ana tjetër, pozita e përgjithshme e pafavorshme është rënduar edhe më shumë nga përçarjet brenda komunitetit serb, të cilat u shfaqën si rezultat i trajtimit të pabarabartë të individëve brenda komunitetit. Kjo, nga ana tjetër, nënkupton favorizimin e individëve dhe grupeve të caktuara që mbajnë një pozicion të privilegjuar në raport me shumicën. Një situatë e tillë krijon terren pjellor për rritjen e korrupsionit, nepotizmit dhe dukurive tjera që ndikojnë negativisht në cilësinë e jetës për shumicën e pjesëtarëve të komunitetit serb të Kosovës. Këto çështje përfaqësojnë një faktor shtesë, dhe në disa raste, ky faktor vendimtar nxit vendimin e tyre në rritje për të emigruar nga rajoni. Dukuria negative brenda komunitetit serb nuk mund të karakterizohet si presion

---

¹⁴ "Interesat e serbëve në Kosovë në procesin e normalizimit të marrëdhënieve ndërmjet Beogradit dhe Prishtinës", OJQ CASA, shtator 2023, faqe 23. <https://ngocasa.org/wp-content/uploads/2023/09/Publikacija-SRB-1.pdf>

¹⁵ Miodrag Marinković, "Interesat e serbëve në Kosovë në procesin e normalizimit të marrëdhënieve ndërmjet Beogradit dhe Prishtinës", shtator 2023, faqe 17. <https://ngocasa.org/wp-content/uploads/2023/09/Publikacija-SRB-1.pdf>

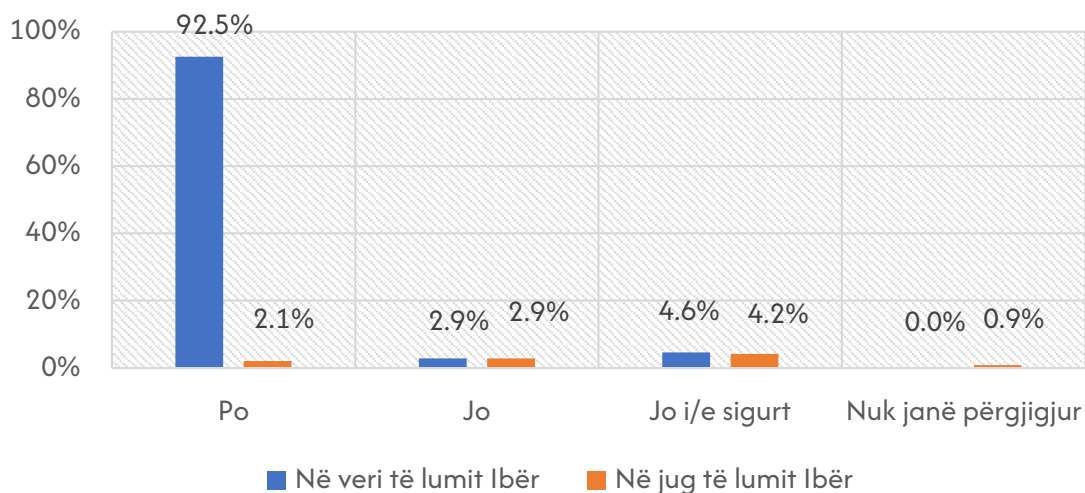
¹⁶ "Raporti për Kosovën* 2024", Komisioni Evropian, tetor 2024, faqe 6. https://neighbourhoodenlargement.ec.europa.eu/document/download/c790738e4cf64a43a8a943c1b6f01e10_en?filename=Kosovo%20Report%202024.pdf

i jashtëm, por më tepër vjen nga përçarjet e brendshme, si pasojë e drejtpërdrejtë e qeverisjes së dobët.

Pikëpamjet e qytetarëve – rezultatet e anketës publike

A është rritur numri i njerëzve nga rrethina juaj e afërt që po largohen përgjithmonë nga Kosova në tre vitet e fundit?

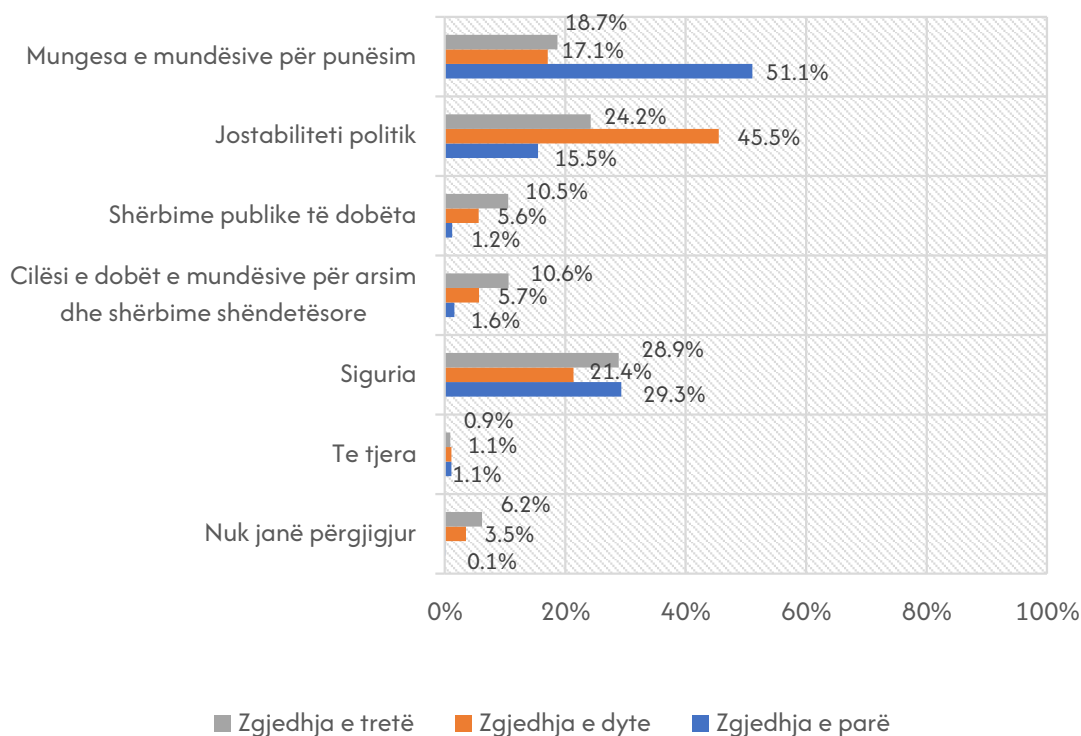
Përvoja personale e një përqindjeje të madhe të të anketuarve nga komuniteti serb në mbarë Kosovën është se numri i njerëzve nga rrethi i tyre i afërt që largohen nga Kosova është rritur në tre vitet e fundit (92.3%). Pavarësisht nga vendbanimi i tyre, nëse është në veri apo në jug të lumit Ibër, përgjigjet janë pothuajse identike. Konkretisht, 92.5% e të anketuarve nga veriu vërejnë se numri i njerëzve nga rrethi i tyre e afërt që largohen nga Kosova është rritur në tre vitet e fundit, krahasuar me 92.1% të të anketuarve nga jugu që ndajnë të njëjtin vëzhgim. Duke pasur parasysh që ka një shkallë të lartë të unanimitetit në përgjigjet në këtë pyetje, dhe në studimet e mëparshme siç është hulumtimi i CSD, ku 91% e serbëve në jug të lumit Ibër kanë përjetuar personalisht një trend të emigrimit të serbëve nga Kosova,¹⁷ mund të konkludojmë se migrimi brenda komunitetit serb ka qenë një proces i vazhdueshëm dhe lehtë i vëzhgueshëm gjatë viteve të fundit.

¹⁷ "Raport Hulumtues: Migrimi i heshtur i komuniteteve pakicë në jug të lumit Ibër", Komunikimi për Zhvillim Shoqëror, Graçanicë, 2019, faqe 33.

Cilat mendoni se janë arsyet kryesore pse njerëzit po largohen nga Kosova?

Rezultatet e anketës për këtë pyetje tregojnë qartë se nuk ka asnjë arsye të vetme dominuese për largimin e njerëzve nga Kosova. Në vend të kësaj, sipas mendimeve të të anketuarve, është një kombinim i tre arsyeve të përmendura më shpesh në përgjigjet e tyre: Mungesa e mundësive për punë (51.1%), e cila është identifikuar si arsyeja kryesore nga më shumë se gjysma e të anketuarve, e ndjekur nga paqëndrueshmëria politike (45.5%) si arsyeja e dytë më e zakonshme, dhe shqetësimet e sigurisë, të cilat u përmendën njëjloj si arsyet e para (29%) dhe e treta me e zakonshme (29%).

Bazuar në rezultatet e fituara, mund të nxirren disa konkluzione të mundshme: Konkluzioni i parë është se pjesëtarët e komunitetit serb nuk largohen nga Kosova për një arsye të vetme, por për shkak të një kombinimi të faktorëve që përcaktojnë cilësinë e jetës së përditshme për komunitetet joshumicë. Me fjalë të tjera, situata e përgjithshme në Kosovë është e pafavorshme, siç konfirmohet nga rezultatet e raportit të përmendur hulumtues të CSD, në të cilin 57.1% e të anketuarve besojnë se jeta e serbëve në Kosovë do të përkeqësohet në tre vitet e ardhshme.¹⁸

¹⁸ "Analiza e trendeve: Qëndrimet e komunitetit serb në Kosovë", NVO Aktiv, dhjetor 2023, faqe 6. <https://ngoaktiv.org/wp-content/uploads/2024/02/Analiza-trendova-2023-srb-1-2.pdf>

Konkluzioni i dytë i mundshëm është se ka dallime të konsiderueshme në perceptimin e arsyeve të emigrimit nga Kosova në bazë të vendbanimit të të anketuarve. Konkretisht, kur krahasohen pikëpamjet e pjesëtarëve të komunitetit serb bazuar në vendbanimin e tyre, numri më i madh i të anketuarve nga komunat me shumicë serbe në veri të Kosovës besojnë se arsyeja kryesore që njerëzit po largohen nga Kosova është gjendja e dobët e sigurisë (44.7%). Megjithatë, vetëm 17.6% e të anketuarve në jug të lumit Ibër ndajnë këtë pikëpamje, me 66.4% të tyre që përmendin mungesën e mundësive të punësimit si arsyen kryesore të emigrimit. Bazuar në këto përgjigje dhe dallimet ndërmjet tyre, mund të nxjerrim një nën-konkluzion shtesë që tregon se ekzistojnë dy perceptime të ndryshme lidhur me situatën aktuale në Kosovë. Banorët në veri janë më të shqetësuar për situatën e pafavorshme të sigurisë, ndërsa serbët që jetojnë në jug të lumit Ibër janë më të rënduar nga gjendja e keqe ekonomike. Ky dallim në qëndrime nuk është për t'u habitur kur merret parasysh situata aktuale e pafavorshme politike dhe e sigurisë e shkaktuar nga tentativa për integrim të detyruar të komunave me shumicë serbe në veri të Kosovës. Nga ana tjetër, gjendja e keqe ekonomike si arsye dominuese përforcon më tej vlerësimin e Komisionit Evropian se punësimi i komuniteteve joshumicë në sektorin publik mbetet nën 10%.¹⁹ që do të thotë se këto komunitete në përgjithësi janë të nënpërfaqësuar në shërbimin publik, si në nivel qendror ashtu edhe në atë komunal.

Normat e larta të papunësisë prekin të gjitha nivelet e popullsisë, me theks të veçantë në ndikimin e tyre në komunitetet joshumicë, duke përkeqësuar më tej situatën e tyre shpesh të vështirë socio-ekonomike. Ajo që e përkeqëson këtë çështje është prania e përhapur e nepotizmit, siç konfirmohet nga fakti se 35% janë plotësisht dakord dhe 29% janë dakord se besnikëria politike është e vetmja mënyrë për të siguruar një vend pune në qeveri apo promovim në vendin e punës.²⁰

Një konkluzion i tretë i mundshëm mund të nxirret duke krahasuar raportin e vitit 2016 nga Qendra Humanitare në Mitrovicë, në të cilin 77.7% e serbëve e vlerësuan situatën e sigurisë si të dobët ose shumë të dobët.²¹ Sipas gjetjeve të këtij hulumtimi. Mund të konstatohet se perceptimi i përgjithshëm negativ për sigurinë brenda komunitetit serb është zbutur, por në të njëjtën kohë, një perceptim i tillë është intensifikuar në veri të

---

¹⁹ "Kosova: Strategjia për Mbrojtjen dhe Promovimin e të Drejtave të Komuniteteve dhe pjesëtarëve të tyre 2023-2027", Ministria për Komunitete dhe Kthim, Dhjetor 2023.

https://www.refworld.org/policy/strategy/natlegbod/2023/sq/147576?order=desc&prevDestination=search&prevPath=/search%3Fdocument_type_name%5B%5D%3Dstrategy%20/%20Policy&result=result-147576-en&sort=score

²⁰ "Qytetarët në politikë: Pluralizmi politik në komunitetin serb në Kosovë", OJQ CASA, HCM, prill 2022, faqe 27.

https://ngocasa.org/wp-content/uploads/2022/04/Gradjani-u-politici_SRB.pdf

²¹ "Mendimet e serbëve të Kosovës për situatën e sigurisë pas Marrëveshjes së Brukselit", Qendra Humane, Mitrovica e Veriut, maj 2015.

Kosovës, ndërsa në pjesët tjera të Kosovës, situata e pafavorshme ekonomike ka marrë përparësi.

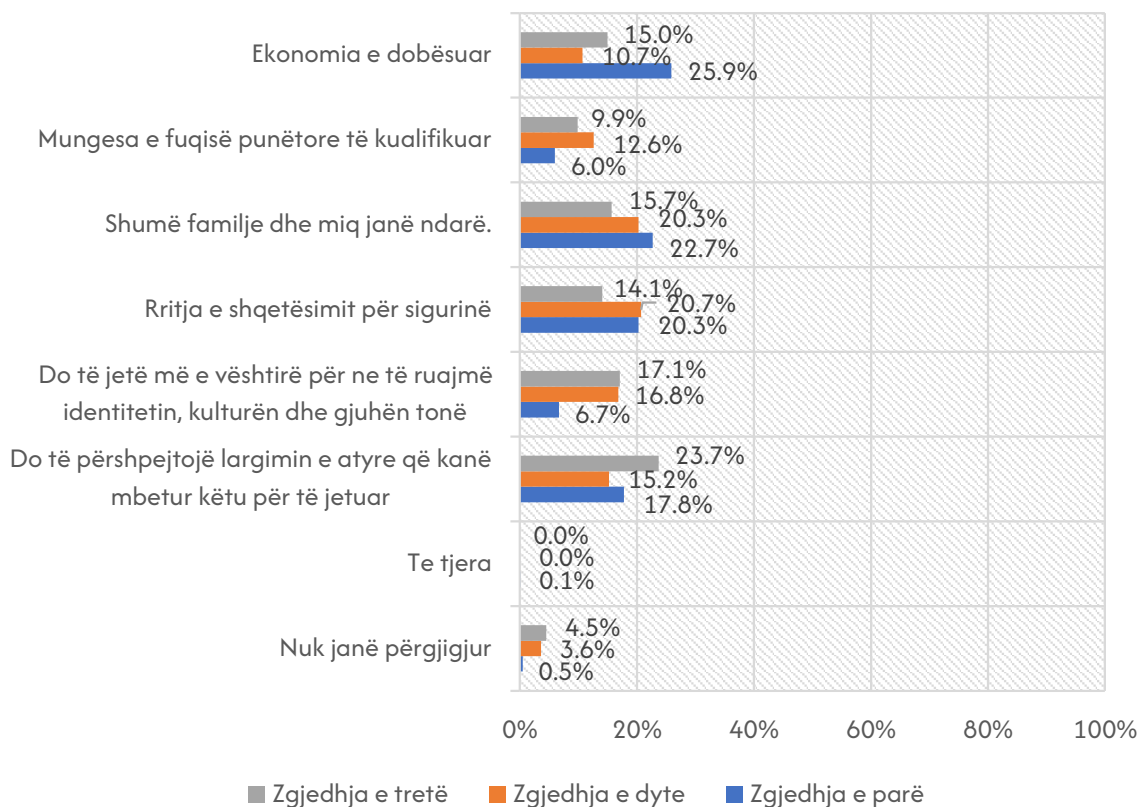
Ndryshe nga mosmarrëveshjet lidhur me arsyet kryesore pse njerëzit largohen nga Kosova, të anketuarit nga veriu dhe jugu i lumit Ibër pajtohen se shërbimet e dobëta publike dhe cilësia e ulët e arsimit dhe shëndetësisë kanë ndikim minimal në vendimin për t'u larguar nga Kosova. Shërbimet e dobëta publike janë përmendur si arsye për emigrim nga 1.4% e të anketuarve nga veriu dhe 1.1% nga jugu, ndërsa cilësia e dobët e arsimit dhe shëndetësisë është përzgjedhur si arsye kryesore nga 0.6% e të anketuarve nga veriu dhe 2.4% nga jugu. Ndryshimi i rëndësishëm i situatës në pjesën veriore të Kosovës gjatë një ose dy viteve të fundit është reflektuar në këtë rezultat, i cili dukshëm është në kontrast me gjetjet e raportit të vitit 2023 të publikuar nga CASA. Raporti i CASA-s, i cili fokusohet në migrimin e të rinjve nga veriu i Kosovës, theksoi se gjendja e arsimit në veri ishte arsyeja kryesore pse brezat e tyre vendosin të largohen nga Kosova pas përfundimit të shkollës së mesme.²²

Si ka ndikuar largimi i njerëzve në komunitetin tuaj?

Bazuar në përgjigjet e individëve të anketuar lidhur me zonat më të prekura nga largimi i njerëzve, mund të konkludojmë se perceptimi në mesin e pjesëtarëve të komunitetit serb të Kosovës është se largimi pothuajse njësoj ka ndikuar në mënyre negative në dobësimin e ekonomisë (me 25.9% si përgjigja më e zakonshme), ndarjen e familjeve dhe miqve (22.7%), rritjen e shqetësimeve lidhur me sigurinë (20.3 %) dhe se do të përshpejtojë largimin e atyre që mbeten (17.8%). Analiza e mëtejshme krahasuese e përgjigjeve nga përgjigjet në veri dhe në jug të lumit Ibër tregon se, në pjesën veriore, shqetësimi kryesor është rritja e rreziqeve të sigurisë (25.5%), ndërsa të anketuarit në jug të lumit Ibër fokusohen kryesisht në ndikimin në dobësimin e ekonomisë (33%). Megjithatë, një përqindje e ngjashme e të anketuarve nga të dy rajonet - 22.2% në veri të lumit dhe 23.1% në jug - besojnë se largimi ka çuar në ndarjen e shumë familjeve dhe miqve. Shqetësimi më i vogël në mesin e të anketuarve është mungesa e mundshme e fuqisë punëtore të kualifikuar për shkak të largimit të njerëzve, ku 3.5% e të anketuarve nga veriu dhe 7.9% nga jugu e tregojnë këtë si shqetësimin e tyre kryesor. Gjithashtu, vërehet një dallim në përgjigjet në bazë të vendndodhjes gjeografike lidhur me ndikimin e largimit në përshpejtimin e emigrimit të atyre që kanë mbetur: 20.7% e të anketuarve nga veriu i Kosovës dhe 15.6% nga pjesa jugore e kanë shprehur këtë pikëpamje si shqetësimin e tyre parësor.

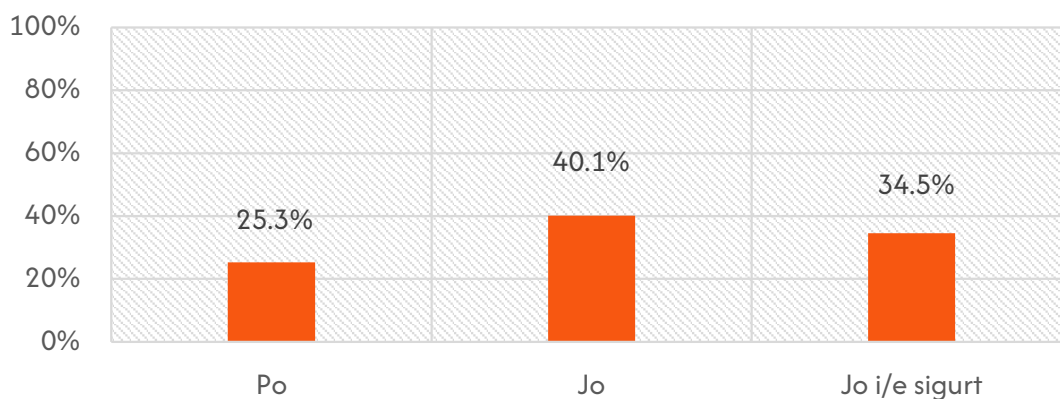
²² "Migrimi i të rinjve nga Kosova, rasti i gjeneratës 2020", OJQ CASA, qershor 2023, faqe 6. <https://ngocasa.org/wp-content/uploads/2023/11/SRB-Untitled-3.pdf>

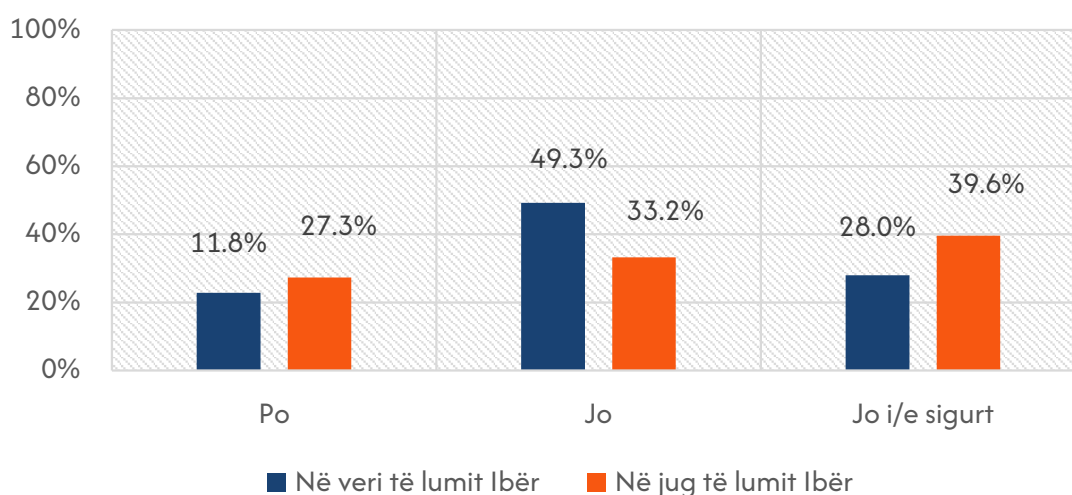
Kjo mospërputhje në pikëpamjet e të anketuarve mund të interpretohet gjithashtu si një pasqyrim i situatave të ndryshme aktuale në komunitetin serb në veri dhe në jug të Ibrit. Konkretisht, për shkak të pranisë së shtuar të policisë së Kosovës, që nënkupton represion më të madh ndaj popullatës serbe në veri të Kosovës, pjesëtarët e komunitetit serb janë më të fokusuar në situatën e pafavorshme të sigurisë. Si kontrast, situata e komunitetit serb në jug të lumit Ibër ndryshon dukshëm.

A keni në plan që të largoheni në tre vitet e ardhshme?

Faktorët e pafavorshëm të sigurisë, ekonomike, politike dhe të tjerë kanë bërë që 25.3% e të anketuarve të planifikojnë të largohen përgjithmonë nga Kosova në tre vitet e ardhshme. Për më tepër, gjetjet e hulumtimit tregojnë se më shumë se një e treta e të anketuarve (34.5%) janë të pasigurt nëse do të largohen nga Kosova në tre vitet e ardhshme, ndërsa 40.1% e të anketuarve janë të qartë në deklarin se nuk planifikojnë të largohen nga Kosova.

Analiza e mëtutjeshme e përgjigjeve të të anketuarve bazuar në të dhënat demografike tregon se një përqindje më e vogël e të anketuarve nga veriu planifikojnë të largohen në tre vitet e ardhshme (22.8%), ndërsa përqindja e të anketuarve nga jugu që planifikojnë të zhvendosen është pak më e lartë (27.3%). Megjithatë, gati gjysma e të anketuarve nga komuniteti serb në veri të Kosovës (49.3%) nuk mendojnë të largohen nga Kosova në tre vitet e ardhshme, ndërsa kjo vendosmëri është më pak e theksuar në mesin e të anketuarve në jug (33.2%). Në anën tjetër, përqindja e të anketuarve nga veriu i Kosovës që nuk janë të sigurt nëse planifikojnë të largohen nga Kosova në tre vitet e ardhshme (28%) është afërsisht dhjetë për qind më e ulët se përqindja e të anketuarve nga jugu që janë të pasigurt për largimin nga Kosova në tre vitet e ardhshme (39.6%). Kur kemi parasysh studimet e mëparshme që kemi në dispozicion, është evidente se, krahasuar me gjashtë vjet më parë, përqindja e banorëve nga jugu që dëshirojnë të largohen nga Kosova është rritur.²³

²³ "Raport hulumtues: Migrimi i heshtur i një komuniteti pakicë në jug të lumit Ibër", Komunikatë për Zhvillim Shoqëror, faqe 23.

Motivimi kryesor për të anketuarit që janë të pavendosur për largimin nga Kosova për të qëndruar këtu është: Familja dhe miqtë (42.7%), punësimi (15.2%), prona (12.5%) dhe rrënjët (11.4%). Kur analizohen përgjigjet në bazë të vendbanimit të të anketuarve, mund të vërehet një ndryshim në qëndrimet midis atyre që jetojnë në veri dhe atyre që jetojnë në jug. Arsyeja kryesore, përkatësisht familja dhe miqtë, për të qëndruar në Kosovë është e njëjtë për serbët në veri të lumit Ibër (26.8%) dhe në jug të Ibrit (36.9%). Motivimi ekonomik është gjithashtu pothuajse identik, ku përgjigjet e të anketuarve në veri (11.8%) dhe jug (11.4%) janë pothuajse të njëjta. Megjithatë, arsyeja e tretë më e zakonshme në mesin e të anketuarve nga veriu ishte se ata i shohin rrënjët e tyre në Kosovë (15%), ndërsa arsyeja e tretë më e zakonshme për ata në jug lidhej me pronën që ata posedojnë në Kosovë (12.3%).

Analiza e përgjigjeve bazuar në strukturën e moshës dhe nivelet e arsimit çon në rezultatet e mëposhtme: përqindja më e lartë e të anketuarve që planifikojnë të largohen nga Kosova i takon grupmoshës 18 deri në 29 vjeç (39.8%), e ndjekur nga grupmosha 30 deri në 45 vjeç (25.4%). Pjesa prej 18.1% e të anketuarve që planifikojnë të largohen nga Kosova në tre vitet e ardhshme janë nga grupmosha 46 deri në 65 vjeç. Në anën tjetër, përqindja më e lartë e të anketuarve që nuk planifikojnë të largohen nga Kosova në tri vitet e ardhshme i takon grupmoshës 66 vjeç e lart (82.3%). Me rënie të moshës, rritet edhe përqindja e të anketuarve që nuk planifikojnë të largohen nga Kosova në tre vitet e ardhshme: 47.9% nga grupmosha 46-65 vjeç, 34.1% nga grupmosha 30-45 vjeç dhe vetëm 25.5% nga grupmosha 18-29 vjeç. Përqindja më e lartë e të anketuarve që nuk janë të sigurt për largimin nga Kosova në tre vitet e ardhshme vjen nga grupmosha 30 deri në 45 vjeç (40.6%), e ndjekur nga grupmosha 18 deri në 29 vjeç (34.6%). Përqindja është pak më e vogël për grupmoshën 46 deri në 65 vjeç (34%), dhe përqindja më e vogël e të anketuarve të pasigurt vjen nga grupmosha 66 vjeç e lart (15.2%).

Për më tepër, përqindja më e lartë e të anketuarve që planifikojnë të largohen nga Kosova në tre vitet e ardhshme janë ata me arsim të mesëm (26.3%), të ndjekur nga të anketuarit me arsim të lartë (25.5%). Përqindja më e vogël e atyre që planifikojnë të largohen nga Kosova në tre vitet e ardhshme janë individë vetëm me arsim të nivelit të parë (7.1%). Bazuar në këto të gjetura, përqindja më e lartë e të anketuarve që nuk planifikojnë të largohen nga Kosova në tri vitet e ardhshme janë ata me arsim të nivelit të parë, gjegjësisht shkollë fillore (60.7%). Kjo pasohet nga 42.9% e të anketuarve me diplomë universitare që nuk planifikojnë të largohen nga Kosova dhe së fundi, përqindja më e vogël e të anketuarve që nuk planifikojnë të largohen nga Kosova në

tre vitet e ardhshme janë ata me arsim të mesëm (36.6%). Përqindja më e lartë e të anketuarve që janë të pasigurt për largimin nga Kosova në tre vitet e ardhshme janë ata me arsim të mesëm (37.1%), ndërsa përqindja e të anketuarve me diplomë universitare (31.5%) dhe ata me arsim bazë (32.1%) është pothuajse e barabart.

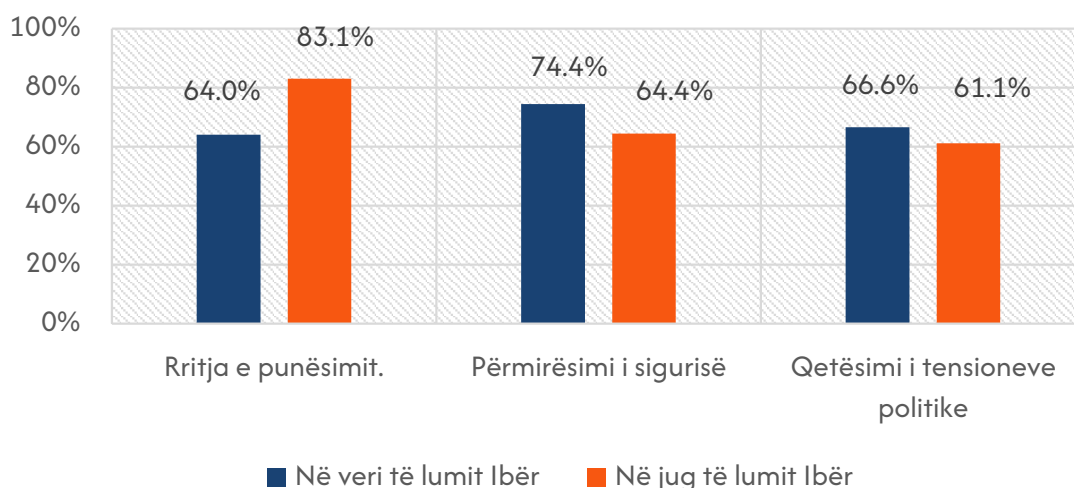
Nëse mund të nxirret një konkluzion nga përgjigjet e këtyre të anketuarve, do të ishte se pjesëtarët e komunitetit serb në Kosovë kanë më shumë gjasa të qëndrojnë për arsye emocionale dhe sentimentale, si familja, miqtë dhe prona, dhe në disa raste, për shkak të ndjenjës së kundërshtimit (3.5%), sesa për arsye ekonomike. Gjetjet negative nga kjo pjesë e anketës tregojnë se serbët në Kosovë kanë humbur besimin në autoritetet qendrore në Beograd, veçanërisht tek presidenti Vuçiq, me vetëm 0.8% që besojnë se ai do të ndihmojë serbët në Kosovë. Përveç kësaj, mbizotëron një ndjenjë pesimizmi në lidhje me bashkëjetesën e serbëve dhe shqiptarëve (1.7%) dhe dyshimet nëse autoritetet e Kosovës duan vërtet që serbët të mbeten në Kosovë (0.7%).

Një konkluzion tjetër që mund të nxirret është se të rinjtë janë më të prirur të mendojnë të largohen nga Kosova në tre vitet e ardhshme dhe kjo përqindje zvogëlohet me rritjen e moshës së të anketuarve. Kjo më tej nënkupton se, nëse ky trend vazhdon dhe nuk ndërmerren hapa të mëtijshëm për të parandaluar largimin e të rinjve nga komuniteti serb në Kosovë, në këto zona do të mbetet vetëm popullata e moshuar serbe, që paraqet një situatë jashtëzakonisht negative. Në anën tjetër, më shumë se një e treta e të anketuarve me diplomë universitare janë të pasigurt për largimin e përhershëm të Kosovës në tre vitet e ardhshme, gjë që më tej nënkupton se një pjesë e konsiderueshme e të anketuarve me arsim të lartë dëshirojnë të qëndrojnë në Kosovë nëse ofrohet siguri ekonomike. Prandaj, një zgjidhje pozitive e kësaj situatë do të përfshinte krijimin e mundësive të punësimit përmes proceseve të drejta, jodiskriminuese të rekrutimit që nuk favorizojnë individë të caktuar.

Sa i përket kushteve të nevojshme për zvogëlimin e emigrimit të njerëzve nga Kosova, të anketuarit kanë dhënë prioritet rritjen e mundësive të punësimit dhe investimin në zhvillimin e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme (74.9%). Kjo u pasua nga përmirësimi i situatës së sigurisë (69%), zbutja e tensioneve politike (63.5%), respektimi më i mirë i të drejtave të komuniteteve joshumicë (40.5%), themelimi i Asociacionit të Komunave Serbe (35.5%) dhe faktorë të tjerë.

Kur krahasohen rezultatet në bazë të vendndodhjes gjeografike, pra nëse të anketuarit janë nga veriu apo jugu i lumit Ibër, rritja e mundësive për punësim dhe investimi në zhvillimin e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme është përgjigja kryesore nga të

anketuarit në jug (83.1%). Në anën tjetër, përgjigja primare e të anketuarve në veri është përmirësimi i situatës së sigurisë (74.4%). Përkundër mosmarrëveshjes se cili faktor primar duhet të adresohet në mënyrë që të zvogëlohet emigrimi nga Kosova, të anketuarit si në veri (66.6%) ashtu edhe në jug (61.1%) të lumit Ibër pothuajse në mënyrë të barabartë pajtohen se është thelbësore të qetësohen tensionet politike dhe të përmirësohet respektimi i të drejtave të komuniteteve jo-shumicë (39.8% e të anketuarve nga veriu i lbrit 4.15%, dhe 4.15% nga jugu i lbrit).

Priten përgjigjet në pyetjen se çka duhet të bëhet për të reduktuar emigracionin nga Kosova, duke pasur parasysh përgjigjet e pyetjeve të mëparshme në këtë anketë. Një ndikim i rëndësishëm në vendimin e njerëzve për t'u larguar nga Kosova buron nga mjedisi i paqëndrueshëm i sigurisë, mungesa e mundësive për punësim dhe, në shumë raste, krijimi artificial i tensioneve politike për interesa më të larta të individëve apo subjekteve politike. Për më tepër, këto përgjigje pasqyrojnë perceptimin e qytetarëve se është thelbësore të punohet në krijimin e një mjedisi më të favorshëm sigurie dhe socio-ekonomike. Përgjigjet në lidhje me besimin e dobët në qëllimet e mira të organeve përfaqësuese si nga Beogradi ashtu edhe nga Prishtina mund të interpretohen përmes thjerrëzës së një citati nga një prej të anketuarve: "Ajo që na shqetëson më shumë në Kosovë është mungesa e mbështetjes reale nga Beogradi".²⁴

²⁴ Sara Novakov, "Anulimi i jetës: Serbët e Kosovës iu lanë vetës pas vendimit për dinarin – a po përgatit Perëndimi sanksione kundër Kurtit?", NIN, 15 shkurt 2024. <https://www.nin.rs/politika/vesti/45409/ukidanje-zivota-srbi-sa-kosova-prepusteni-sami-sebi-nakon-odluke-o-dinaru-spema-li-zapad-sankcije-kurtiju>

Konkluzioni

Ky hulumtim ka nxjerrë një sërë rezultatesh që priten, siç janë përvojat personale të shumicës së të anketuarve, të cilët kanë raportuar se numri i njerëzve nga rrethet e tyre të ngushta që largohen nga Kosova është rritur gjatë tre viteve të fundit. Arsyet kryesore të emigrimit janë mungesa e mundësive për punë, kushtet e pafavorshme politike dhe shqetësimet e sigurisë. Duke marrë parasysh situatën e përgjithshme aktuale në veri të Kosovës, pritet që të ketë një dallim në përgjigjet bazuar në vendndodhjen gjeografike të të anketuarve, veçanërisht në mes të veriut dhe jugut të Kosovës, në lidhje me atë që duhet ndryshuar dhe përmirësuar për të siguruar mbajtjen e popullatës serbe në Kosovë. Më konkretisht, përmirësimi i situatës së sigurisë doli si përgjigje dominuese nga të anketuarit në veri, ndërsa gjendja ekonomike ishte shqetësimi kryesor për të anketuarit në jug të lumit Ibër.

Ajo që u dallua papritur në këtë studim është se, në një segment, përgjigjet e individëve të anketuar, të cilat fillimisht bazoheshin në faktorë ekonomikë, politikë dhe të sigurisë, u zëvendësuan me përgjigje që përmbanin një konotacion dominues emocional. Të anketuarit shprehën dyshimin se autoritetet e Kosovës me të vërtetë dëshirojnë që serbët të mbeten në territor, si dhe skepticizëm në lidhje me mundësinë e bashkëjetesës paqësore ndërmjet serbëve dhe shqiptarëve.

Rezultatet që tregojnë se serbët në Kosovë kanë humbur besimin në autoritetet qendrore në Beograd për t'i ndihmuar ata më tej, mbështesin pretendimin tonë nga kapitulli hyrës, i cili sugjeron se brenda komunitetit serb, një grup më i vogël mban një pozitë më të favorshme në krahasim me shumicën e popullsisë serbe. Kjo dukuri ka ndikim në shpeshtimin e migrimit nga Kosova brenda komunitetit serb. Procesi i migrimit të heshtur të komunitetit serb nga Kosova është evident. Për të reduktuar këtë migrim, nevojiten përpjekje më të mëdha dhe politika të përmirësuara si nga institucionet në Prishtinë ashtu edhe nga ato në Beograd.

KAPITULLI V

**Pjesëmarrja institucionale
e serbëve të Kosovës**

Hyrje

Në takimin e përfaqësuesve politikë dhe institucionalë të serbëve nga veriu i Kosovës, më 5 nëntor 2022, është marrë vendim për tërheqje nga Kuvendi, qeveria, katër komunat veriore, gjyqësori, policia dhe administrata. Kërkesa e tyre ishte që qeveria në Prishtinë të revokojë vendimin e saj për heqjen e targave me emërtimet e qyteteve serbe në Kosovë dhe të respektojë Marrëveshjet e Brukselit dhe të ndërmarrë veprime të shpejta drejt themelimit të Asociacionit të Komunave Serbe.²⁵ Tërheqja e serbëve nga institucionet erdhi si kulm i tensioneve të gjata ndërmjet Beogradit dhe përfaqësuesve politikë serbë në Kosovë nga njëra anë dhe qeverisë në Prishtinë nga ana tjetër, lidhur me çështjen e marrëveshjeve të targave. Përpyekjet e përsëritura por të pasuksesshme nga ekipet negociuese dhe përfaqësuesit ndërkombëtarë për të arritur një kompromis rezultuan në vendimin e Prishtinës që nga 1 nëntori 2022 të zbatojë ndalimin e targave me shenjat serbe të qytetit, pavarësisht rekomandimeve të BE-së dhe komunitetit ndërkombëtar.

Në një fjalim publik një ditë pas këtij vendimi, Presidenti i Republikës së Serbisë, Aleksandar Vučić, mohoi se largimi i tyre ishte vendim i tij, por ofroi mbështetje të pakushtëzuar për liderët politikë serbë në Kosovë.²⁶ Përkundër kësaj, ishte e dukshme se reagimet e Beogradit zyrtar ishin të sinkronizuara me mesazhet politike të përfaqësuesve serbë, duke shfaqur akuza të drejtpërdrejta ndaj Prishtinës dhe kryeministrit Albin Kurti për “minim të procesit të Brukselit”, ndërsa kërkoi një përgjigje të fortë nga bashkësia ndërkombëtare.²⁷

Ndërmjetësuesit ndërkombëtarë kërkuan kryesisht vazhdimin e dialogut, duke kritikuar si veprimet e serbëve të Kosovës ashtu edhe qëndrimin e ngurtë të Prishtinës.²⁸ Bashkimi Evropian dhe partnerët e tij tha se, në përputhje me marrëveshjen e vitit 2016, Prishtina dhe Beogradi duhet të ecin përpara me krijimin e një grupi punues që përbëhet nga përfaqësues nga Serbia, Kosova dhe BE-ja për të “gjetur një zgjidhje të qëndrueshme”.²⁹

---

²⁵ [Srbi napuštaju kosovske institucije](#) – Radio Evropa e Lirë, 05.11.2022.

²⁶ Vučić: “Nuk i kam bindur une serbët të largohen nga institucionet”, i ftuar në TV Pink, 06.11.2022. [Vučić: Odluka Srba da napuste institucije Kosova istorijska, tektonske promene](#)

²⁷ Brnabić: Të kthyer në një cep dhe gjithçka që duan është zbatimi i marrëveshjes. RTS 06.11.2022. [PTC :: Politika :: Збор последњих потеза Приштине, Срби донели одлуку о на пуштањеју институцији; Брнабић: Сатерани су у ћошак, а желе само примену споразума](#)

²⁸ Josep Borrell Fontelles, “Tërheqja e serbëve nga institucionet nuk është zgjidhje”, 05.11.2022. [PTC :: Politika :: Борель: Повларение Срба од није згјидње](#)

²⁹ Nova S, 15.09.2016. [Vlada Kosova: Postignut sporazum o reciprocitetu za registarske tablice](#)

Në anën tjetër, qeveria e Kosovës nuk tregoi gatishmëri për të rishqyrtuar rrugën e saj të veprimit në përputhje me rekomandimet e BE-së dhe SHBA-së. Në vend të kësaj, zyrtarët e Prishtinës iu përgjigjën tërheqjes së serbëve të Kosovës me një ton të ngjashëm akuzues, duke ia vënë përgjegjësinë Beogradit për gjoja manipulimin e komunitetit serb.³⁰

Pasojat

Edhe pse kronologjia e ngjarjeve targetoi marrëveshjen për targa si shkas të menjëhershëm për vendimin drastik të serbëve të Kosovës, ajo në fakt pasqyroi një krizë më të thellë në procesin e negociatave. Nga një këndvështrim i mëvonshëm, kjo shënoi një ndryshim në qasjen e Prishtinës, ku zgjidhjet për çështjet urgjente nuk ndiqeshin më përmes kompromiseve brenda procesit të negociatave, por përmes një veprimi të njëanshëm të bazuar në interpretimin e ngurtë të normave ligjore ekzistuese brenda kornizës legjislative të Kosovës. Pasojat e këtij vendimi ishin të thella, duke përcaktuar dinamikën socio-politike në veri të Kosovës në muajt në vijim.

Policia e Kosovës. Edhe pse tërheqja e serbëve të Kosovës nga institucionet ka pasur një ndikim të thellë në jetën në veri të Kosovës në shumë sfera, çështja më kritike mbetet largimi i tyre nga Policia e Kosovës. Dalja e 578 zyrtarëve policor nga komuniteti serb krijoi një hendek të madh të sigurisë dhe përbënte një sfidë serioze për funksionimin normal të shoqërisë.³¹ Kjo ishte veçanërisht e rëndësishme duke pasur parasysh përshkallëzimin e konfrontimit politik midis Prishtinës dhe Beogradit në veri të Kosovës, që çoi në një sërë krizash - duke përfshirë intensifikimin e protestave nga komuniteti serb, ngritjen dhe heqjen e mëvonshme të barrkadave³², përlëshje të dhunshme gjatë marrjes së ndërtesave komunale nga Prishtina, dhe përfundimisht, sulmin e armatosur ndaj policisë së Kosovës në Banjska në shtator të vitit 2023.

Gjatë gjithë këtyre sfidave të sigurisë, qeveria e Prishtinës vuri në përdorim forcat speciale të policisë të armatosura rëndë, të cilat tashmë ishin pozicionuar strategjikisht në veri të Kosovës disa muaj para incidenteve të para. Kjo vendosje ishte pjesë e strategjisë më të gjerë të Prishtinës për veriun, një plan që Lëvizja Vetëvendosje tani në

---

³⁰ [Kurti pozvao Srbe da ne napuštaju institucije Kosova | Kosova Vijesti | Al Jazeera](#)

³¹ Deklarata e Xhelal Sveclës, Ministër i Policisë së Kosovës, BBC, 08.11.2022. [Kosova dhe regjistrat: Šta izlazak iz institucija menja u životima Srba - BBC News na srpskom](#)

³² BBC, 10.12.2022. [Kosova në Serbi: Uklonjene skoro sve barikade na severu Kosova, Vučić poručuje da će se boriti i za druge uhapšene Srbe - BBC News na srpskom](#)

pushtet e kishte përshkruar publikisht pas krizës së madhe të vitit 2011.³³ Mbështetja e Kosovës në njësitë speciale të policisë dhe zyrtarët e ricaktuar për të adresuar mungesën e personelit, kombinuar me trajnimin joadekuat dhe pretendimet për forcë të tepruar, thelluan tensionet dhe mosbesimin brenda komunitetit lokal.³⁴

Rritja e pakënaqësisë për veprimet e policisë në veri të Kosovës i shtyu liderët politikë serbë të rishqyrtojnë politikën e bojkotit. Ky qëndrim u përforcua shpejt nga thirrja e Presidentit Vučić për rikthimin e zyrtarëve serbë.³⁵ Megjithatë, autoritetet e Kosovës refuzuan kërkesat për rivendosje, duke përmendur penegesat ligjore, dhe në vend të kësaj inkurajuan rekrutimet e reja të policisë nga komunitetet jo-shumicë. Kjo qasje u kundërshtua fuqishëm nga Beogradi dhe përfaqësuesit serbë të Kosovës, të cilët këmbëngulën në rivendosjen kolektive të oficerëve si pjesë e një marrëveshjeje politike. Duke marrë këtë pozicion, Beogradi hedh zyrtarët e saporekrutuar³⁶ si kërcënim për interesat e Serbisë, duke i ekspozuar ato ndaj kritikave publike dhe, në disa raste, organizon veprime hakmarrëse³⁷. Pavarësisht rritjes së njohjes ndërkombëtare se përbërja etnike e policisë së Kosovës në veri duhet të adresohet, nuk është bërë asnjë përparim i mëtejshëm pasi çështja mbetet në pritje para zgjedhjeve parlamentare në Kosovë në shkurt 2024.

Gjyqësori. Integrimi i gjyqtarëve dhe prokurorëve serbë në sistemin gjyqësor të Kosovës është bërë në bazë të Marrëveshjes për Drejtësi të nënshkruar ndërmjet Prishtinës dhe Beogradit, në bazë të së cilës në tetor 2017 janë emëruar 42 gjyqtarë dhe 14 prokurorë serbë.³⁸ Në nëntor 2022, si pjesë e një nisme të koordinuar politike nga liderët nga veriu i Kosovës, rreth 150 gjyqtarë, prokurorë dhe staf administrativ dhanë dorëheqje me shkrim nga institucionet gjyqësore në veri.³⁹

Deri më sot, Këshilli Gjyqësor dhe Prokurorial i Kosovës nuk kanë vepruar për këto dorëheqje, duke krijuar një rrugë ligjore për kthimin e mundshëm të stafit gjyqësor serb

---

³³ Deklaratë publike e Lëvizjes Vetëvendosje, 2012 – “Qëllimi duhet të jetë vënia nën kontroll e veriut, arrestimi i strukturave kriminale të Beogradit, si dhe shpërbërja e tyre”. [VV: Plane të errëta për veriun – Telegraf – Telegraf](#)

³⁴ Kossev 26.10.2024. [‘Si mund t’i besoj policisë?’: Lufta e Millosh Subotiqit për drejtësi pas sulmit të supozuar - KoSsev](#)

³⁵ Konferencë për shtyp, Presidenti i Republikës së Serbisë, Aleksandar Vucic, 13.09.2024. [Vučić: Pet mera i sedam zahteva Srbije u vezi sa Kosovom](#)

³⁶ N1 12.12.2024. [U Kosovskoj policiji radi 64 Srba, u januaru obuka za 79 njih](#)

³⁷ Radio Evropa e lirë, 03.04.2024. [slobodnaevropa.org/a/kosovo-severna-mitrovica-policajac-zapaljen-automobil/32889295.html](#)

³⁸ Marrëveshja për Gjyqësorin, e publikuar në ueb faqen e Zyrës për Kosovë dhe Metohi. [Diskutimi i procesit mund të jetë i sigurt - Kancelaria për Kosova dhe Metohiju, Влада Републике Србије](#)

³⁹ Kosova-online, 07.11.2025, Nikola Kabašić, Gjyqtar i Gjykatës së Apelit dhe anëtar i Këshillit Gjyqësor të Kosovës. [Srpske sudije dhe tužoci dali ostavke izašli iz kosovskih institucija - Kosovo Online](#)

të hapur. Megjithatë, nuk kishte një vullnet të mirëfilltë politik si nga Prishtina ashtu edhe nga Beogradi për ta konkretizuar këtë.

Autoritetet lokale. Ndoshta situata është më e qartë kur është fjala për kthimin e serbëve të Kosovës në administratat lokale. Ky proces nuk kërkon pëlqimin politik nga Prishtina, por pjesëmarrjen e organizuar të serbëve të Kosovës në zgjedhjet e rregullta lokale, duke ndjekur procedura të qarta ligjore. Përpjekjet për të përsheptuar zëvendësimin e kryetarëve dhe shpalljen e zgjedhjeve të parakohshme në katër komunat veriore dështuan për shkak të mosmarrëveshjeve ndërmjet Beogradit dhe Prishtinës rreth mekanizmave për arritjen e kësaj. Ndërkohë, pas një bojkoti tjetër serb ndaj zgjedhjeve të përsëritura të jashtëzakonshme në prill 2023, Prishtina vazhdoi me vendosjen e katër kryetarëve shqiptarë. Prosesi zgjedhor u shënuar nga një pjesëmarrje rekord të ulët - vetëm 3.5% nga rreth 45,000 votues të regjistruar - ndërsa vetëm 13 individë nga komuniteti serb hodhën votën e tyre.⁴⁰

Kjo cenoi thelbësisht besueshmërinë demokratike të procesit zgjedhor dhe legjitimitetin e përfaqësuesve të zgjedhur, duke thelluar më tej krizën tashmë të rëndësishme politike. Përfundimisht, ajo i dha qeverisë së Kosovës leva dhe presion shtesë për të avancuar politikën e integritit me forcë të komunave veriore në sistemin kushtetues dhe ligjor të Kosovës.⁴¹ Pas këtyre zgjedhjeve, Prishtina filloi një iniciativë të fortë, duke përfshirë mbylljen e institucioneve që funksionojnë brenda sistemit të Republikës së Serbisë, përdorimin e forcës për të vendosur kryetarët e sapozgjedhur të komunave, ndalimin e importit të mallrave nga Serbia, ndërprerjen e transaksioneve të pagesave me Serbinë, si dhe një sërë veprimesh të tjera të ndërmarra nga Prishtina dhe autoritetet lokale. Këto masa u perceptuan gjerësisht brenda komunitetit si të dëmshme për interesat e popullatës shumicë serbe.

Pikëpamjet e qytetarëve – rezultatet e anketës publike

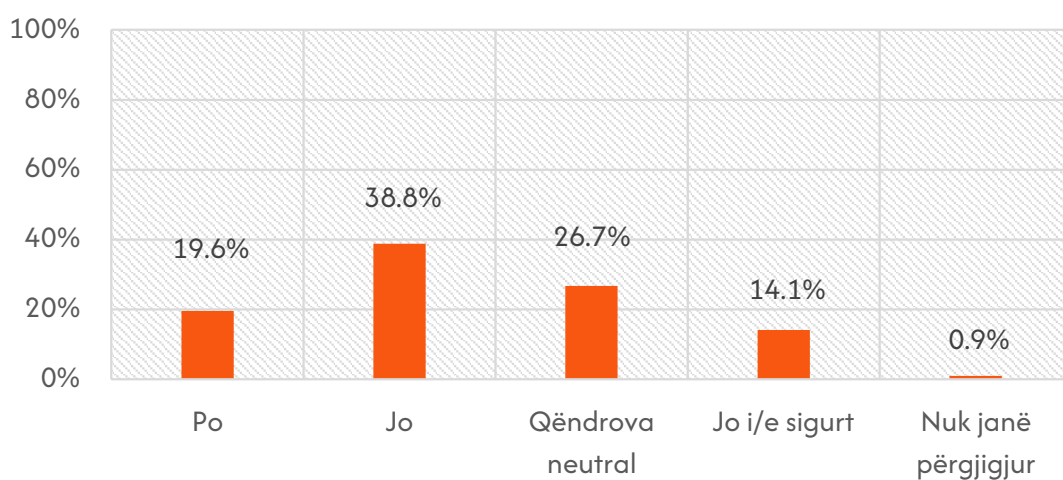
Në kohën e vendimit në nëntor të vitit 2022, a e keni përkrahur tërheqjen e serbëve nga institucionet e Kosovës në veri?

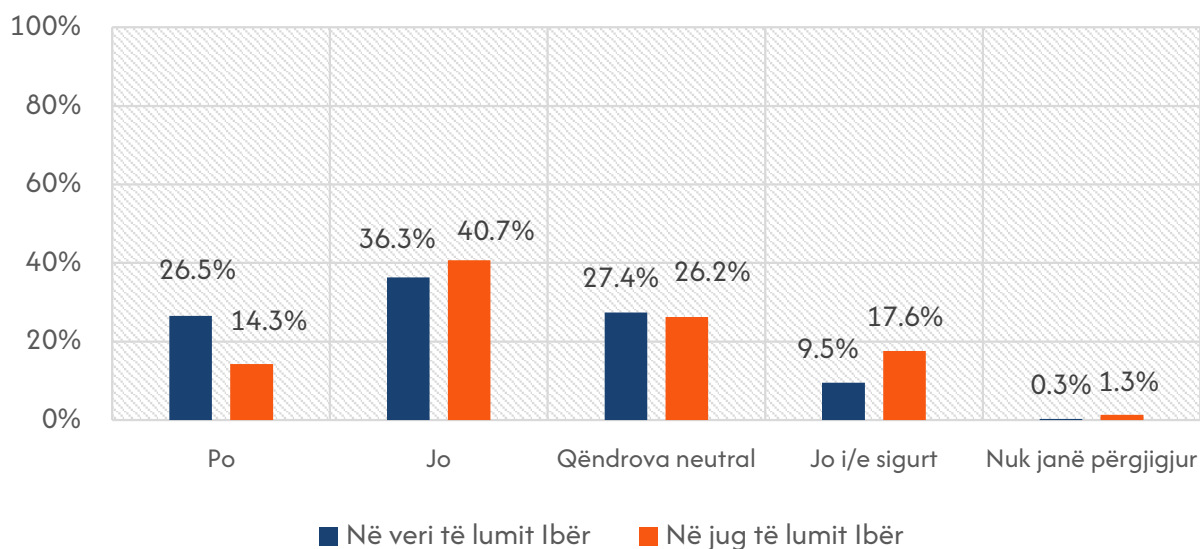
⁴⁰ BBC 24.04.2023. - Zgjedhjet lokale në veri të Kosovës: votuan gjithsej pak më shumë se 1500 persona, nga të cilët vetëm 13 ishin serbë - thotë Beogradi. [Lokalni izbori na severu Kosova: Glasalo ukupno nešto više od 1.500 ljudi, od toga samo 13 Srba - kaže Beograd - BBC News na srpskom](#)

⁴¹ Isak Vorgučić për N1 - Vorguçiq thotë se këtu nuk bëhet fjalë vetëm për integrimin e dhunshëm të serbëve, por edhe për "integrimin e paarsyeshëm" të tyre, qëllimi kryesor i të cilit është fushata zgjedhore dhe mesazhi politik që serbët në Kosovë do të". [Vorgučić: Na severu Kosova "nerazumna integracija" Srba, Kurti se zbog izbora ponaša kao Vučić - deli po 100 evra](#)

Hulumtimi i opinionit publik i kryer për këtë studim tregon se vendimet të liderëve politikë serbë për t'u tërhequr nga institucionet e Kosovës i mungonte përkrahja e konsiderueshme brenda komunitetit në kohën kur u mor. Dy herë më shumë të anketuar deklaruan se nuk pajtoheshin me vendimin (38.8%) në krahasim me ata që e mbështetën atë (19.6%). Kjo nxjerr në pah modelet e vërejtura më parë dhe të kritikuar gjerësisht të vendimmarrjes politike në emër të komunitetit serb pa përpjekje domethënëse për të përfshirë qytetarët në këtë proces. Një pasojë e drejtpërdrejtë e këtij sistemi vendimmarrës të centralizuar dhe shtypjes së të menduarit kritik brenda komunitetit është fakti se më shumë se 40% e të anketuarve nuk shprehën një qëndrim të përcaktuar për këtë çështje shumë të rëndësishme.

Siç pritej, vendimi është mbështetur nga një përqindje disi më e lartë e të anketuarve me vendbanim në veri të Kosovës (26.5%) krahasuar me ata që jetojnë në komunat në jug të lumit Ibër (14.3%). Megjithatë, dallimet nuk janë aq të rëndësishme sa të sugjerojnë një mosmarrëveshje thelbësore në mes të këtyre dy zonave gjeografike-politike të komunitetit serb në Kosovë.

Dy vjet pasi që serbët në veri u tërhoqën nga institucionet e Kosovës, si do ta vlerësonit atë lëvizje tani? (Vlerat në shkallë: 1 - shumë keq, 5 - shumë mirë).

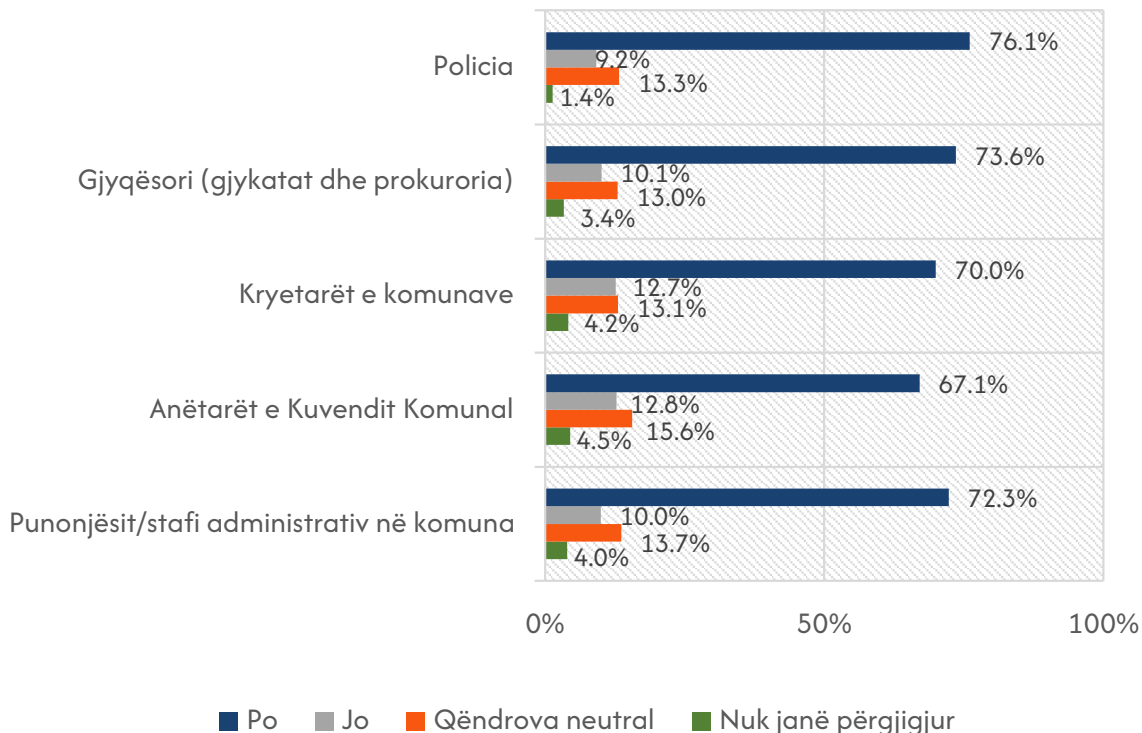
Më shumë se dy vjet pas tërheqjes së serbëve të Kosovës nga institucionet, të anketuarit tani kanë një pikëpamje edhe më negative për bojkotin. Të anketuarit në veri të lumit Ibër i dhanë tërheqjes një vlerësim mesatar prej 1.86, ndërsa ata në jug të lumit e vlerësuan atë pak më të lartë, me 2.08. Në përgjithësi, vlerësimi mesatar i kombinuar nga të anketuarit në të dy anët e lumit Ibër ishte 1.99.

Rajoni	Vlerësimi mesatar (1 - shumë keq, 5 - shumë mirë)
Serbët e Kosovës në veri të lumit Ibër	1.86
Serbët e Kosovës në jug të lumit Ibër	2.08
Mesatarja për të dy serbët e Kosovës në veri dhe në jug të lumit Ibër	1.99

A e përkrahni kthimin e serbëve në institucionet e Kosovës në veri?

Rrjedhimisht, një shumicë dërrmuese, tre nga katër të anketuar, mbështesin kthimin e serbëve në institucionet që u larguan në vitin 2022. Me ndryshime të vogla, mbështetja

është e shpërndarë në mënyrë të barabartë nëpër institucionet në fjalë (administrata komunale, kuvendet lokale, kryetarët e komunave, gjyqësori dhe policia), duke filluar nga 67% në 76%.

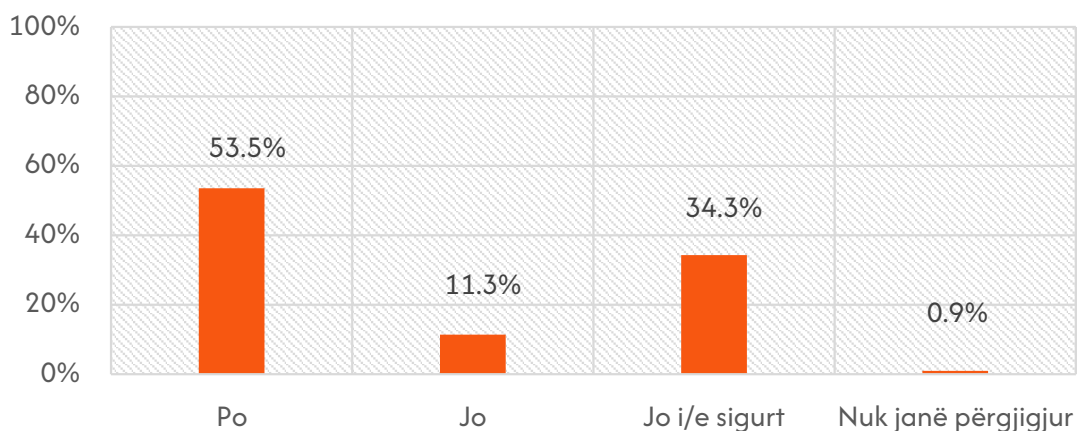

Opinioni publik për domosdoshmërinë e kthimit në institucionet e Kosovës nuk tregon dallime të konsiderueshme ndërmjet të anketuarve nga komunat veriore të prekura nga kriza dhe atyre nga komuniteti serb në jug të lumit Ibër. Veçanërisht, kundërshtimi i drejtpërdrejtë ndaj kthimit të serbëve në institucione është minimal, me vetëm një në dhjetë anëtarë të komunitetit serb në Kosovë që shpreh një qëndrim të tillë, me vetëm ndryshime të vogla në fusha të ndryshme.

A besoni se kthimi në institucionet e listuara do të lehtësonte jetën e përditshme dhe do të përmirësonte stabilitetin dhe sigurinë e komunitetit serb në Kosovë?

Një shumicë pak më e ulët, por ende mbizotëruese e të anketuarve besojnë se kthimi i serbëve në institucionet e Kosovës do të përmirësonte sigurinë në komunitetet e tyre (53.5%), pa dallime domethënëse në mes të perspektivave në veri dhe në zonat e tjera të populluara me serbë të Kosovës. Duke marrë parasysh se gati një e treta e të anketuarve mbeten të pavendosur lidhur me këtë çështje, masa më *zbuluese* e perceptimit dominues mund të jetë përqindja e atyre që besojnë se siguria *nuk do të*

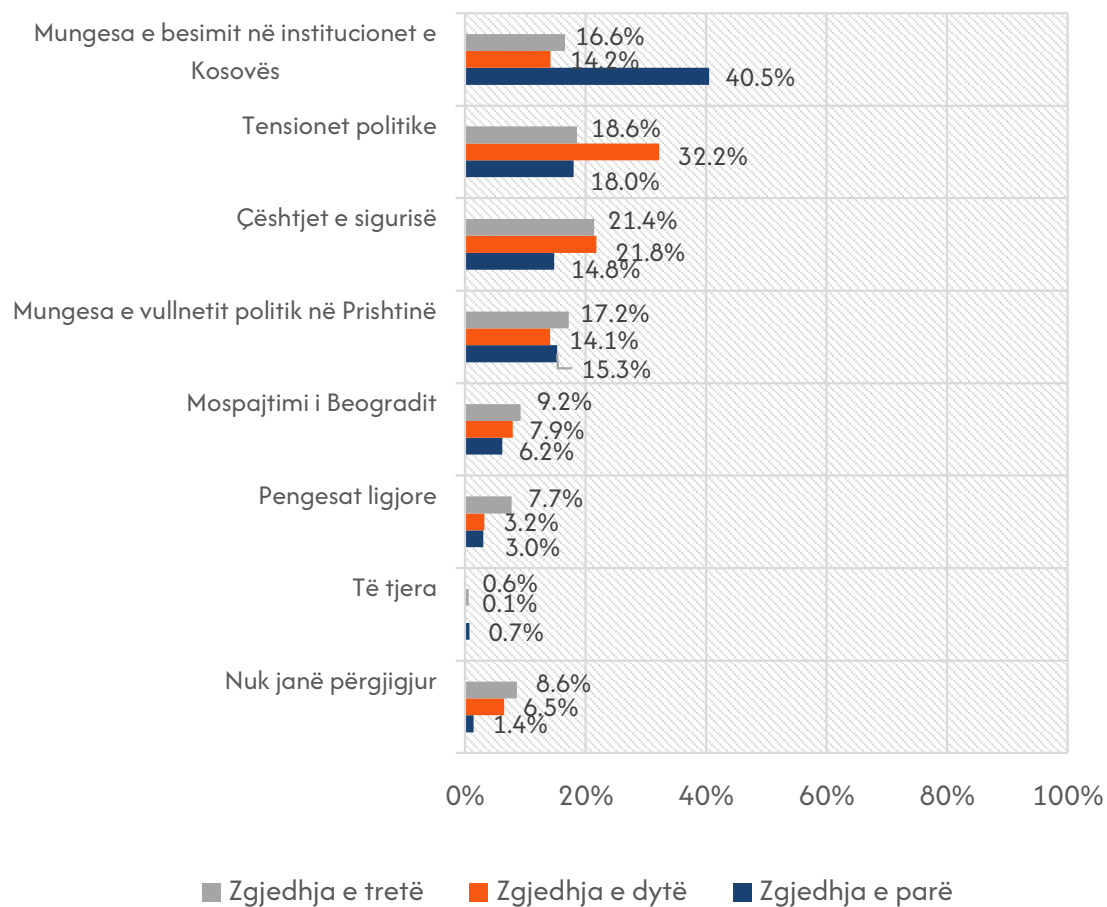
ndryshonte nëse serbët do t'i bashkoheshin institucioneve, një pikëpamje që e ka vetëm një në dhjetë të anketuar.

Gjetjet e këtij hulumtimi tregojnë pa mëdyshje se shumica e të anketuarve nga komuniteti serb në Kosovë mbështesin kthimin e serbëve në institucionet e Kosovës.

Cilat mendoni se janë pengesat kryesore për kthimin e serbëve në institucionet e Kosovës?

Megjithatë, mendimet janë më të nuancuara kur shqyrtohen përgjigjet në pyetjen e pengesave kryesore për këtë kthim. Vetëm një përqindje e vogël e të anketuarve e perceptojnë Beogradin si një pengesë (vetëm 6% si zgjedhjen e tyre të parë). Pjesa më e madhe e të anketuarve theksojnë qasjen e Prishtinës ndaj veriut të Kosovës dhe pasojat e saj si pengesa kryesore. Kjo përfshin: mungesën e besimit në institucionet e Kosovës (40% si zgjedhja e parë), tensionet politike (32% si zgjedhja e dytë) dhe shqetësimet e sigurisë (21% e të anketuarve) si dhe mungesën e vullnetit politik në emër të qeverisë së Kosovës (15%).

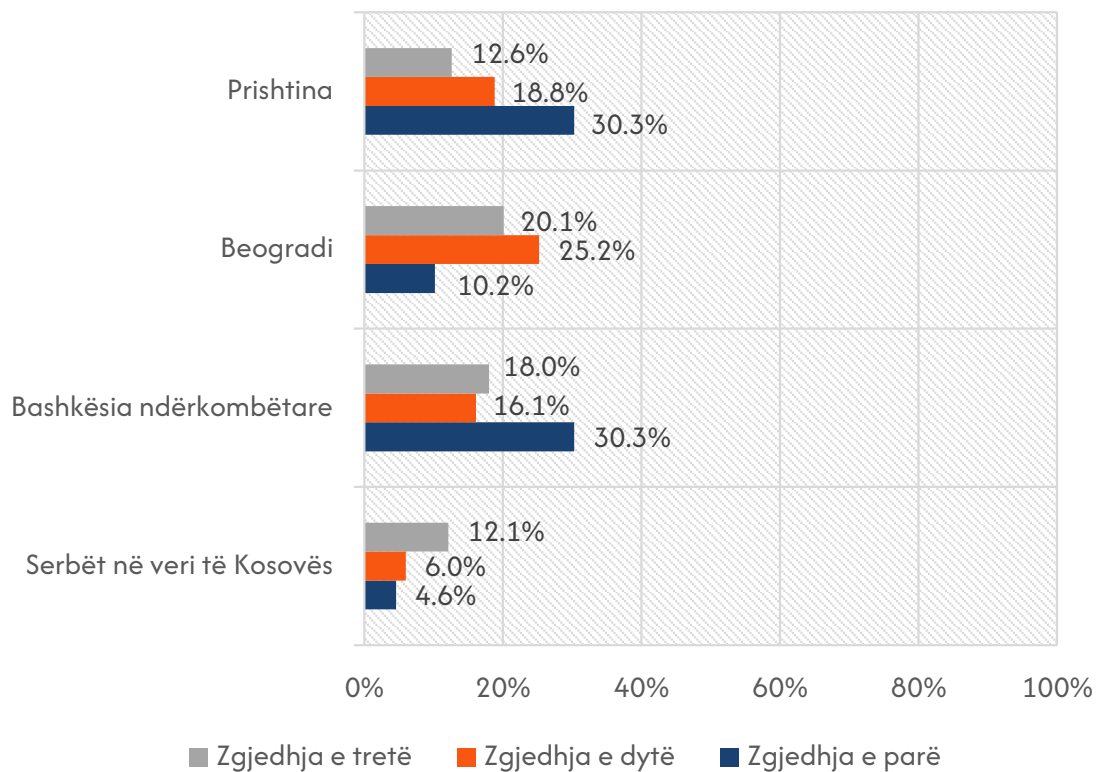
Analiza e të anketuarve sipas vendbanimit zbulon një variacion të vogël në perceptimet e palëve përgjegjëse kryesore për kthimin e Kosovës. Komuniteti verior i Kosovës në numër më të madh (21%) e thekson mungesën e vullnetit politik në emër të qeverisë së Kosovës si pengesë kryesore për kthim, në krahasim me të anketuarit që jetojnë në komunat në jug të lumit Ibër (11%).

<i>Cilat mendoni se janë pengesat kryesore për kthimin e serbëve në institucionet e Kosovës? (Për nga vendbanimi)</i>	<i>Në veri të lumit Ibër</i>			<i>Në jug të lumit Ibër</i>		
	<i>Zgjedhja e parë</i>	<i>Zgjedhja e dytë</i>	<i>Zgjedhja e tretë</i>	<i>Zgjedhja e parë</i>	<i>Zgjedhja e dytë</i>	<i>Zgjedhja e tretë</i>
Mungesa e besimit në institucionet e Kosovës	36.60%	19.60%	15.00%	43,50%	10.10%	17.80%
Tensionet politike	14.10%	31.40%	24,50%	20,90%	32.70%	14.10%
Çështjet e sigurisë	16.40%	22,50%	25.10%	13.60%	21.30%	18.70%
Mungesa e vullnetit politik në Prishtinë	21.00%	14.10%	13.50%	11.00%	14.10%	20.00%
Mospajtimi i Beogradit	8.40%	6.10%	9.50%	4.60%	9.20%	9.00%
Pengesat ligjore	2.30%	2,90%	7.20%	3.50%	3.50%	8.10%
Të tjera	0.90%	0.30%	0.90%	0.70%	0.00%	0.40%
Nuk janë përgjigjur	0,30%	3.20%	4.30%	2.20%	9.00%	11.90%

Nga kush varet më së shumti kthimi i serbëve në institucionet e Kosovës?

Së fundi, kur bëhet fjalë për pyetjen se si mund të arrihet kthimi i dëshiruar, të anketuarit nga komuniteti serb në Kosovë kryesisht mbajnë Prishtinën (pothuajse 60% kumulativisht), Beogradin (pothuajse 56% kumulativisht) dhe komunitetin ndërkombëtar (65%) përgjegjës për zhvillime të tilla. Është mjaft interesante se numri indikativisht i lartë i të anketuarve, nuk i konsideron vetë serbet e Kosovës si faktor në

këtë vendim. Kjo tregon mbështetjen e fortë të serbëve të Kosovës në udhëheqjen politike nga Beogradi dhe mungesën e vendimmarrjes së pavarur politike në komunitet.

Andaj, analiza tregon se të anketuarit ia atribuojnë përgjegjësinë pothuajse të barabartë të gjithë aktorëve në proces, duke shprehur gjithashtu pritjen se bashkësia ndërkombëtare duhet të luajë një rol më aktiv në sigurimin e kthimit të serbëve të Kosovës në institucione. Kjo nxjerr në pah mbështetjen në rritje të komunitetit serb të Kosovës në bashkësinë ndërkombëtare si ndërmjetës në konfliktin me Prishtinën, duke sinjalizuar një zhvendosje drejt një varësie më të madhe nga ndërhyrja e saj, sesa nga Beogradi.

Konkluzioni

Politika e bojkotit nuk është më. Veprimet e përfaqësuesve politikë serbë dhe të Beogradit në periudhën pas tërheqjes së tyre nga institucionet në nëntor të vitit 2022 tregojnë një njohje në rritje se strategjia e mospjesëmarrjes në sistemin kushtetues dhe ligjor të Kosovës ka qenë joefektive dhe e dëmshme për interesat e komunitetit serb. Siç tregon hulumtimi, tërheqja nuk kishte marrë mbështetjen e shumicës së serbëve të Kosovës në veri dhe jug në kohën kur ndodhi, dhe sot shihet edhe më negative. Megjithatë, ky rezultat sugjeron një mangësi kronike demokratike të opsioneve dominuese politike në mesin e serbëve të Kosovës, në të cilat vendimi merret duke mos marrë parasysh pozitën dhe interesat e komunitetit.

Mbështetje popullore për kthimin e serbëve në institucionet e Kosovës. Komuniteti serb në Kosovë, pavarësisht nëse banon në veri, ku janë ndjerë më rëndë pasojat e tërheqjes nga institucionet, apo në fusha të tjera, pa mëdyshje e përkrah kthimin e përfaqësuesve të tyre në institucionet e Kosovës. Hulumtimi është kryer në një kohë kur edhe Beogradi zyrtar dhe kur përfaqësuesit e tij politikë në Kosovë ishin larguar nga qëndrimi i tyre origjinal, pra qëndrimi negativ.

Mungesa e plotë e besimit në Qeverinë e Kosovës. Serbët e Kosovës në veri dhe jug shfaqin një nivel të lartë mosbesimi ndaj politikave dhe qasjeve të qeverisë së Kosovës. Këto perceptime pasqyrohen në përgjigjet e të anketuarve ndaj pyetjeve të shumta, veçanërisht lidhur me atë se kush e kundërshton kthimin, kush mban përgjegjësi për procesin dhe mungesën e perceptuar të vullnetit politik për kthimin e serbëve në institucionet e Kosovës. Ky problem paraqet sfida të rëndësishme për procesin e integritetit, stabilitetin në veri të Kosovës dhe përpjekjet më të gjera për normalizimin e marrëdhënieve.

Mbështetja në rritje në komunitetin ndërkombëtar. Qasja e Beogradit ndaj konfliktit të Kosovës ka treguar kufizimet e tij dhe dështimin për të adresuar nevojat e njerëzve, duke bërë që serbët e Kosovës të mbështeten më shumë në komunitetin ndërkombëtar për të mbrojtur interesat e tyre.

Bilanci etnik në Policinë e Kosovës. Situata e brishtë e sigurisë mbetet një nga pengesat kryesore në veri të Kosovës. Lidhur me këto shqetësime, duhet të adresohen çështjet e përbërjes etnike të policisë në veri të Kosovës dhe vendosja e vazhdueshme e policisë speciale. Pavarësisht hezitimit të Prishtinës për t'i adresuar këto çështje, këto sfida vazhdojnë si burim tensioni në marrëdhëniet ndëretnike dhe kërkojnë zgjidhje konstruktive dhe të qëndrueshme. Këto çështje të pazgjidhura vazhdojnë të minojnë

besimin dhe stabilitetin, duke kërkuar një qasje të balancuar që merr parasysh si kornizën ligjore ashtu edhe realitetet politike në terren.

Zgjidhjet ekzistojnë, vullneti politik jo. Zgjidhjet për shumicën e çështjeve urgjente të trajtuara në këtë pjesë të raportit tashmë janë të ngulitura në sistemin ligjor të Kosovës dhe në marrëveshjet ndërkombëtare të arritura përmes Dialogut të Brukselit. Këto përfshijnë numrin dhe pozitat e mbajtura nga serbët e Kosovës në qeveritë lokale, polici dhe gjyqësor. Ajo që mungon është vullneti politik për të siguruar zbatimin e plotë dhe të qëndrueshëm të këtyre dispozitave në praktikë.

REKOMANDIMET

QASJA E SERBËVE TË KOSOVËS NË SHËRBIMET PUBLIKE NË NIVEL LOKAL

Bazuar në gjetjet e këtij studimi, janë formuluar një sërë rekomandimesh për përmirësimin e qasjes në institucione dhe përmirësimin e shërbimeve për komunitetin serb në Kosovë. Këto rekomandime janë grupuar në katër fusha kryesore: të drejtat e gjuhësore dhe komunikimi, harmonizimi ligjor dhe koordinimi institucional, luftimi i diskriminimit dhe ndërtimi i besimit, dhe përmirësimi i procedurave administrative dhe qasja në shërbimet sociale.

Të drejtat e gjuhës dhe komunikimi

1. **Zbatimi konsistent i Ligjit për gjuhët**– të sigurohet disponueshmëria e të gjitha dokumenteve zyrtare, formularëve administrativë, platformave elektronike dhe shërbimeve në gjuhën serbe.
2. **Të rritet numri i zyrtarëve që flasin serbisht** në institucionet vendore dhe qendrore, veçanërisht në sektorët me ndërveprim të lartë qytetar (regjistri civil, kadastra, shërbimet sociale).
3. **Të përmirësohet sistemi i përkthimit në institucione**– të mandatohen institucionet të ofrojnë përkthime me cilësi të lartë dhe të saktë të dokumenteve ligjore dhe administrative për të shmangur paqartësitë ligjore.

Harmonizimi Ligjor dhe Koordinimi Institucional

4. **Të sigurohet zbatimi konsistent i vendimit të Ministrisë së Brendshme të Kosovës** nga nëntori i vitit 2024, që lejon qytetarët e regjistruar në sistemin administrativ serb të përfshihen në regjistrin qendror të gjendjes civile të Kosovës, me procedura transparente dhe mbështetje adekuate për të lehtësuar qasjen në këtë proces.
5. **Të sigurohet njohja reciproke e dokumenteve të lëshuara nga institucionet serbe dhe ato të Kosovës** për të eliminuar barrierat administrative në lëshimin e dokumenteve personale, targave dhe shërbimeve të tjera kyçe.
6. **Të krijohet një mekanizëm për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve administrative** përmes dialogut të vazhdueshëm ndërmjet Beogradit dhe Prishtinës, me ndërmjetësimin e aktorëve ndërkombëtarë.

7. **Të ofrohet siguria juridike për komunitetin serb** përmes procedurave të qarta dhe të qëndrueshme në lidhje me regjistrimin në regjistrat e gjendjes civile, të vendbanimit dhe të drejtave pronësore.

Luftimi i diskriminimit dhe ndërtimi i besimit në institucione

8. **Të bëhet fuqizimi i organeve të pavarura për monitorimin e diskriminimit**– të sigurohet mbikëqyrje më efektive të zbatimit të ligjeve kundër diskriminimit në institucione në të gjitha nivelet.
9. Të ofrohen **mekanizmat për mbrojtje nga paragjykimet politike dhe administrative** përmes koordinimit më të mirë ndërmjet institucioneve ndërkombëtare dhe vendore, me transparencë më të madhe në punët e shërbimeve publike.
10. **Të bëhet promovimi i bashkëpunimit dhe dialogut ndëretnik** përmes forumeve institucionale që përfshijnë përfaqësues të komunitetit serb në proceset vendimmarrëse të cilat i prekin drejtpërdrejt ata.

QASJA E SERBËVE TË KOSOVËS NË SHËRBIMET PUBLIKE NË NIVEL QENDROR

Gjetjet e hulumtimit tregojnë dallime domethënëse në perceptimin e pengesave në mes të veriut të Kosovës dhe komunave me shumicë serbe në jug të lumit Ibër, duke theksuar nevojën për masa të synuara dhe të përshtatura në këtë kontekst, të cilat janë të fokusuara njejt në nevojat e të gjithë komunitetit. Përderisa diskriminimi njihet si pengesa dominuese në veri të Kosovës, në jug, barrierat gjuhësore dhe mungesa e informacionit shihen si sfidat më të mëdha. Këto dallime tregojnë nevojën për një qasje të diferencuar rajonalisht që do të përfshinte masa që synojnë adresimin e problemeve specifike me të cilat përballen qytetarët, por që mund të kapërcehen përmes zgjidhjeve sistematike që përfshijnë:

11. **Shtypjen sistematike të diskriminimit dhe forcimin e besimit në institucione**– Krijimi i mekanizmave më efektive për raportimin dhe ndjekjen penale të rasteve të diskriminimit. Avokati i Popullit, si institucioni që gëzon besimin më të madh në mesin e komunitetit serb, së bashku me agjencitë dhe mekanizmat tjera qeveritare të Kosovës të dedikuara për luftimin e diskriminimit, duhet të

rrisë praninë e tyre në veri duke hapur zyra ose duke bërë vizita dhe takime të rregullta në terren me qytetarët. Kjo do t'u ofronte qytetarëve mundësinë për të shprehur drejtpërdrejt shqetësimet e tyre dhe për të raportuar rastet e diskriminimit.

12. **Forcimin e mbrojtjes ligjore dhe qasja në mekanizmat ligjorë-** Krijimi i shërbimeve lokale të mbështetjes ligjore në të gjitha komunat me shumicë serbe për të ofruar ndihmë juridike, administrative dhe gjuhësore për qytetarët që përballen me pengesa administrative dhe institucionale.
13. **Reduktimin e barrierave gjuhësore dhe sigurimin e procedurave administrative dygjuhësore-** Institucionet qendrore dhe Qeveria e Kosovës duhet të prezantojnë trajnime të obligueshme gjuhësore për punonjësit e shërbimeve publike që kanë komunikim të drejtpërdrejtë me qytetarët për të përmirësuar aftësinë e tyre për të ndërvepruar me pjesëtarët e komunitetit serb.

Për të lehtësuar qasjen e qytetarëve në procedurat administrative, është e nevojshme që të krijohen udhëzues me informata gjithëpërfshirëse në serbisht, të disponueshme si në formë digjitale ashtu edhe në shtyp. Platformat online dhe aplikacionet mobile me udhëzime interaktive, krahas broshurave të printuara të disponueshme në institucione dhe zyra komunale, do të ndihmonte qytetarët që të lundronin më lehtë në proceset burokratike.

DUKURIA E MIGRIMIT MASIV NGA KOSOVA

Rekomandimet e mëposhtme synojnë që të përmirësojnë mirëqenien dhe integrimin e komuniteteve joshumicë në Kosovë duke adresuar sfidat kryesore siç janë siguria, punësimi dhe pjesëmarrja politike, me qëllim të ndalimit dhe/ose parandalimit të migrimit të mëtejshëm masiv të tyre nga Kosova. Ato theksojnë nevojën për masa të shtuara të sigurisë, mundësi më të mëdha të punësimit, veçanërisht për gratë, të kthyerit dhe personat me aftësi të kufizuara, dhe përpjekjet më të forta nga qeveritë vendore për të kuptuar dhe mbështetur këto komunitete. Përveç kësaj, rekomandimet theksojnë rëndësinë e përfshirjes së komuniteteve joshumicë në proceset vendimmarrëse dhe sigurimin e zbatimit dhe monitorimit efektiv të të drejtave të komuniteteve. Me miratimin e këtyre masave, Kosova mund të nxisë një shoqëri më gjithëpërfshirëse dhe të barabartë për të gjithë qytetarët e saj:

14. **Të rrisë sigurinë e komuniteteve joshumicë në Kosovë** -Përmirësimi i sigurisë duke rritur praninë e policisë, trajnimin për ndjeshmërinë kulturore dhe mbrojtjen e vendeve fetare dhe kulturore. Iniciativat e policimit në komunitet mund të ndihmojnë gjithashtu në ndërtimin e besimit.
15. **Të rrisë mundësit e punësimit për pjesëtarët e komunitetit serb në Kosovë** - Promovimi i krijimit të vendeve të punës përmes trajnimeve profesionale, programeve ndërmarrëse dhe stimujve për bizneset. Sigurimi i përfaqësimit të drejtë në vendet e punës në sektorin publik përmes politikave të veprimit afirmativ dhe zbatimit të kuotave në të gjitha nivelet e punësimit, duke përfshirë pozitave të larta dhe ekzekutive.
16. **Të ofrojë mundësi punësimi për komunitetet jo-shumicë, duke u fokusuar tek gratë, të kthyerit dhe personat me aftësi të kufizuara** - Të ofrojë programe për ndërtimin e aftësive, mentorim dhe mbështetje për bizneset e vogla. Të inkurajohen kompanitë që të punësojnë persona me aftësi të kufizuara duke ofruar stimuj.
17. **Të forcohen përpjekjet e pushtetit lokal për të kuptuar nevojat e komuniteteve joshumicë për të parandaluar emigracionin** -Të kryhen konsultime të rregullta dhe vlerësime të nevojave për të adresuar vështirësitë ekonomike, shqetësimet e sigurisë dhe qasjen në shërbime. Investoni në infrastrukturën lokale, arsimin dhe kujdesin shëndetësor.
18. **Përfshirja e komuniteteve joshumicë në mënyrë më aktive në vendimmarrje në të gjitha nivelet** -Sigurimi i përfaqësimit në këshillat vendore dhe organet vendimmarrëse. Krijimi i këshillave këshillimore dhe mekanizmave për konsultime publike për çështjet që prekin këto komunitete.
19. **Të vazhdohet me ofrimin e pakove të ndihmës në mënyrë të barabartë për komunitetet joshumicë** -Zgjerimi i ndihmës sociale bazuar në nevojat aktuale, duke përfshirë strehimin, kujdesin shëndetësor dhe mbështetjen e arsimit. Sigurimi i shpërndarjes transparente dhe vlerësime të rregullta të ndikimit.
20. **Të përmirësohet zbatimi dhe monitorimi i të drejtave të komunitetit** -Të forcohen institucionet si Avokati i Popullit dhe të krijohen organe të pavarura monitoruese. Ofrimi i trajnimeve për të drejtat e jo-shumicës për zyrtarët publikë për të siguruar zbatimin e drejtë dhe konsistent të politikave.

PJESËMARRJA INSTITUCIONALE E SERBËVE TË KOSOVËS

Rekomandimet e mëposhtme synojnë të rrisin pjesëmarrjen politike dhe përfaqësimin e komunitetit serb të Kosovës, të promovojnë integrimin e tyre në institucione dhe të nxisin një mjedis politik më gjithëpërfshirës dhe të balancuar në Kosovë. Duke adresuar çështjet kyçe si destigmatizimi i pjesëmarrjes institucionale, sigurimi i përfshirjes kuptimplotë në zgjedhjet e ardhshme dhe krijimi i kanaleve efektive të komunikimit ndërmjet liderëve politikë dhe komunitetit, këto rekomandime theksojnë rëndësinë e kompromisit dhe bashkëpunimit politik. Ato gjithashtu theksojnë rolin e komunitetit ndërkombëtar, veçanërisht BE-së dhe SHBA-së, në lehtësimin e zgjidhjeve që u shërbejnë interesave legjitime të të gjitha palëve. Këto përpjekje janë vendimtare për avancimin e procesit të normalizimit dhe rivendosjen e ekuilibrit etnik në institucionet kyçe si Policia e Kosovës.

21. Udhëheqësit politikë dhe të komuniteteve, duke përfshirë OSHC-të dhe mediat e angazhuara shoqërore, duhet të punojnë në mënyrë sistematike **për të destigmatizuar pjesëmarrjen institucionale të serbëve të Kosovës.**
22. Në këtë kontekst, **pjesëmarrja e plotë e përfaqësuesve politikë serbë të Kosovës** në zgjedhjet e ardhshme lokale është thelbësore.
23. Komuniteti ndërkombëtar, veçanërisht BE-ja dhe SHBA-ja, duhet të shtyjnë për **zgjidhje politike dhe të bazuara në kompromis** për të lehtësuar kthimin e serbëve të Kosovës në institucione, duke siguruar që këto zgjidhje të pasqyrojnë interesat legjitime të të dyja palëve.
24. Prioritet kyç politik në procesin e normalizimit duhet të **jetë rivendosja e ekuilibrit etnik** brenda Policisë së Kosovës në komunat veriore, bazuar në një kornizë ligjore pozitive dhe kompromis politik.
25. Udhëheqësit politikë serbë të Kosovës **duhet të krijojnë mekanizma për konsultime të rregullta** me qytetarët për të siguruar që vendimet politike të përputhen me nevojat e vërteta të komunitetit serb të Kosovës.
26. Udhëheqësit joformal të komunitetit, OSHC-të dhe mediat duhet të **intensifikojnë përpjekjet për të promovuar praktikën e konsultimit me qytetarë** dhe për t'i komunikuar në mënyrë efektive këto njohuri liderëve politikë dhe publikut më të gjerë.

Ky publikim është krijuar si pjesë e projektit “Nga integrimi drejt një kontrate të re sociale për një Kosovë të vërtetë multietnike”, i implementuar nga organizata joqeveritare Qendra për Veprime Afirmative Sociale - CASA në partnerit me Hapësirat për ndryshim shoqëror - Spaces, me mbështetjen financiare nga Ambasada e Mbretërisë së Holandës në Prishtinë. Pikëpamjet e shprehura në këtë botim janë vetëm të autorëve dhe nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht pikëpamjet e Ambasadës së Mbretërisë së Holandës.